

ANPASSADE
GRUNDSKOLAN

Läroplan för anpassade grundskolan

Lgra22

Läroplan för anpassade grundskolan 2022

Förordning (SKOLFS 2010:255) om läroplan för anpassade grundskolan.
Skolverkets föreskrifter (SKOLFS 2011:28) om kursplaner för anpassade grundskolans ämnen och ämnesområden.

Skolverkets föreskrifter (SKOLFS 2011:29) om kriterier för bedömning av kunskaper och betygskriterier för anpassade grundskolans ämnen och ämnesområden.

Skolverkets föreskrifter (SKOLFS 2011:22) om kursplan i samiska.

Skolverkets föreskrifter (SKOLFS 2011:23) om betygskriterier för samiska.

Beställningsadress:
Norstedts Juridik kundservice
106 47 Stockholm
Tel: 08-657 95 00
E-post: order@forlagssystem.se
www.nj.se/lgr

ISBN: 978-91-38-32785-2

Upplaga 1

Illustration: Typoform

Grafisk produktion: Typoform

Tryck: Drukarnia WDS Sandomierz, Poland 2023

Innehåll

1. Skolans värdegrund och uppdrag	5
2. Övergripande mål och riktlinjer	11
2.1 Normer och värden	11
2.2 Kunskaper	12
2.3 Elevernas ansvar och inflytande	16
2.4 Skola och hem	17
2.5 Övergång och samverkan	17
2.6 Skolan och omvärlden	18
2.7 Bedömning och betyg	19
2.8 Rektorns ansvar	20
3. Kursplaner	22
3.1 Bild	22
3.2 Engelska	27
3.3 Hem- och konsumentkunskap	32
3.4 Idrott och hälsa	37
3.5 Matematik	42
3.6 Modersmål	49
Modersmål utom nationella minoritetsspråk	49
Modersmål – finska som nationellt minoritetsspråk	55
Modersmål – jiddisch som nationellt minoritetsspråk	66
Modersmål – meänkieli som nationellt minoritetsspråk	77
Modersmål – romani chib som nationellt minoritetsspråk	88
3.7 Musik	98
3.8 Naturorienterande ämnen: biologi, fysik, kemi	103
3.9 Samhällsorienterande ämnen: geografi, historia, religionskunskap, samhällskunskap	109
3.10 Samiska	117
3.11 Slöjd	132
3.12 Svenska	137
3.13 Svenska som andraspråk	145
3.14 Teknik	155

ÄMNESOMRÅDEN

3.15 Estetisk verksamhet	160
3.16 Kommunikation	165
3.17 Motorik	170
3.18 Vardagsaktiviteter	174
3.19 Verklighetsuppfattning	179

1. Skolans värdegrund och uppdrag

Grundläggande värden

Skolväsendet vilar på demokratins grund. Skollagen (2010:800) slår fast att utbildningen inom skolväsendet syftar till att elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. Var och en som verkar inom skolan ska också främja aktning för varje människas egenvärde och respekt för vår gemensamma miljö.

Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet mellan människor är de värden som skolan ska gestalta och förmedla. I överensstämmelse med den etik som förvaltats av kristen tradition och västerländsk humanism sker detta genom individens fostran till rättskänsla, generositet, tolerans och ansvarstagande. Undervisningen i skolan ska vara icke-konfessionell.

Skolan ska gestalta och förmedla de värden och rättigheter som uttrycks i Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen). Utbildningen ska utgå från vad som bedöms vara barnets bästa och eleverna ska få kännedom om sina rättigheter.

Skolans uppgift är att låta varje enskild elev finna sin unika egenart och därigenom kunna delta i samhällslivet genom att ge sitt bästa i ansvarig frihet.

Förståelse och medmännisklighet

Skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Utbildningen ska präglas av öppenhet och respekt för människors olikheter. Ingen ska i skolan utsättas för diskriminering som har samband med kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, könsöverskridande identitet eller uttryck, sexuell läggning, ålder eller funktionsnedsättning eller för annan kränkande behandling. Alla sådana tendenser ska aktivt motverkas. Intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism och hedersrelaterat våld och förtryck, ska förebyggas och bemötas med kunskap och aktiva insatser.

Det svenska samhällets internationalisering och den växande rörligheten över nationsgränserna ställer höga krav på människors förmåga att leva med och inse de värden som ligger i en kulturell mångfald. Medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet

ger en trygg identitet som är viktig att utveckla tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar. Skolan är en social och kulturell mötesplats som både har en möjlighet och ett ansvar för att stärka denna förmåga hos alla som verkar där.

Saklighet och allsidighet

Skolan ska vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram. Den ska framhålla betydelsen av personliga ställningstaganden och ge möjligheter till sådana. Undervisningen ska vara saklig och allsidig. Alla föräldrar ska med samma förtroende kunna skicka sina barn till skolan, förvissade om att barnen inte blir ensidigt påverkade till förmån för den ena eller andra åskådningen.

Alla som verkar i skolan ska hävda de grundläggande värden som anges i skollagen och i denna läroplan och klart ta avstånd från det som strider mot dem.

En likvärdig utbildning

Undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den ska främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper.

Skollagen föreskriver att utbildningen inom varje skolform och inom fritidshemmet ska vara likvärdig, oavsett var i landet den anordnas. Normerna för likvärdigheten anges genom de nationella målen. En likvärdig utbildning innebär inte att undervisningen ska utformas på samma sätt överallt eller att skolans resurser ska fördelas lika. Hänsyn ska tas till elevernas olika förutsättningar och behov. Det finns också olika vägar att nå målet. Skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Därför kan undervisningen aldrig utformas lika för alla.

Skolan ska aktivt och medvetet främja elevernas lika rättigheter och möjligheter, oberoende av könstillhörighet. Skolan har också ett ansvar för att synliggöra och motverka könsmönster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Hur skolan organiserar utbildningen, hur eleverna blir bemötta samt vilka krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma deras föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan ska därför organisera utbildningen så att eleverna möts och arbetar tillsammans samt prövar och utvecklar sin förmåga och sina intressen med samma möjligheter och på lika villkor oberoende av könstillhörighet.

Rättigheter och skyldigheter

Skolan ska klargöra för elever och föräldrar vilka mål utbildningen har, vilka krav skolan ställer och vilka rättigheter och skyldigheter elever och deras vårdnadshavare har. Att den enskilda skolan är tydlig i fråga om mål, innehåll och arbetsformer är en förutsättning för elevers och vårdnadshavares rätt till inflytande och påverkan. Det är inte minst viktigt som underlag för den enskildes val i skolan.

Det är inte tillräckligt att i undervisningen förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värderingar. Undervisningen ska bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet. Den ska utveckla deras förmåga att ta ett personligt ansvar. Genom att delta i planering och utvärdering av den dagliga undervisningen och få välja kurser, ämnen, teman och aktiviteter, kan eleverna utveckla sin förmåga att utöva inflytande och ta ansvar.

Skolans uppdrag

Skolans uppdrag är att främja lärande där individen stimuleras att inhämta och utveckla kunskaper och värden. Skolan ska i samarbete med hemmen främja elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare. Skolan ska präglas av omsorg om individen, omtanke och generositet. Utbildning och fostran är i djupare mening en fråga om att överföra och utveckla ett kulturarv – värden, traditioner, språk, kunskaper – från en generation till nästa. Skolan ska vara ett stöd för familjerna i deras ansvar för barnens fostran och utveckling. Arbetet måste därför ske i samarbete med hemmen.

Skolan har i uppdrag att förmedla och förankra grundläggande värden och främja elevernas lärande för att därigenom förbereda dem för att leva och verka i samhället. Skolan ska förmedla de mer beständiga kunskaper som utgör den gemensamma referensram alla i samhället behöver. Eleverna ska kunna orientera sig och agera i en komplex verklighet med stort informationsflöde, ökad digitalisering och snabb förändringstakt. Studiefärdigheter och metoder att tillägna sig och använda ny kunskap blir därför viktiga. Det är också nödvändigt att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska information, fakta och förhållanden och att inse konsekvenserna av olika alternativ.

Skolan ska aktivt verka för jämställdhet. Skolan ska därmed gestalta och förmedla lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter för flickor och pojkar, kvinnor och män. I enlighet med grundläggande värden ska skolan också främja interaktion mellan eleverna oberoende av könstillhörighet.

Genom utbildningen ska eleverna utveckla en förståelse av hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska könsmonster och hur de kan begränsa människors livsval och livsvillkor.

Skolan har ett ansvar för att eleverna återkommande under skolgången får möta frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer. Utbildningen ska därigenom främja alla elevers hälsa och välbefinnande samt stärka deras förutsättningar att göra medvetna och självständiga val. Skolan ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse för egna och andras rättigheter och förmedla betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke. I utbildningen ska maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck kritiskt granskas. Eleverna ska även ges möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang, bland annat i pornografi.

Språk, lärande och identitetsutveckling är nära förknippade. Genom rika möjligheter att samtala, läsa och skriva ska varje elev få utveckla sina möjligheter att kommunicera och därmed få tilltro till sin språkliga förmåga.

Skapande och undersökande arbete samt lek är väsentliga delar i det aktiva lärandet. Särskilt under de tidiga skolåren har leken stor betydelse för att eleverna ska tillägna sig kunskaper. Skolan ska även sträva efter att erbjuda alla elever daglig fysisk aktivitet inom ramen för hela skoldagen.

Skolan ska stimulera elevernas kreativitet, nyfikenhet och självförtroende samt deras vilja att pröva och omsätta idéer i handling och lösa problem. Eleverna ska få möjlighet att ta initiativ och ansvar samt utveckla sin förmåga att arbeta såväl självständigt som tillsammans med andra. Skolan ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse för hur digitaliseringen påverkar individen och samhällets utveckling. Alla elever ska ges möjlighet att utveckla sin förmåga att använda digital teknik. De ska även ges möjlighet att utveckla ett kritiskt och ansvarsfullt förhållningssätt till digital teknik, för att kunna se möjligheter och förstå risker samt kunna värdera information. Utbildningen ska därigenom ge eleverna förutsättningar att utveckla *digital kompetens* och ett förhållningssätt som främjar *entreprenörskap*.

En viktig uppgift för skolan är att ge överblick och sammanhang. I all undervisning är det angeläget att anlägga vissa övergripande perspektiv. Genom ett *historiskt perspektiv* kan eleverna utveckla en förståelse för samtiden och en beredskap inför framtiden samt utveckla sin förmåga till dynamiskt tänkande.

Genom ett *miljöperspektiv* får de möjligheter både att ta ansvar för den miljö de själva direkt kan påverka och att skaffa sig ett personligt förhållningssätt till övergripande och globala miljöfrågor. Undervisningen ska belysa hur samhällets funktioner och vårt sätt att leva och arbeta kan anpassas för att skapa hållbar utveckling.

Ett *internationellt perspektiv* är viktigt för att kunna se den egna verkligheten i ett globalt sammanhang och för att skapa internationell solidaritet samt för att leva i ett samhälle med täta kontakter över kultur- och nationsgränser. Det internationella perspektivet innebär också att utveckla förståelse för den kulturella mångfalden inom landet.

Det *etiska perspektivet* är av betydelse för många av de frågor som tas upp i skolan. Perspektivet ska prägla skolans verksamhet för att ge grund för och främja elevernas förmåga att göra personliga ställningstaganden och agera ansvarsfullt mot sig själva och andra.

Skolans uppdrag att främja lärande förutsätter en aktiv diskussion i den enskilda skolan om kunskapsbegrepp, om vad som är viktig kunskap i dag och i framtiden och om hur kunskapsutveckling sker. Olika aspekter på kunskap och lärande är naturliga utgångspunkter i en sådan diskussion. Kunskap är inget entydigt begrepp. Kunskap kommer till uttryck i olika former – såsom fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet – som förutsätter och samspelar med varandra. Skolans arbete måste inriktas på att ge utrymme för olika kunskapsformer och att skapa ett lärande där dessa former balanseras och blir till en helhet.

Skolan ska främja elevernas harmoniska utveckling. Detta ska åstadkommas genom en varierad och balanserad sammansättning av innehåll och arbetsformer. Gemensamma erfarenheter och den sociala och kulturella värld som skolan utgör skapar utrymme och förutsättningar för ett lärande och en utveckling där olika kunskapsformer är delar av en helhet. Ett ömsesidigt möte mellan de pedagogiska synsätten i förskoleklass, skola och fritidshem kan berika elevernas utveckling och lärande.

Skolan ska stimulera varje elev att bilda sig och växa med sina uppgifter. I skolarbetet ska de intellektuella såväl som de praktiska, sinnliga och estetiska aspekterna uppmärksammas. Även hälso- och livsstilsfrågor ska uppmärksammas.

Eleverna ska få uppleva olika uttryck för kunskaper. De ska få pröva och utveckla olika uttrycksformer och uppleva känslor och stämningar. Drama, rytmik, dans, musicerande och skapande i bild, text och form ska vara inslag i skolans verksamhet. En harmonisk utveckling och bildningsgång omfattar möjligheter att pröva, utforska, tillägna sig och gestalta olika kunskaper och erfarenheter. Förmåga till eget skapande hör till det som eleverna ska tillägna sig.

God miljö för utveckling och lärande

Eleven ska i skolan möta respekt för sin person och sitt arbete. Skolan ska sträva efter att vara en levande social gemenskap som ger trygghet och vilja och lust att lära. Skolan verkar i en omgivning med många kunskapskällor. Strävan ska vara att skapa de bästa samlade betingelserna för elevernas bildning, tänkande och kunskapsutveckling. Personlig trygghet och självkänsla grundläggs i hemmet, men även skolan har en viktig roll. Eleverna ska få kännedom om hur de kan få hjälp om de upplever otrygghet i eller utanför skolan. Omsorg om den enskilda elevens hälsa, välbefinnande och utveckling ska prägla verksamheten. Varje elev har rätt att i skolan få utvecklas, känna växandets glädje och få erfara den tillfredsställelse som det ger att göra framsteg och övervinna svårigheter.

Varje skolas utveckling

Skolans verksamhet måste utvecklas så att den svarar mot de nationella målen. Huvudmannen har ett givet ansvar för att så sker. Den dagliga pedagogiska ledningen av skolan och lärarnas professionella ansvar är förutsättningar för att skolan utvecklas kvalitativt. Detta kräver att verksamheten ständigt prövas, resultaten följs upp och utvärderas och att nya metoder prövas och utvecklas. Ett sådant arbete måste ske i ett aktivt samspel mellan skolans personal och elever och i nära kontakt med såväl hemmen som med det omgivande samhället.

2. Övergripande mål och riktlinjer

I de övergripande målen anges de normer och värden samt de kunskaper som alla elever bör ha utvecklat när de lämnar anpassade grundskolan. Målen anger inriktningen på skolans arbete.

2.1 Normer och värden

Skolan ska aktivt och medvetet påverka och stimulera eleverna att omfatta vårt samhälles gemensamma värderingar och låta dem komma till uttryck i praktisk vardaglig handling i olika sammanhang.

Mål

Skolans mål är att varje elev

- kan göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden grundade på kunskaper om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar samt personliga erfarenheter,
- respekterar andra människors egenvärde samt deras kroppsliga och personliga integritet,
- tar avstånd från att människor utsätts för våld, förtryck, diskriminering och kränkande behandling samt medverkar till att hjälpa andra människor,
- kan leva sig in i och förstå andra människors situation och utvecklar en vilja att handla också med deras bästa för ögonen, och
- visar respekt för och omsorg om såväl närmiljön som miljön i ett vidare perspektiv.

Riktlinjer

Alla som arbetar i skolan ska

- medverka till att utveckla elevernas känsla för samhörighet, solidaritet och ansvar för människor också utanför den närmaste gruppen,
- i sin verksamhet bidra till att skolan präglas av jämställdhet och solidaritet mellan människor,
- i sin verksamhet bidra till att eleverna interagerar med varandra oberoende av könstillhörighet,
- aktivt motverka diskriminering och kränkande behandling av individer eller grupper,

- visa respekt för den enskilda individen och i det vardagliga arbetet utgå från ett demokratiskt och normmedvetet förhållningssätt, och
- i arbetet med normer och värden uppmärksamma både möjligheter och risker som en ökande digitalisering medför.

Läraren ska

- klargöra och med eleverna diskutera det svenska samhällets värdegrund och dess konsekvenser för det personliga handlandet,
- öppet redovisa och diskutera skiljaktiga värderingar, uppfattningar och problem,
- synliggöra och med eleverna diskutera hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter samt hur könsmonster kan begränsa egna livsval och livsvillkor,
- planera och genomföra undervisningen så att eleverna möts och arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet,
- uppmärksamma och i samråd med övrig skolpersonal vidta nödvändiga åtgärder för att förebygga och motverka alla former av diskriminering och kränkande behandling,
- tillsammans med eleverna utveckla regler för arbetet och samvaron i den egna gruppen, och
- samarbeta med hemmen i elevernas fostran och klargöra skolans normer och regler som en grund för arbetet och för samarbete.

2.2 Kunskaper

Skolan ska ansvara för att eleverna inhämtar och utvecklar sådana kunskaper som är nödvändiga för varje individ och samhällsmedlem. Dessa ger också en grund för fortsatt utbildning.

Skolan ska bidra till elevernas harmoniska utveckling. Utforskande, nyfikenhet och lust att lära ska utgöra en grund för skolans verksamhet. Skolan ska erbjuda eleverna strukturerad undervisning under lärares ledning, såväl i helklass som enskilt. Lärarna ska sträva efter att i undervisningen balansera och integrera kunskaper i sina olika former.

Mål

Skolan ska ansvara för att varje elev efter genomgången anpassad grundskola

- kan använda det svenska språket i tal och skrift på ett nyanserat sätt,
- kan kommunicera på engelska,
- kan använda sig av matematiskt tänkande för vidare studier och i vardagslivet,
- kan använda kunskaper från de naturvetenskapliga, tekniska, samhällsvetenskapliga, humanistiska och estetiska kunskapsområdena för vidare studier, i samhällsliv och vardagsliv,
- kan lösa problem och omsätta idéer i handling på ett kreativt och ansvarsfullt sätt,
- kan använda såväl digitala som andra verktyg och medier för kunskaps-sökande, informationsbearbetning, problemlösning, skapande, kommunikation och lärande,
- kan använda sig av ett kritiskt tänkande och självständigt formulera ståndpunkter grundade på kunskaper och etiska överväganden,
- kan lära, utforska och arbeta både självständigt och tillsammans med andra och känna tillit till sin egen förmåga,
- har fått kunskaper om och insikt i det svenska, nordiska och västerländska kulturarvet,
- har fått kunskaper om de nationella minoriteternas (judar, romer, urfolket samerna, sverigefinnar och tornedalingar) kultur, språk, religion och historia,
- kan samspela i möten med andra människor utifrån kunskap om likheter och olikheter i livsvillkor, kultur, språk, religion och historia,
- har fått kunskaper om samhällets lagar och normer, mänskliga rättigheter och demokratiska värderingar i skolan och i samhället,
- har fått kunskaper inom området sexualitet, samtycke och relationer samt om hedersrelaterat våld och förtryck,
- har fått kunskaper om förutsättningarna för en god miljö och en hållbar utveckling,
- har fått kunskaper om och förståelse för den egna livsstilens betydelse för hälsan, miljön och samhället,

- kan använda och ta del av många olika uttrycksformer såsom språk, bild, musik, drama och dans samt har utvecklat kännedom om samhällets kulturutbud, och
- kan göra väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning.

Skolan ska ansvara för att varje elev efter som läser ämnesområden efter genomgången anpassad grundskola

- kan använda det svenska språket för att kommunicera på ett nyanserat sätt,
- kan använda sig av matematiskt tänkande i vardagslivet,
- kan använda kunskaper från de naturvetenskapliga, tekniska, samhällsvetenskapliga, humanistiska och estetiska kunskapsområdena för vidare studier, i samhällsliv och vardagsliv,
- kan lösa problem och omsätta idéer i handling på ett kreativt och ansvarsfullt sätt,
- kan använda såväl digitala som andra verktyg och medier för kunskapsökande, informationsbearbetning, problemlösning, skapande, kommunikation och lärande,
- kan använda sig av ett kritiskt tänkande och formulera egna ståndpunkter,
- kan lära, utforska och arbeta både självständigt och tillsammans med andra och känna tillit till sin egen förmåga,
- kan samspeja i möten med andra människor utifrån kunskap om likheter och olikheter,
- har fått kunskaper om samhällets lagar och normer, mänskliga rättigheter och demokratiska värderingar i skolan och i samhället,
- har fått kunskaper om förutsättningarna för en god miljö och en hållbar utveckling,
- har fått kunskaper om och förståelse för den egna livsstilens betydelse för hälsan, miljön och samhället, och
- kan använda och ta del av olika uttrycksformer såsom språk, bild, musik, drama och dans samt har utvecklat kännedom om samhällets kulturutbud.

Riktlinjer

Alla som arbetar i skolan ska

- uppmärksamma och stödja elever i behov av extra anpassningar eller särskilt stöd, och
- samverka för att göra skolan till en god miljö för utveckling och lärande.

Läraren ska

- ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande,
- stärka elevernas vilja att lära och elevens tillit till den egna förmågan,
- ge utrymme för elevens förmåga att själv skapa och använda olika uttrycksmedel,
- stimulera, handleda och ge extra anpassningar eller särskilt stöd till elever som har svårigheter,
- samverka med andra lärare i arbetet för att nå utbildningsmålen, och
- organisera och genomföra arbetet så att eleven
  - ▶ utvecklas efter sina förutsättningar och samtidigt stimuleras att använda och utveckla hela sin förmåga,
  - ▶ upplever att kunskap är meningsfull och att den egna kunskapsutvecklingen går framåt,
  - ▶ får stöd i sin språk- och kommunikationsutveckling,
  - ▶ får använda digitala verktyg på ett sätt som främjar kunskapsutveckling,
  - ▶ successivt får fler och större självständiga uppgifter och ett ökat eget ansvar,
  - ▶ får möjligheter till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang, och
  - ▶ får möjligheter att arbeta ämnesövergripande.

2.3 Elevernas ansvar och inflytande

De demokratiska principerna att kunna påverka, ta ansvar och vara delaktig ska omfatta alla elever. Elever ska ges inflytande över utbildningen. De ska fortlöpande stimuleras att ta aktiv del i arbetet med att vidareutveckla utbildningen och hållas informerade i frågor som rör dem. Informationen och formerna för elevernas inflytande ska anpassas efter deras ålder och mognad. Eleverna ska alltid ha möjlighet att ta initiativ till frågor som ska behandlas inom ramen för deras inflytande över utbildningen.

Mål

Skolans mål är att varje elev

- genom egen ansträngning och delaktighet, utifrån sina förutsättningar, tar ansvar för sitt lärande och för att bidra till en god arbetsmiljö,
- visar respekt för och hänsyn mot skolans personal och andra elever som en del av det gemensamma ansvaret för arbetsmiljön på skolan,
- successivt utövar ett allt större inflytande över sin utbildning och det inre arbetet i skolan, och
- har kunskap om demokratins principer och utvecklar sin förmåga att arbeta i demokratiska former.

Riktlinjer

Alla som arbetar i skolan ska

- främja elevernas förmåga och vilja till ansvar och inflytande över den sociala, kulturella och fysiska skolmiljön.

Läraren ska

- utgå från att eleverna kan och vill ta ett personligt ansvar för sin inläring och för sitt arbete i skolan,
- svara för att alla elever får ett reellt inflytande på arbetsätt, arbetsformer och undervisningens innehåll samt se till att detta inflytande ökar med stigande ålder och mognad,
- verka för att eleverna oberoende av könstillhörighet får ett lika stort inflytande över och utrymme i undervisningen,
- svara för att eleverna får pröva olika arbetsätt och arbetsformer,
- tillsammans med eleverna planera och utvärdera undervisningen, och

- förbereda eleverna för delaktighet och medansvar och för de rättigheter och skyldigheter som präglar ett demokratiskt samhälle.

2.4 Skola och hem

Skolans och vårdnadshavarnas gemensamma ansvar för elevernas skolgång ska skapa de bästa möjliga förutsättningarna för barns och ungdomars utveckling och lärande.

Riktlinjer

Alla som arbetar i skolan ska

- samarbeta med elevernas vårdnadshavare så att man tillsammans kan utveckla skolans innehåll och verksamhet.

Läraren ska

- samverka med och fortlöpande informera föräldrarna om elevens skolsituation, trivsel och kunskapsutveckling, och
- hålla sig informerad om den enskilda elevens personliga situation och iaktta respekt för elevens integritet.

2.5 Övergång och samverkan

Förskoleklassen, fritidshemmet och skolan ska samverka på ett förtroendefullt sätt med varandra och förskolan för att stödja elevernas utveckling och lärande i ett långsiktigt perspektiv. Inför övergångar ska de berörda skolformerna och fritidshemmet utbyta kunskaper, erfarenheter och information om innehållet i utbildningen för att skapa sammanhang, kontinuitet och progression i elevernas utveckling och lärande. Skolan ska även samverka med de gymnasiala utbildningar som eleverna fortsätter till. Det ska även finnas samarbetsformer som syftar till att förbereda eleverna och deras vårdnadshavare inför övergångar.

Riktlinjer

Läraren ska

- i samverkan med förskollärare i förskolan, lärare i övriga berörda skolformer och fritidshemmet utbyta kunskaper och erfarenheter samt information om innehållet i utbildningen för att skapa sammanhang, kontinuitet och progression i elevernas utveckling och lärande,

- i samverkan med arbetslaget i förskolan, lärare i övriga berörda skolformer och fritidshemmet förbereda eleverna och deras vårdnadshavare inför övergångar,
- vid övergångar särskilt uppmärksamma elever som är i behov av extra anpassningar eller särskilt stöd, och
- ta tillvara möjligheter till kontinuerligt samarbete om undervisningen i förskoleklassen, skolan och fritidshemmet.

2.6 Skolan och omvärlden

Eleverna ska få en utbildning av hög kvalitet i skolan. De ska också få underlag för att välja fortsatt utbildning. Detta förutsätter att den obligatoriska skolan nära samverkar med de gymnasiala utbildningar som eleverna fortsätter till. Det förutsätter också en samverkan med arbetslivet och närsamhället i övrigt.

Mål

Skolans mål är att varje elev

- kan granska olika valmöjligheter och ta ställning till frågor som rör den egna framtiden,
- har inblick i närsamhället och dess arbets-, förenings- och kulturliv, och
- har kännedom om möjligheter till fortsatt utbildning i Sverige och i andra länder.

Riktlinjer

Alla som arbetar i skolan ska

- verka för att utveckla kontakter med kultur- och arbetsliv, föreningsliv samt andra verksamheter utanför skolan som kan berika den som en lärande miljö, och
- bidra till att elevens studie- och yrkesval inte begränsas av köns- tillhörighet eller av social eller kulturell bakgrund.

Läraren ska

- bidra med underlag för varje elevs val av fortsatt utbildning, och
- medverka till att utveckla kontakter med mottagande skolor samt med organisationer, företag och andra som kan bidra till att berika skolans verksamhet och förankra den i det omgivande samhället.

Studie- och yrkesvägledaren, eller den personal som fullgör motsvarande uppgifter, ska

- informera och vägleda eleverna inför den fortsatta utbildningen och yrkesinriktningen och särskilt uppmärksamma möjligheterna för elever med funktionsnedsättning, och
- vara till stöd för den övriga personalens studie- och yrkesorienterande insatser.

2.7 Bedömning och betyg

Betyget uttrycker i vilken utsträckning den enskilda eleven har uppfyllt de nationella betygskriterier som finns för respektive ämne. Som stöd för betygssättningen finns ämnesspecifika betygskriterier för olika betygssteg.

Mål

Skolans mål är att varje elev

- utvecklar ett allt större ansvar för sina studier, och
- utvecklar förmågan att själv bedöma sina resultat och ställa egen och andras bedömning i relation till de egna arbetsprestationerna och förutsättningarna.

Riktlinjer

Läraren ska

- genom utvecklingssamtal och den individuella utvecklingsplanen främja elevernas kunskapsmässiga och sociala utveckling,
- utifrån kursplanernas krav allsidigt utvärdera varje elevs kunskapsutveckling, muntligt och skriftligt redovisa detta för eleven och hemmen samt informera rektorn,
- med utgångspunkt i föräldrarnas önskemål fortlöpande informera elever och hem om studieresultat och utvecklingsbehov, och
- vid betygssättningen göra en allsidig bedömning av elevens kunskaper i förhållande till de nationella betygskriterierna.

2.8 Rektorns ansvar

Som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har rektorn det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Rektorn ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen, kriterierna för bedömning av kunskaper och betygskriterierna. Rektorn har ansvaret för skolans resultat och har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att

- utbildningen och undervisningen präglas av ett jämställdhetsperspektiv och organiseras så att eleverna möts och arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet,
- skolans arbetsformer utvecklas så att ett aktivt elevinflytande gynnas,
- skolans arbetsmiljö utformas så att alla elever, för att själva kunna söka och utveckla kunskaper, ges aktivt lärarstöd och får tillgång till och förutsättningar att använda läromedel av god kvalitet samt andra lärverktyg för en tidsenlig utbildning, bland annat skolbibliotek och digitala verktyg,
- alla elever tillförsäkras en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero,
- undervisningen och elevhälsans verksamhet utformas så att eleverna får den ledning och stimulans, de extra anpassningar eller det särskilda stöd samt den hjälp de behöver,
- kontakt upprättas mellan skola och hem, om det uppstår problem och svårigheter för eleven i skolan,
- resursfördelningen och stödåtgärderna anpassas till den värdering av elevernas utveckling som lärare gör,
- kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande i utbildningen,
- undervisningen i olika ämnesområden samordnas så att eleverna får möjlighet att uppfatta större kunskapsområden som en helhet,
- i undervisningen i olika ämnen integrera ämnesövergripande kunskapsområden, exempelvis miljö, trafik, jämställdhet, konsumentfrågor samt riskerna med tobak, alkohol och andra droger,
- samarbetsformer utvecklas mellan förskoleklassen, skolan och fritidshemmet för att stödja varje elevs mångsidiga utveckling och lärande,
- samverkan kommer till stånd med förskolan för att skapa förutsättningar för en samsyn och ett förtroendefullt samarbete,

- formerna för samarbete mellan skolan och hemmen utvecklas och att föräldrarna får information om skolans mål och sätt att arbeta, skolans ordningsregler och olika valalternativ,
- samverkan med skolor och arbetslivet utanför skolan utvecklas så att eleverna får konkreta erfarenheter av betydelse för deras val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning,
- den studie- och yrkesorienterande verksamheten organiseras så att eleverna får vägledning inför de olika val som skolan erbjuder och inför fortsatt utbildning,
- personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjligheter att dela med sig av sin kunskap och att lära av varandra för att utveckla utbildningen,
- skolbibliotekets verksamhet används som en del i undervisningen för att stärka elevernas språkliga förmåga och digitala kompetens,
- skolans internationella kontakter utvecklas, och
- skolpersonalen får kännedom om de internationella överenskommelser som Sverige har förbundit sig att beakta i utbildningen.

3. Kursplaner

3.1 Bild

Bilder har stor betydelse för människors sätt att tänka, lära och uppleva sig själva och omvärlden. Vi omges ständigt av bilder som informerar, övertalar, underhåller och ger oss estetiska och känslomässiga upplevelser. Kunskaper om bilder och bildkommunikation är betydelsefulla för att kunna uttrycka egna åsikter och delta aktivt i samhällslivet. Genom att arbeta med olika typer av bilder kan människor utveckla sin kreativitet och bildskapande förmåga.

Syfte

Undervisningen i ämnet bild ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper om hur bilder skapas och tolkas. Genom undervisningen ska eleverna få erfarenheter av visuell kultur i form av film, fotografi, design, konst, arkitektur och miljöer. I undervisningen ska eleverna ges möjligheter att utveckla kunskaper om hur man framställer och presenterar bilder med olika tekniker, verktyg och material. Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar sin kreativitet och sitt intresse för att skapa och kommunicera visuellt.

Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att utveckla idéer samt överväga olika lösningar och tillvägagångssätt i det bildskapande arbetet. Den ska också uppmuntra eleverna att ta initiativ och stärka deras tilltro till sin förmåga att arbeta på ett undersökande och problemlösande sätt. Vidare ska undervisningen ge eleverna möjligheter att använda bildens ord och begrepp för att kommunicera om arbetsprocesser, tekniker, verktyg och material.

I undervisningen ska eleverna få möta och tolka både samtida och historiska bilder från olika kulturer. De ska också ges möjligheter att utveckla förståelse för hur bildbudskap utformas i olika medier. Därigenom ges eleverna förutsättningar att kritiskt granska olika typer av bilder samt uttrycka åsikter och tankar med hjälp av bildens ord och begrepp. Mötet med olika bilder syftar också till att inspirera eleverna i det egna skapandet.

Undervisningen i ämnet bild ska ge eleverna förutsättningar att utveckla

- förmåga att skapa bilder med olika tekniker, verktyg och material samt kommunicera budskap med bilder,

- förmåga att utveckla idéer samt välja tillvägagångssätt utifrån syftet med bildarbetet, och
- förmåga att reflektera över samtida och historiska bilder.

Centralt innehåll

I årskurs 1–3

Bildframställning

- Framställning av berättande bilder, till exempel sagobilder och illustrationer till berättelser.
- Teckning, måleri, modellering och konstruktion.
- Återanvändning av bilder, till exempel i kollage.
- Fotografering och överföring av bilder med hjälp av digitala verktyg.
- Etiska frågor som kan uppstå vid framställning och användning av bilder i olika sammanhang.

Tekniker, verktyg och material

- Några verktyg och material för teckning, måleri, modellering och konstruktioner samt för fotografering. Hur verktyg och material benämns.

Bildanalys

- Samtida och historiska bilder och vad de berättar. Ord och begrepp för att kunna kommunicera om bilder.
- Bilder som behandlar normer och stereotyper. Hur bilderna är utformade.

I årskurs 4–6

Bildframställning

- Framställning av berättande bilder, till exempel seriebilder och illustrationer till berättelser.
- Teckning, måleri, tryck och tredimensionellt arbete.
- Återanvändning och bearbetning av bilder, till exempel i kollage och bildmontage.
- Fotografering och annat digitalt bildskapande samt digital bearbetning av bilder.
- Rättigheter och skyldigheter samt etiska frågeställningar vid användning av bilder i olika sammanhang.

Tekniker, verktyg och material

- Olika element som bygger upp och skapar rumslighet i två- och tredimensionella bilder, till exempel linjer, färg och för- och bakgrund.
- Verktyg och material för teckning, måleri, trycktekniker, tredimensionellt arbete, fotografering, film och digital bearbetning av bilder. Hur verktyg och material benämns.

Bildanalys

- Konst- och dokumentärbilder samt arkitektur från olika tider och kulturer. Vad bilderna och verken förmedlar samt ord och begrepp som används vid bildanalys.
- Mediebilder, till exempel reklam- och nyhetsbilder, och vilka budskap de förmedlar.
- Bilder som behandlar identitet, grupptillhörighet och normer. Hur bilderna är utformade och förmedlar budskap.

I årskurs 7–9**Bildframställning**

- Framställning av berättande och informativa bilder.
- Två- och tredimensionellt bildarbete.
- Fotografi, film och annat digitalt bildskapande samt digital bearbetning av bilder och filmer.
- Rättigheter och skyldigheter samt etiska frågeställningar vid användning och spridning av bilder. Eventuella konflikter mellan yttrandefrihet och integritet vid användning och spridning av bilder.

Tekniker, verktyg och material

- Olika element som bygger upp två- och tredimensionella bilder, till exempel linjer, färg och för- och bakgrund.
- Verktyg och material för två- och tredimensionellt bildarbete, fotografering, film och digital bearbetning av bilder och filmer. Hur verktyg och material benämns.

Bildanalys

- Konst- och dokumentärbilder samt arkitektur från olika tider och kulturer. Hur bilderna och verken är utformade och vilka budskap de förmedlar samt ord och begrepp som används vid bildanalys.
- Mediebilder, till exempel reklam- och nyhetsbilder. Hur bilderna kan tolkas och kritiskt granskas.

- Bilder som behandlar identitet och maktrelationer, till exempel sexualitet, etnicitet och kön. Hur bilderna påverkar och förmedlar budskap.

Betygskriterier

Betygskriterier för betyget E i slutet av årskurs 6

Eleven **medverkar** i att skapa bilder med olika tekniker, verktyg och material.

Utifrån syftet med bildarbetet **bidrar** eleven till att välja handlingsalternativ i arbetsprocessen.

Eleven **bidrar** i kommunikation om bilder och om vad bilderna förmedlar.

Betygskriterier för betyget D i slutet av årskurs 6

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan C och E.

Betygskriterier för betyget C i slutet av årskurs 6

Eleven skapar bilder med olika tekniker, verktyg och material på ett **delvis genomarbetat** sätt.

Utifrån syftet med bildarbetet väljer eleven handlingsalternativ **som efter flera bearbetningar leder framåt**.

Eleven kommunicerar på ett **enkelt** sätt om bilder och om vad bilderna förmedlar.

Betygskriterier för betyget B i slutet av årskurs 6

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan A och C.

Betygskriterier för betyget A i slutet av årskurs 6

Eleven skapar bilder med olika tekniker, verktyg och material på ett **genomarbetat** sätt.

Utifrån syftet med bildarbetet väljer eleven handlingsalternativ **som efter någon bearbetning leder framåt**.

Eleven kommunicerar på ett **utvecklat** sätt om bilder och om vad bilderna förmedlar.

Betygskriterier för betyget E i slutet av årskurs 9

Eleven **medverkar** i att skapa bilder med olika tekniker, verktyg och material.

Utifrån syftet med bildarbetet och någon idé **bidrar** eleven till att välja handlingsalternativ i arbetsprocessen.

Eleven **bidrar** i kommunikation om bilder samt om vad bilderna förmedlar och vilken påverkan de kan ha.

Betygskriterier för betyget D i slutet av årskurs 9

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan C och E.

Betygskriterier för betyget C i slutet av årskurs 9

Eleven skapar bilder med olika tekniker, verktyg och material på ett **delvis genomarbetat** sätt.

Utifrån syftet med bildarbetet och någon idé väljer eleven handlingsalternativ **som efter flera bearbetningar leder framåt**.

Eleven kommunicerar på ett **enkelt** sätt om bilder samt om vad bilderna förmedlar och vilken påverkan de kan ha.

Betygskriterier för betyget B i slutet av årskurs 9

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan A och C.

Betygskriterier för betyget A i slutet av årskurs 9

Eleven skapar bilder med olika tekniker, verktyg och material på ett **genomarbetat** sätt.

Utifrån syftet med bildarbetet och någon idé väljer eleven handlingsalternativ **som efter någon bearbetning leder framåt**.

Eleven kommunicerar på ett **utvecklat** sätt om bilder samt om vad bilderna förmedlar och vilken påverkan de kan ha.

3.2 Engelska

Språk är människans främsta redskap för att tänka, kommunicera och lära. Att ha kunskaper i flera språk kan ge nya perspektiv på omvärlden, ökade möjligheter till kontakter och större förståelse för olika sätt att leva. Engelska språket omger oss i vardagen och används inom så skilda områden som politik, utbildning och ekonomi. Kunskaper i engelska ökar därför individens möjligheter att ingå i olika sociala och kulturella sammanhang och att delta i internationellt studie- och arbetsliv.

Syfte

Undervisningen i ämnet engelska ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper i engelska språket och kunskaper om områden och sammanhang där engelska används. Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att utveckla sin flerspråkighet samt tilltro till sin förmåga att använda språket i olika situationer och för skilda syften.

Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla en allsidig kommunikativ förmåga. Denna förmåga innebär att förstå talat och skrivet språk samt att kunna formulera sig och samtala med andra i tal och skrift.

I mötet med talat språk och texter ska eleverna ges möjlighet att utveckla förmågan att sätta innehållet i relation till egna erfarenheter, livsvillkor och intressen. Undervisningen ska även ge eleverna möjligheter att utveckla förståelse av olika livsvillkor samt kulturella och sociala förhållanden i områden och sammanhang där engelska används.

Eleverna ska ges förutsättningar att kunna använda olika verktyg för lärande, förståelse, skapande och kommunikation. Undervisningen ska stimulera elevernas intresse för språk och kulturer och förmedla nyttan av språkkunskaper.

Undervisningen i ämnet engelska ska ge eleverna förutsättningar att utveckla

- förståelse av engelska i tal och skrift,
- förmåga att formulera sig och kommunicera på engelska i tal och skrift, och
- förståelse av förhållanden i olika sammanhang och områden där engelska används.

Centralt innehåll

I årskurs 1–3

Kommunikationens innehåll

- Innehållsområden som är välbekanta för eleverna.
- Vardagliga och elevnära situationer samt personer och platser.
- Vardagsliv i något område där engelska används.

Lyssna och läsa – reception

- Tydligt talad engelska och enkla texter som är kontaktskapande, från olika medier, även i kombination med illustrationer.
- Enkla muntliga dialoger och samtal.
- Filmer och dramatiserade berättelser för barn.
- Sånger och ramsor.
- Ord i närmiljön, till exempel på skyltar och i reklam.

Tala och samtala – muntlig produktion och interaktion

- Enkla samtal för kontakt. Frågor och svar.
- Korta fraser, däribland hälsnings-, avskeds- och artighetsfraser.
- Sånger och ramsor.

Skriva – skriftlig produktion och interaktion

- Enkla ord.

I årskurs 4–6

Kommunikationens innehåll

- Innehållsområden som är välbekanta för eleverna.
- Vardagliga och elevnära situationer samt intressen, personer och platser.
- Vardagsliv och levnadssätt i några sammanhang och områden där engelska används.

Lyssna och läsa – reception

- Tydligt talad engelska och enkla texter som är instruerande, beskrivande och kontaktskapande, från olika medier, även i kombination med illustrationer.
- Dialoger och samtal.
- Berättelser för barn och unga, även i talad eller dramatiserad form.
- Sånger och ramsor.

- Ord i närmiljön, till exempel på skyltar och i reklam.

Tala och samtala – muntlig produktion och interaktion

- Samtal för kontakt och kommunikation. Frågor och svar.
- Beskrivningar och presentationer.
- Sånger, ramsor och dramatiseringar.

Skriva – skriftlig produktion och interaktion

- Ord och enkla fraser.

I årskurs 7–9

Kommunikationens innehåll

- Aktuella och för eleverna välbekanta innehållsområden.
- Vardagliga situationer samt intressen, personer och platser.
- Åsikter, känslor och erfarenheter.
- Vardagsliv och levnadssätt i olika sammanhang och områden där engelska används.

Lyssna och läsa – reception

- Tydligt talad engelska och enkla texter som är instruerande, informerande, beskrivande och kontaktskapande, från olika medier.
- Olika slags samtal.
- Berättelser, även i talad och dramatiserad form samt sånger.
- Muntliga och skriftliga meddelanden.

Tala och samtala – muntlig produktion och interaktion

- Samtal för kontakt och kommunikation.
- Framställningar som är berättande, beskrivande och informerande.
- Dramatiseringar och rollspel.

Skriva – skriftlig produktion och interaktion

- Ord och fraser i meddelanden och beskrivningar.

Betygskriterier

Betygskriterier för betyget E i slutet av årskurs 6

Eleven lyssnar samt **medverkar** i att visa förståelse av vanliga, enkla ord och fraser i tydligt talat, enkelt språk i långsamt tempo om välbekanta ämnen. Eleven **medverkar** i att läsa några mycket vanliga, enkla ord och fraser i korta, enkla texter om välbekanta ämnen.

I muntliga framställningar **medverkar** eleven i att formulera sig enkelt med ord och fraser. Eleven **medverkar** även i att skriva välbekanta ord.

I interaktion **medverkar** eleven i att uttrycka sig enkelt med ord och fraser.

Betygskriterier för betyget D i slutet av årskurs 6

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan C och E.

Betygskriterier för betyget C i slutet av årskurs 6

Eleven lyssnar samt förstår **vanliga, enkla ord och fraser** i tydligt talat, enkelt språk i långsamt tempo om välbekanta ämnen. Eleven läser samt förstår **några mycket vanliga**, enkla ord och fraser i korta, enkla texter om välbekanta ämnen.

I muntliga framställningar formulerar sig eleven enkelt och i **huvudsak begripligt** med ord och fraser. Eleven skriver även välbekanta ord på ett **delvis fungerande** sätt.

I interaktion uttrycker sig eleven enkelt och i **huvudsak begripligt** med ord och fraser.

Betygskriterier för betyget B i slutet av årskurs 6

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan A och C.

Betygskriterier för betyget A i slutet av årskurs 6

Eleven lyssnar samt förstår **huvudsakligt innehåll och tydliga detaljer** i tydligt talat, enkelt språk i långsamt tempo om välbekanta ämnen. Eleven läser samt förstår **mycket vanliga**, enkla ord och fraser i korta, enkla texter om välbekanta ämnen.

I muntliga framställningar formulerar sig eleven enkelt och **begripligt** med ord och fraser. Eleven skriver även välbekanta ord på ett **fungerande** sätt.

I interaktion uttrycker sig eleven enkelt och **begripligt** med ord och fraser.

Betygskriterier för betyget E i slutet av årskurs 9

Eleven lyssnar samt **medverkar** i att visa förståelse av vanliga ord och enkla fraser i tydligt talat, enkelt språk i långsamt tempo om välbekanta ämnen. Eleven **medverkar** i att läsa några vanliga ord och mycket enkla fraser i korta, enkla texter om välbekanta ämnen.

I muntliga framställningar av olika slag **medverkar** eleven i att formulera sig enkelt med ord och fraser. Eleven **medverkar** även i att skriva enkla ord och fraser.

I interaktion **medverkar** eleven i att uttrycka sig enkelt med ord och fraser.

Eleven **bidrar** till att kommentera, på engelska, förhållanden i olika sammanhang och områden där språket används.

Betygskriterier för betyget D i slutet av årskurs 9

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan C och E.

Betygskriterier för betyget C i slutet av årskurs 9

Eleven lyssnar samt förstår **vanliga ord och enkla fraser** i tydligt talat, enkelt språk i långsamt tempo om välbekanta ämnen. Eleven läser samt förstår vanliga ord och **mycket enkla** fraser i korta, enkla texter om välbekanta ämnen.

I muntliga framställningar av olika slag formulerar sig eleven enkelt och **i huvudsak begripligt** med ord och fraser. Eleven skriver även ord och fraser på ett **delvis fungerande** sätt.

I interaktion uttrycker sig eleven enkelt och **i huvudsak begripligt** med ord och fraser.

Eleven kommenterar på ett **mycket enkelt** sätt, på engelska, förhållanden i olika sammanhang och områden där språket används.

Betygskriterier för betyget B i slutet av årskurs 9

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan A och C.

Betygskriterier för betyget A i slutet av årskurs 9

Eleven lyssnar samt förstår **huvudsakligt innehåll och tydliga detaljer** i tydligt talat, enkelt språk i långsamt tempo om välbekanta ämnen. Eleven läser samt förstår vanliga ord och **enkla** fraser i korta, enkla texter om välbekanta ämnen.

I muntliga framställningar av olika slag formulerar sig eleven enkelt och **begripligt** med ord, fraser och **meningar**. Eleven skriver även ord och fraser på ett **fungerande** sätt.

I interaktion uttrycker sig eleven enkelt och **begripligt** med ord och fraser.

Eleven kommenterar på ett **enkelt** sätt, på engelska, förhållanden i olika sammanhang och områden där språket används.

3.3 Hem- och konsumentkunskap

Livet i hem och familj har en central betydelse för människan. Våra vanor i hemmet påverkar såväl individens och familjens välbefinnande som samhället och naturen. Kunskaper om konsumentfrågor och arbetet i hemmet ger människor viktiga verktyg för att kunna skapa en fungerande vardag och göra medvetna val som konsumenter. Därigenom får de också förutsättningar att främja hållbar utveckling.

Syfte

Undervisningen i ämnet hem- och konsumentkunskap ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper om och intresse för arbete, ekonomi och konsumtionsval i hemmet. I en process där tanke, sinnesupplevelse och handling samverkar ska eleverna ges möjlighet att utveckla kunskaper som rör mat, måltider och praktiskt arbete i hemmet. Undervisningen ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin initiativförmåga och kreativitet vid matlagning, skapande av måltider och arbete med andra uppgifter i hemmet.

Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om konsumtionens villkor, samt om inkomst, betalning, sparande, krediter och lån. På så sätt ska eleverna ges förutsättningar att utveckla tilltro till sin förmåga att göra genomtänkta val när det gäller privatekonomi och kunna hantera olika problem och situationer som en ung konsument kan ställas inför.

Genom undervisningen ska eleverna få möjlighet att utveckla medvetenhet om vilka konsekvenser som valen i hushållet får för hälsa, välbefinnande och gemensamma resurser. Undervisningen ska också bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om, och ges möjlighet att reflektera över, normer, jämställdhet och arbetsfördelning i hemmet. Den ska även ge eleverna förutsättningar att utveckla kunskaper om kulturella variationer och traditioner i olika hushåll. I undervisningen ska eleverna ges möjligheter att använda ett ämnesspecifikt språk för att kommunicera om levnadsvanor samt arbete, ekonomi och konsumtion i hemmet.

Undervisningen i ämnet hem- och konsumentkunskap ska ge eleverna förutsättningar att utveckla

- förmåga att planera och tillaga mat och måltider för olika situationer och sammanhang samt hantera annat praktiskt arbete som förekommer i ett hem,

- kunskaper om ekonomi och konsumtion i hemmet, och
- förmåga att reflektera över val och handlingar som förekommer i ett hem utifrån hur de påverkar hälsa, ekonomi och miljö.

Centralt innehåll

I årskurs 1–6

Mat och matlagning

- Matlagning för olika sammanhang.
- Enkla metoder för matlagning, däribland bakning. Enkel planering, organisation och reflektion över arbetet.
- Enkla instruktioner och recept. Hur de kan läsas och följas samt vanliga begrepp inom matlagning.
- Smak, doft, konsistens och textur i samband med matlagning.
- Redskap och teknisk utrustning samt hur de används på ett säkert och funktionellt sätt vid matlagning.
- Hygien och livsmedelssäkerhet i samband med hantering, tillagning och förvaring av livsmedel.

Privatekonomi och konsumtion

- Ungas privatekonomi. Relationen mellan inkomst, sparande och konsumtion. Olika sätt att betala och spara.
- Planering, genomförande och rutiner vid inköp.
- Skillnaden mellan saklig konsumentinformation och annan påverkan på konsumtionsval. Reklam i olika former, även dolda reklambudskap.
- Jämförelse av några vanliga varors pris och kvalitet.

Levnadsvanor

- Vikten av att äta varierat och balanserat för att må bra. Hur måltider kan fördelas över en dag.
- Måltidens betydelse för gemenskap. Olika mattraditioner.
- Hushållning med livsmedel och andra förbrukningsvaror i hemmet. Återvinning i hemmet och närområdet och hur den fungerar.
- Några olika certifieringar och märkningar av livsmedel och andra varor samt vad de betyder.
- Rutiner och metoder för rengöring.

I årskurs 7–9

Mat och matlagning

- Matlagning för olika behov och sammanhang.
- Livsmedels egenskaper och användningsområden.
- Metoder för matlagning, däribland bakning. Att planera, organisera och reflektera över arbetet.
- Skapande av enkla måltider, till exempel utifrån säsong och rester.
- Instruktioner och recept. Hur de kan läsas och följas samt begrepp för matlagning.
- Smak, doft, konsistens och textur i samband med matlagning.
- Redskap och teknisk utrustning samt hur de används på ett säkert och funktionellt sätt vid matlagning.
- Hygien och livsmedelssäkerhet i samband med hantering, tillagning och förvaring av livsmedel.

Privatekonomi och konsumtion

- Ungas privatekonomi. Relationen mellan inkomst, sparande och konsumtion. Hur man kan planera sin ekonomi.
- Planering, genomförande och rutiner vid inköp.
- Att handla på kredit, teckna abonnemang samt låna och spara pengar.
- Skillnaden mellan saklig konsumentinformation och annan påverkan på konsumentval. Reklam i olika former, även dolda reklambudskap.
- Konsumenters rättigheter och skyldigheter. Garanti, reklamation, ångerrätt, öppet köp och köp från privatperson samt skillnad mellan köp i butik och på internet.
- Jämförelse av olika produkters pris och kvalitet. Rimlighetsbedömning av pris och mängd.

Levnadsvanor

- Sammansättning av varierade och balanserade måltider och anpassning till individuella behov.
- Måltidens betydelse för gemenskap. Olika mattraditioner.
- Arbetsfördelning i hemmet ur ett jämställdhetsperspektiv.

- Resurshushållning. Ställningstaganden vid val och användning av livsmedel och andra varor. Hur produktion, transport och återvinning av livsmedel och andra varor påverkar hälsa, ekonomi och miljö.
- Rutiner och metoder för rengöring och tvätt.

Betygskriterier

Betygskriterier för betyget E i slutet av årskurs 6

Eleven **medverkar** i att tillaga enkla måltider och i att hantera andra praktiska uppgifter som förekommer i ett hem.

Eleven **medverkar** i att beskriva hur man kan hantera några frågor som rör privatekonomi och konsumtion.

Eleven **bidrar** i kommunikation om hur val och handlingar som förekommer i ett hem kan påverka hälsa, ekonomi och miljö.

Betygskriterier för betyget D i slutet av årskurs 6

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan C och E.

Betygskriterier för betyget C i slutet av årskurs 6

Eleven tillagar enkla måltider och hanterar andra praktiska uppgifter som förekommer i ett hem på ett **delvis fungerande** sätt.

Eleven beskriver på ett **enkelt** sätt hur man kan hantera några frågor som rör privatekonomi och konsumtion.

Eleven kommunicerar på ett **enkelt** sätt om hur val och handlingar som förekommer i ett hem kan påverka hälsa, ekonomi och miljö.

Betygskriterier för betyget B i slutet av årskurs 6

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan A och C.

Betygskriterier för betyget A i slutet av årskurs 6

Eleven tillagar enkla måltider och hanterar andra praktiska uppgifter som förekommer i ett hem på ett **fungerande** sätt.

Eleven beskriver på ett **utvecklat** sätt hur man kan hantera några frågor som rör privatekonomi och konsumtion.

Eleven kommunicerar på ett **utvecklat** sätt om hur val och handlingar som förekommer i ett hem kan påverka hälsa, ekonomi och miljö.

Betygskriterier för betyget E i slutet av årskurs 9

Eleven **medverkar** i att planera och tillaga måltider och i att hantera andra praktiska uppgifter som förekommer i ett hem.

Eleven **medverkar** i att beskriva hur man kan hantera några frågor som rör privatekonomi och konsumtion.

Eleven **bidrar** i kommunikation om hur val och handlingar som förekommer i ett hem kan påverka hälsa, ekonomi och miljö.

Betygskriterier för betyget D i slutet av årskurs 9

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan C och E.

Betygskriterier för betyget C i slutet av årskurs 9

Eleven planerar och tillagar måltider och hanterar andra praktiska uppgifter som förekommer i ett hem på ett **delvis fungerande** sätt.

Eleven beskriver på ett **enkelt** sätt hur man kan hantera några frågor som rör privatekonomi och konsumtion.

Eleven kommunicerar på ett **enkelt** sätt om hur val och handlingar som förekommer i ett hem kan påverka hälsa, ekonomi och miljö.

Betygskriterier för betyget B i slutet av årskurs 9

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan A och C.

Betygskriterier för betyget A i slutet av årskurs 9

Eleven planerar och tillagar måltider och hanterar andra praktiska uppgifter som förekommer i ett hem på ett **fungerande** sätt.

Eleven beskriver på ett **utvecklat** sätt hur man kan hantera frågor som rör privatekonomi och konsumtion.

Eleven kommunicerar på ett **utvecklat** sätt om hur val och handlingar som förekommer i ett hem kan påverka hälsa, ekonomi och miljö.

3.4 Idrott och hälsa

Rörelse och hälsofrämjande levnadsvanor är grundläggande för människors välbefinnande. Positiva upplevelser av idrott, rörelseaktiviteter och friluftsliv under uppväxtåren har stor betydelse för om vi blir fysiskt aktiva genom livet. Genom rörelse och hälsofrämjande levnadsvanor får människor redskap för att kunna påverka och ta ansvar för sin hälsa.

Syfte

Undervisningen i ämnet idrott och hälsa ska syfta till att eleverna utvecklar allsidiga rörelseförmågor och intresse för att vara fysiskt aktiva och vistas i naturen. Den ska också bidra till att eleverna utvecklar en god kroppsuppfattning och tilltro till sin egen fysiska förmåga. Undervisningen ska vara utformad så att alla elever kontinuerligt kan delta i aktiviteterna och ge dem förutsättningar att delta i andra rörelseaktiviteter i skolan. Eleverna ska få möta olika slags aktiviteter i varierande miljöer och sammanhang samt ges möjligheter att utveckla sin samarbetsförmåga och sin respekt för andra.

Genom undervisningen ska eleverna ges möjligheter att utveckla förmågan att genomföra aktiviteter inom friluftsliv och utevistelse i olika miljöer. De ska ges förutsättningar att vistas utomhus och i naturen under olika årstider samt utveckla förståelse för värdet av friluftsliv.

Undervisningen ska ge eleverna möjligheter att utveckla kunskaper om hur rörelse påverkar den fysiska förmågan och den fysiska, psykiska och sociala hälsan. På så sätt får eleverna förutsättningar att utveckla goda levnadsvanor i syfte att kunna påverka sin hälsa genom livet. De ska även ges möjligheter att använda ämnets ord och begrepp för att kommunicera om aktiviteter, hälsa och levnadsvanor. Undervisningen ska också bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om risker och säkerhet vid olika aktiviteter och kunskaper i att agera i nödsituationer.

Undervisningen i ämnet idrott och hälsa ska ge eleverna förutsättningar att utveckla

- förmåga att röra sig allsidigt i olika fysiska sammanhang och att simma,
- förmåga att genomföra aktiviteter inom friluftsliv och utevistelse under olika förhållanden och i olika miljöer, och
- förmåga att reflektera över samband mellan rörelse, fysisk förmåga och hälsa samt att förebygga och hantera risker och nödsituationer.

Centralt innehåll

I årskurs 1–3

Rörelse

- Motoriska grundformer och deras sammansatta former, med och utan redskap.
- Lekar och andra enkla rörelseaktiviteter, inomhus och utomhus.
- Takt och rytm i enkla danser och rörelser till musik.
- Rörelser i vatten och vattenvana. Att balansera, flyta och simma i mag- och ryggläge.

Friluftsliv och utevistelse

- Att utforska och orientera sig i närmiljön. Undersökande av möjligheter till daglig rörelse i närmiljön.
- Att följa vägbeskrivningar. Begrepp som beskriver läge, avstånd och riktning.
- Natur- och utevistelser under olika årstider.
- Förhållningssätt i naturen utifrån allemansrättens grunder.

Hälsa och levnadsvanor

- Kommunikation om upplevelser av olika aktiviteter.
- Säkerhet och hänsynstagande i samband med aktiviteter.

I årskurs 4–6

Rörelse

- Motoriska grundformer och sammansatta motoriska grundformer, med och utan redskap.
- Lekar, spel, idrotter och andra rörelseaktiviteter, inomhus och utomhus.
- Takt och rytm i danser och rörelser till musik.
- Grundläggande träningslära: pulshöjande rörelser samt koordinations-, styrke- och rörlighetsövningar.
- Rörelser i vatten. Att balansera, flyta och simma i mag- och ryggläge.

Friluftsliv och utevistelse

- Att utforska och orientera sig i den närliggande natur- och utemiljön. Undersökande av möjligheter till daglig rörelse i närmiljön.
- Att ge och följa vägbeskrivningar. Enkla kartors uppbyggnad, däribland digitala kartor.
- Natur- och utevistelser i olika miljöer under olika årstider.

- Förhållningssätt i naturen utifrån allemansrättens grunder.
- Säkerhet vid vatten under olika årstider. Hantering av nödsituationer vid vatten med hjälpredskap.

Hälsa och levnadsvanor

- Kommunikation om upplevelser av olika aktiviteter och hur de påverkar den fysiska förmågan och hälsan.
- Olika sätt att förebygga skador, däribland uppvärmning.
- Säkerhet och hänsynstagande i samband med aktiviteter.
- Första hjälpen.

I årskurs 7–9

Rörelse

- Sammansatta motoriska grundformer och komplexa rörelser i lekar, spel, idrotter och andra rörelseaktiviteter, inomhus och utomhus.
- Olika former av dans samt rörelse- och träningsprogram till musik.
- Grundläggande träningslära: konditionsträning, koordinationsträning, styrketräning och rörlighetsträning.
- Olika verktyg, däribland digitala, för att reflektera över rörelseaktiviteter.
- Simning i mag- och rygggläge.

Friluftsliv och utevistelse

- Att utforska och orientera sig i kända miljöer med hjälp av enkla kartor och digitala verktyg. Undersökande av möjligheter till daglig rörelse i närmiljön.
- Att ge och följa vägbeskrivningar.
- Friluftaktiviteter i olika miljöer och under olika årstider.
- Förhållningssätt i naturen utifrån allemansrättens grunder.
- Säkerhet vid vatten, under olika årstider. Hantering av nödsituationer i och vid vatten med hjälpredskap.

Hälsa och levnadsvanor

- Kommunikation om upplevelser av olika aktiviteter och hur de påverkar den fysiska förmågan och olika aspekter av hälsa.
- Kroppsideal och normer inom idrotten. Hur det påverkar individens möjlighet till deltagande i olika aktiviteter.
- Riskerna med dopning.

- Förebyggande av skador genom allsidig träning, anpassning av belastning samt tekniker för rörelseutföranden.
- Säkerhet och hänsynstagande i samband med olika aktiviteter.
- Första hjälpen.

Betygskriterier

Betygskriterier för betyget E i slutet av årskurs 6

Eleven genomför rörelseaktiviteter som innefattar sammansatta motoriska grundformer i olika fysiska sammanhang och **bidrar** till att anpassa sina rörelser till syftet med aktiviteterna. Eleven **visar vattenvana eller simmar**.

Eleven **medverkar** i att genomföra aktiviteter i natur- och utemiljö under olika förhållanden.

Eleven **bidrar** i kommunikation om samband mellan rörelse och hälsa. Eleven **medverkar** i att förebygga risker vid olika aktiviteter och i att hantera nödsituationer på land och vid vatten.

Betygskriterier för betyget D i slutet av årskurs 6

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan C och E.

Betygskriterier för betyget C i slutet av årskurs 6

Eleven genomför rörelseaktiviteter som innefattar sammansatta motoriska grundformer i olika fysiska sammanhang och **anpassar delvis** sina rörelser till syftet med aktiviteterna. Eleven **simmar**.

Eleven genomför aktiviteter i natur- och utemiljö på ett **delvis fungerande** sätt under olika förhållanden.

Eleven kommunicerar på ett **enkelt** sätt om samband mellan rörelse och hälsa. Eleven förebygger risker vid olika aktiviteter och hanterar nödsituationer på land och vid vatten på ett **delvis fungerande** sätt.

Betygskriterier för betyget B i slutet av årskurs 6

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan A och C.

Betygskriterier för betyget A i slutet av årskurs 6

Eleven genomför aktiviteter som innefattar sammansatta motoriska grundformer i olika fysiska sammanhang och **anpassar** sina rörelser till syftet med aktiviteterna. Eleven **simmar**.

Eleven genomför aktiviteter i natur- och utemiljö på ett **fungerande** sätt under olika förhållanden.

Eleven kommunicerar på ett **utvecklat** sätt om samband mellan rörelse och hälsa. Eleven förebygger risker vid olika aktiviteter och hanterar nödsituationer på land och vid vatten på ett **fungerande** sätt.

Betygskriterier för betyget E i slutet av årskurs 9

Eleven genomför rörelseaktiviteter som innefattar sammansatta rörelser i olika fysiska sammanhang och **bidrar** till att anpassa sina rörelser till syftet med aktiviteterna. Eleven simmar 200 meter **i en följd**.

Eleven **medverkar** i att genomföra aktiviteter inom friluftsliv och utevistelse under olika förhållanden och i olika miljöer.

Eleven **bidrar** i kommunikation om samband mellan rörelse, fysisk förmåga och hälsa. Eleven **medverkar** i att förebygga risker vid olika aktiviteter och i att hantera nödsituationer på land och vid vatten.

Betygskriterier för betyget D i slutet av årskurs 9

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan C och E.

Betygskriterier för betyget C i slutet av årskurs 9

Eleven genomför rörelseaktiviteter som innefattar sammansatta rörelser i olika fysiska sammanhang och **anpassar delvis** sina rörelser till syftet med aktiviteterna. Eleven simmar 200 meter **i en följd**.

Eleven genomför på ett **delvis fungerande** sätt aktiviteter inom friluftsliv och utevistelse under olika förhållanden och i olika miljöer.

Eleven kommunicerar på ett **enkelt** sätt om samband mellan rörelse, fysisk förmåga och hälsa. Eleven förebygger risker vid olika aktiviteter och hanterar nödsituationer på land och vid vatten på ett **delvis fungerande** sätt.

Betygskriterier för betyget B i slutet av årskurs 9

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan A och C.

Betygskriterier för betyget A i slutet av årskurs 9

Eleven genomför rörelseaktiviteter som innefattar sammansatta rörelser i olika fysiska sammanhang och **anpassar** sina rörelser till syftet med aktiviteterna. Eleven simmar 200 meter **i en följd varav 50 meter på rygg**.

Eleven genomför på ett **fungerande** sätt aktiviteter inom friluftsliv och utevistelse under olika förhållanden och i olika miljöer.

Eleven kommunicerar på ett **utvecklat** sätt om samband mellan rörelse, fysisk förmåga och hälsa. Eleven förebygger risker vid olika aktiviteter och hanterar nödsituationer på land och vid vatten på ett **fungerande** sätt.

3.5 Matematik

Matematiken har en flertusenårig historia med bidrag från många kulturer. Den utvecklas såväl ur praktiska behov som ur människans nyfikenhet och lust att utforska matematiken som sådan. Matematisk verksamhet är till sin art en kreativ, reflekterande och problemlösande aktivitet som är nära kopplad till den samhällsliga, sociala, naturvetenskapliga, tekniska och digitala utvecklingen. Kunskaper i matematik ger människor förutsättningar att fatta välgrundade beslut i vardagslivets många valsituationer och ökar möjligheterna att delta i samhällets beslutsprocesser.

Syfte

Undervisningen i ämnet matematik ska syfta till att eleverna utvecklar intresse för och kunskaper om matematik och matematikens användning i olika sammanhang. Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar tilltro till sin förmåga att använda matematik i vardagslivet. Den ska också ge eleverna möjligheter att uppleva estetiska värden i möten med matematiska mönster, former och samband.

Genom undervisningen ska eleverna ges förutsättningar att utveckla kunskaper om grundläggande matematiska begrepp och metoder. De ska också ges möjligheter att utveckla förtrogenhet med hur dessa kan användas för att göra beräkningar och lösa rutinuppgifter. På så sätt får eleverna förutsättningar för ökad självständighet i vardagen. Eleverna ska även ges förutsättningar att utveckla kunskaper i att använda digitala verktyg och programmering för att undersöka problem och matematiska begrepp, göra beräkningar samt för att presentera och tolka data.

Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar förmågan att lösa problem och föra matematiska resonemang om lösningars rimlighet. Eleverna ska även ges förutsättningar att utveckla kunskaper för att kunna tolka vardagliga och matematiska situationer samt beskriva och formulera dessa med hjälp av matematikens uttrycksformer.

Eleverna ska genom undervisningen också ges möjligheter att utveckla förtrogenhet med matematikens uttrycksformer och hur dessa kan användas för att kommunicera i både vardagliga och matematiska sammanhang.

Undervisningen i ämnet matematik ska ge eleverna förutsättningar att utveckla

- förmåga att använda matematiska begrepp och samband mellan begrepp,
- förmåga att använda lämpliga matematiska metoder för att göra beräkningar och lösa rutinuppgifter,
- förmåga att lösa problem med hjälp av matematik och reflektera över lösningars rimlighet, och
- förmåga att använda matematikens uttrycksformer för att kommunicera och göra beräkningar.

Centralt innehåll

I årskurs 1–3

Taluppfattning och tals användning

- Naturliga tal och deras egenskaper. Hur talen uttrycks med ord, konkret material, symboler och bilder samt hur de visas på tallinje. Hur talen delas upp och används för att ange antal och ordning.
- Hur naturliga tal används i elevnära situationer.
- Enkla tal i bråkform som del av helhet och hur de benämns.
- Olika räknesätt och hur de uttrycks och visas med ord, konkret material, symboler och bilder.
- Metoder för beräkningar med naturliga tal vid huvudräkning och skriftlig beräkning. Användning av digitala verktyg vid beräkningar.

Algebra

- Matematiska likheter och likhetstecknets betydelse.
- Enkla mönster och hur de konstrueras.
- Entydiga, stegvisa instruktioner och hur de uttrycks och följs. Hur symboler används vid stegvisa instruktioner.

Geometri

- Vanliga lägesord för att beskriva föremåls och objekts läge i rummet.
- Grundläggande geometriska tvådimensionella objekt och hur de benämns.
- Mätning av längd, massa, volym och tid med några vanliga måttenheter.
- Planering av händelser i tidsföljd och uppskattning av tidsåtgång.

Statistik

- Enkla tabeller och diagram och hur de används vid elevnära undersökningar.

Problemlösning

- Strategier för att lösa matematiska problem i elevnära situationer.

I årskurs 4–6**Taluppfattning och tals användning**

- Naturliga tal och deras egenskaper. Hur talen uttrycks med ord, konkret material, symboler och bilder samt hur de visas på tallinje. Hur talen kan delas upp.
- Hur naturliga tal används i elevnära situationer.
- Tal i bråkform som del av helhet och del av antal.
- Positionssystemet och hur det används för att beskriva naturliga tal.
- Olika räknesätt och hur de uttrycks och visas med ord, konkret material, symboler och bilder.
- Metoder för beräkningar med naturliga tal vid huvudräkning, skriftlig beräkning och överslagsräkning. Användning av digitala verktyg vid beräkningar.
- Rimlighetsbedömning vid uppskattningar och beräkningar.

Algebra

- Matematiska likheter och likhetstecknets betydelse.
- Obekanta tal och hur de kan betecknas med en symbol.
- Mönster och hur de konstrueras och beskrivs.
- Entydiga, stegvisa instruktioner och hur de uttrycks och följs som grund för programmering. Hur symboler används vid stegvisa instruktioner.

Geometri

- Grundläggande geometriska två- och tredimensionella objekt, deras egenskaper och hur de benämns.
- Jämförelser och uppskattning av storheter. Mätning av längd, massa, volym och tid med standardiserade måttenheter.
- Planering av händelser i tidsföljd och uppskattning av tidsåtgång.

Sannolikhet och statistik

- Slumpmässiga händelser i konkreta situationer.

- Tabeller och diagram och hur de används för att sortera data och beskriva resultat från undersökningar, såväl med som utan digitala verktyg. Tolkning av data i tabeller och diagram.

Samband och förändring

- Proportionella samband, däribland hälften och dubbelt.

Problemlösning

- Strategier för att lösa matematiska problem i elevnära situationer.
- Pengars värde.

I årskurs 7–9

Taluppfattning och tals användning

- Rationella tal och deras egenskaper. Hur talen uttrycks med ord, konkret material, symboler och bilder samt hur de visas på tallinje.
- Hur enkla rationella tal används i vardagliga situationer.
- Positionssystemet och hur det används för att beskriva tal.
- De fyra räknesätten och hur de uttrycks med ord, konkret material, symboler och bilder.
- Metoder för beräkningar med naturliga tal vid huvudräkning, skriftlig beräkning och överslagsräkning. Användning av digitala verktyg vid beräkningar.
- Tal i procentform och hur de används i elevnära situationer.
- Rimlighetsbedömning vid uppskattningar och beräkningar.

Algebra

- Matematiska likheter och hur likhetstecknet används för att teckna enkla ekvationer.
- Metoder för att lösa enkla ekvationer.
- Geometriska mönster och mönster i talföljder samt hur de konstrueras och beskrivs.
- Enkel programmering i visuella programmeringsmiljöer.

Geometri

- Geometriska objekt, deras egenskaper och hur de benämns. Konstruktion av enkla geometriska objekt, såväl med som utan digitala verktyg.

- Jämförelser och uppskattning av storheter. Mätning av längd, area, massa, volym och tid med standardiserade måttenheter. Metoder för mätning samt enhetsbyten i samband med detta.
- Planering av händelser i tidsföljd och uppskattning av tidsåtgång, såväl med som utan digitala verktyg.
- Skala vid enkel förstoring och förminskning.

Sannolikhet och statistik

- Slumpmässiga händelser, chans och risk i konkreta situationer, till exempel vid observationer och simuleringar.
- Tabeller, diagram och grafer samt hur de används för att beskriva resultat från undersökningar, såväl med som utan digitala verktyg. Tolkning av data i tabeller och diagram.

Samband och förändring

- Proportionella samband och hur de uttrycks i procentform och med enkla grafer.

Problemlösning

- Strategier för att lösa matematiska problem i olika situationer.
- Formulering av matematiska frågeställningar utifrån elevnära situationer.
- Pengars värde och överslagsräkning i samband med betalning.

Kriterier för bedömning av kunskaper och betygsriterier

Kriterier för bedömning av godtagbara kunskaper i slutet av årskurs 3

Eleven använder och storleksordnar naturliga tal samt medverkar i att använda grundläggande matematiska begrepp.

Eleven medverkar i att göra beräkningar och lösa rutinuppgifter.

Eleven medverkar i att lösa enkla problem i elevnära situationer med hjälp av matematik.

Eleven medverkar i att använda symboler och andra matematiska uttrycksformer.

Betygsriterier för betyget E i slutet av årskurs 6

Eleven **medverkar** i att använda grundläggande matematiska begrepp och samband mellan begrepp.

Eleven **medverkar** i att använda matematiska metoder för att göra beräkningar och lösa rutinuppgifter.

Eleven **medverkar** i att lösa problem i elevnära situationer med hjälp av matematik.

Eleven **medverkar** i att använda symboler och andra matematiska uttrycksformer.

Betygskriterier för betyget D i slutet av årskurs 6

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan C och E.

Betygskriterier för betyget C i slutet av årskurs 6

Eleven använder grundläggande matematiska begrepp och samband mellan begrepp på ett **delvis fungerande** sätt.

Eleven använder **delvis fungerande** matematiska metoder för att göra beräkningar och lösa rutinuppgifter.

Eleven löser **enkla** problem i elevnära situationer med hjälp av matematik.

Eleven använder symboler och andra matematiska uttrycksformer på ett **delvis fungerande** sätt.

Betygskriterier för betyget B i slutet av årskurs 6

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan A och C.

Betygskriterier för betyget A i slutet av årskurs 6

Eleven använder grundläggande matematiska begrepp och samband mellan begrepp på ett **fungerande** sätt.

Eleven använder **fungerande** matematiska metoder för att göra beräkningar och lösa rutinuppgifter.

Eleven löser **relativt komplexa** problem i elevnära situationer med hjälp av matematik.

Eleven använder symboler och andra matematiska uttrycksformer på ett **fungerande** sätt.

Betygskriterier för betyget E i slutet av årskurs 9

Eleven **medverkar** i att använda och beskriva matematiska begrepp och samband mellan begrepp.

Eleven **medverkar** i att välja och använda matematiska metoder för att göra beräkningar och lösa rutinuppgifter.

Eleven **medverkar** i att lösa problem med hjälp av matematik. Dessutom **bidrar** eleven i kommunikation om rimligheten i olika lösningar.

Eleven **medverkar** i att använda symboler och andra matematiska uttrycksformer.

Betygskriterier för betyget D i slutet av årskurs 9

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan C och E.

Betygskriterier för betyget C i slutet av årskurs 9

Eleven använder och beskriver matematiska begrepp och samband mellan begrepp på ett **delvis fungerande** sätt.

Eleven väljer och använder **delvis fungerande** matematiska metoder för att göra beräkningar och lösa rutinuppgifter.

Eleven löser **enkla** problem med hjälp av matematik. Dessutom kommunicerar eleven på ett **enkelt** sätt om rimligheten i olika lösningar.

Eleven använder symboler och andra matematiska uttrycksformer på ett **delvis fungerande** sätt.

Betygskriterier för betyget B i slutet av årskurs 9

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan A och C.

Betygskriterier för betyget A i slutet av årskurs 9

Eleven använder och beskriver matematiska begrepp och samband mellan begrepp på ett **fungerande** sätt.

Eleven väljer och använder **fungerande** matematiska metoder för att göra beräkningar och lösa rutinuppgifter.

Eleven löser **relativt komplexa** problem med hjälp av matematik. Dessutom kommunicerar eleven på ett **utvecklat** sätt om rimligheten i olika lösningar.

Eleven använder symboler och andra matematiska uttrycksformer på ett **fungerande** sätt.

3.6 Modersmål

Modersmål utom nationella minoritetsspråk

Språk är människans främsta redskap för att tänka, kommunicera och lära. Genom språket utvecklar människor sin identitet, uttrycker känslor och tankar och förstår hur andra känner och tänker. Att ha ett rikt och varierat språk är betydelsefullt för att kunna förstå och verka i ett samhälle där kulturer, livsåskådningar, generationer och språk möts. Att ha tillgång till sitt modersmål underlättar också språkutveckling och lärande inom olika områden.

Syfte

Undervisningen i ämnet modersmål ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper i och om modersmålet. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla sitt tal- och skriftspråk så att de får tilltro till sin språkförmåga och kan uttrycka sig i olika sammanhang och för skilda syften. Undervisningen ska bidra till att eleverna erövrar kunskaper om modersmålets uppbyggnad och blir medvetna om modersmålets betydelse för det egna lärandet i olika skolämnen.

Undervisningen ska stimulera elevernas intresse för att samtala, läsa och skriva på modersmålet. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att läsa och reflektera över skönlitteratur och andra typer av texter. Därigenom ska eleverna ges möjlighet att utveckla sitt språk, sin identitet och sin förståelse för omvärlden. Undervisningen ska också bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om och tilltro till sin förmåga att formulera egna åsikter och tankar i olika slags texter. De ska även stimuleras till att uttrycka sig genom andra estetiska uttrycksformer.

Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att utveckla sin kulturella identitet och sin flerspråkighet. Genom undervisningen ska eleverna därför ges möjligheter att utveckla sina kunskaper om kulturer och områden där modersmålet talas. Undervisningen ska också bidra till att eleverna utvecklar ett jämförande förhållningssätt till kulturer och språk.

Undervisningen i ämnet modersmål ska ge eleverna förutsättningar att utveckla

- förmåga att formulera sig och kommunicera i tal och skrift i olika sammanhang,
- förmåga att läsa och reflektera över olika typer av texter, och
- kunskaper om traditioner, kulturella företeelser och samhällsfrågor i områden där modersmålet talas.

Centralt innehåll

I årskurs 1–3

Läsa och skriva

- Lässtrategier för att avkoda och förstå enkla texter.
- Strategier för skrivande av ord, fraser och meningar.
- Läsriktning samt skrivteckens form och ljud i jämförelse med svenskan.

Tala, lyssna och samtala

- Kommunikation i olika sammanhang. Att lyssna, svara, fråga och berätta samt uttrycka känslor, kunskaper och åsikter.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande.
- Strategier för att förstå och göra sig förstådd, till exempel genom kroppsspråk, bilder och tecken.
- Uttal, betoning och satsmelodi.

Texter

- Berättande texter och poetiska texter för barn i form av bilderböcker, rim, ramsor och sånger från områden där modersmålet talas.
- Beskrivande och förklarande texter för barn med anknytning till traditioner och företeelser i områden där modersmålet talas.
- Filmer och dramatiserade berättelser för barn.

Kultur och samhälle

- Traditioner och högtider som eleven möter i olika sammanhang.
- Lekar och musik från områden där modersmålet talas.

I årskurs 4–6

Läsa och skriva

- Lässtrategier för att avkoda och förstå enkla texter.
- Strategier för skrivande av olika typer av enkla texter om ämnen som är välbekanta för eleven.
- Modersmålets grundläggande struktur.

Tala, lyssna och samtala

- Kommunikation i olika sammanhang. Att lyssna, svara, fråga och berätta samt uttrycka känslor, kunskaper och åsikter.

- Muntliga presentationer och muntligt berättande. Bilder, digitala medier och verktyg samt andra hjälpmedel för att planera och genomföra en muntlig presentation.
- Strategier för att förstå och göra sig förstådd, till exempel genom kroppsspråk, bilder och tecken.
- Uttal, betoning och satsmelodi.

Texter

- Berättande texter och poetiska texter för barn och unga från områden där modersmålet talas.
- Beskrivande och förklarande texter för barn och unga med anknytning till traditioner och företeelser i områden där modersmålet talas.
- Filmer och dramatiserade berättelser för barn och unga.

Kultur och samhälle

- Traditioner och högtider som eleven möter i olika sammanhang.
- Lekar och musik från områden där modersmålet talas.

I årskurs 7–9

Läsa och skriva

- Lässtrategier för att avkoda och förstå texter. Att urskilja texters syfte, avsändare och sammanhang.
- Strategier för skrivande av olika typer av texter. Hur man anpassar texters innehåll till olika mottagare. Skapande av texter där ord, bild och ljud samspelar.
- Modersmålets grundläggande struktur. Ordbildning och meningsbyggnad på modersmålet i jämförelse med svenskan.

Tala, lyssna och samtala

- Kommunikation i olika sammanhang och för olika syften. Att uttrycka intresse och engagemang samt åsikter och argument.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande med anpassning av språk, innehåll och disposition efter syfte och mottagare.
- Strategier för att förstå och göra sig förstådd, till exempel genom kroppsspråk, bilder och tecken.
- Uttal, betoning och satsmelodi i jämförelse med svenskan samt olika talade variationer av modersmålet.

Texter

- Berättande texter och poetiska texter för ungdomar från områden där modersmålet talas. Berättande texters budskap, uppbyggnad och innehåll.
- Beskrivande och förklarande texter, till exempel instruktioner och tidningsartiklar, med anknytning till traditioner och företeelser i områden där modersmålet talas.
- Filmer och dramatiserade berättelser för ungdomar.
- Språkliga drag, ord och begrepp i olika typer av texter.

Kultur och samhälle

- Traditioner, kulturella uttryck och andra företeelser i områden där modersmålet talas.
- Några aktuella samhällsfrågor i områden där modersmålet talas. Barns och ungdomars vardagsliv där i jämförelse med barns och ungdomars vardagsliv i Sverige.

Betygskriterier

Betygskriterier för betyget E i slutet av årskurs 6

Eleven samtalar om bekanta ämnen och **medverkar** i att upprätthålla samtalen. Dessutom **medverkar** eleven i att förbereda och genomföra enkla muntliga framställningar. Utifrån modersmålets särdrag skriver eleven **ord och enkla meningar** samt **medverkar** i att skriva och strukturera texter.

Eleven läser **enkla** texter med bekant innehåll och **kända ord** på modersmålet och **medverkar** i att visa förståelse av innehållet.

Eleven **bidrar** också till resonemang om innehållet i olika texter.

Eleven **medverkar** i att ge exempel på några traditioner och högtider i områden där modersmålet talas.

Betygskriterier för betyget D i slutet av årskurs 6

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan C och E.

Betygskriterier för betyget C i slutet av årskurs 6

Eleven samtalar om bekanta ämnen och upprätthåller samtalen på ett **delvis fungerande** sätt. Dessutom förbereder och genomför eleven enkla muntliga framställningar på ett **delvis fungerande** sätt. Utifrån modersmålets särdrag skriver eleven texter med **flera meningar** samt strukturerar texterna på ett **delvis fungerande** sätt.

Eleven läser texter med bekant innehåll på modersmålet med **visst flyt** och visar **grundläggande** förståelse av innehållet. Eleven för också **enkla** resonemang om innehållet i olika texter.

Eleven ger med **viss säkerhet** exempel på några traditioner och högtider i områden där modersmålet talas.

Betygskriterier för betyget B i slutet av årskurs 6

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan A och C.

Betygskriterier för betyget A i slutet av årskurs 6

Eleven samtalar om bekanta ämnen och upprätthåller samtalen på ett **fungerande** sätt. Dessutom förbereder och genomför eleven enkla muntliga framställningar på ett **fungerande** sätt. Utifrån modersmålet s särdrag skriver eleven texter med **flera meningar och tydligt innehåll** samt strukturerar texterna på ett **fungerande** sätt.

Eleven läser texter med bekant innehåll på modersmålet med **flyt** och visar **god** förståelse av innehållet. Eleven för också **utvecklade** resonemang om innehållet i olika texter.

Eleven ger med **säkerhet** exempel på några traditioner och högtider i områden där modersmålet talas.

Betygskriterier för betyget E i slutet av årskurs 9

Eleven samtalar om varierande ämnen samt **medverkar** då i att upprätthålla samtalen och framföra åsikter och argument. Dessutom **medverkar** eleven i att förbereda och genomföra muntliga framställningar. Utifrån modersmålet s särdrag skriver eleven **enkla** texter med flera meningar och tydligt innehåll samt **bidrar** till att anpassa texterna till olika sammanhang. Dessutom **medverkar** eleven i att strukturera texterna.

Eleven läser **enkla** texter på modersmålet och **medverkar** i att visa förståelse av innehållet. Eleven **bidrar** till resonemang om innehållet i olika texter och **medverkar** i att återge delar av innehållet.

Eleven **medverkar** i att ge exempel på några traditioner, kulturella företeelser och samhällsfrågor i områden där modersmålet talas.

Betygskriterier för betyget D i slutet av årskurs 9

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan C och E.

Betygskriterier för betyget C i slutet av årskurs 9

Eleven samtalar om varierande ämnen samt upprätthåller då samtalen och framför åsikter och argument på ett **delvis fungerande** sätt. Dessutom förbereder och genomför eleven muntliga framställningar på ett **delvis fungerande** sätt. Utifrån modersmålet s särdrag skriver eleven olika slags texter med flera meningar, varierat ordval och tydligt innehåll samt

anpassar delvis texterna till olika sammanhang. Dessutom strukturerar eleven texterna på ett **delvis fungerande** sätt.

Eleven läser olika slags texter på modersmålet med **visst flyt** och visar **grundläggande** förståelse av innehållet. Eleven för **enkla** resonemang om innehållet i olika texter och återger delar av innehållet på ett **delvis relevant** sätt.

Eleven ger med **viss säkerhet** exempel på några traditioner, kulturella företeelser och samhällsfrågor i områden där modersmålet talas.

Betygskriterier för betyget B i slutet av årskurs 9

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan A och C.

Betygskriterier för betyget A i slutet av årskurs 9

Eleven samtalar om varierande ämnen samt upprätthåller då samtalen och framför åsikter och argument på ett **fungerande** sätt. Dessutom förbereder och genomför eleven muntliga framställningar på ett **fungerande** sätt. Utifrån modersmålets särdrag skriver eleven olika slags texter med flera meningar, varierat ordval och tydligt innehåll samt **anpassar** texterna till olika sammanhang. Dessutom strukturerar eleven texterna på ett **fungerande** sätt.

Eleven läser olika slags texter på modersmålet med **flyt** och visar **god** förståelse av innehållet. Eleven för **utvecklade** resonemang om innehållet i olika texter och återger delar av innehållet på ett **relevant** sätt.

Eleven ger med **säkerhet** exempel på några traditioner, kulturella företeelser och samhällsfrågor i områden där modersmålet talas.

Modersmål – finska som nationellt minoritetsspråk

Språk är människans främsta redskap för att tänka, kommunicera och lära. Genom språket utvecklar människor sin identitet, uttrycker känslor och tankar och förstår hur andra känner och tänker. Att ha ett rikt och varierat språk är betydelsefullt för att kunna förstå och verka i ett samhälle där kulturer, livsåskådningar, generationer och språk möts.

Sverigefinnar är en nationell minoritet med flerhundraåriga anor i Sverige. Finska är ett officiellt nationellt minoritetsspråk. De nationella minoritetsspråkens ställning i Sverige är i stort behov av att stärkas. För att säkra språkens framtid i landet är det nödvändigt att fler utvecklar språkkunskaper. Språken är viktiga kulturbärare som uttrycker gemensamma erfarenheter, värden och kunskaper som förenar de nationella minoriteterna i Sverige med människor som talar samma språk i andra delar av världen. Att ha kunskaper i språket och om minoritetens kultur kan ge nya perspektiv på den egna identiteten och stärker möjligheterna till deltagande i samhällslivet i Sverige och andra länder.

Syfte

Undervisningen i ämnet modersmål – finska som nationellt minoritetsspråk ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper i och om språket samt kunskaper om minoritetens kultur. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla sitt tal- och skriftspråk så att de får tilltro till sin språkförmåga och kan uttrycka sig i olika sammanhang och för skilda syften. Undervisningen ska bidra till att eleverna erövrar kunskaper om språkets uppbyggnad och blir medvetna om modersmålets betydelse för det egna lärandet i olika skolämnen.

Undervisningen ska stimulera elevernas intresse för att samtala, läsa och skriva på det nationella minoritetsspråket. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att läsa och reflektera över skönlitteratur och andra typer av texter. Därigenom ska eleverna ges möjlighet att utveckla sin flerspråkighet, sin förståelse av omvärlden och sin identitet. Undervisningen ska också bidra till att eleverna utvecklar kunskaper i och tilltro till sin förmåga att formulera egna åsikter och tankar i olika slags texter. De ska även stimuleras till att uttrycka sig genom andra estetiska uttrycksformer.

Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att utveckla sin kulturella identitet och sin flerspråkighet. Genom undervisningen ska eleverna därför ges möjlighet att utveckla kunskaper om den nationella minoritetens historia, kulturella uttryck och traditioner. Vidare ska

eleverna ges förutsättningar att utveckla kunskaper om det nationella minoritetsspråkets ursprung, utveckling och nutida status.

Undervisningen i ämnet modersmål – finska som nationellt minoritetsspråk ska ge eleverna förutsättningar att utveckla

- förmåga att formulera sig och kommunicera i tal och skrift i olika sammanhang,
- förmåga att läsa och reflektera över olika typer av texter, och
- kunskaper om traditioner, kulturella företeelser och samhällsfrågor i områden där finska talas.

Centralt innehåll

I årskurs 1–3, inom ramen för finska som förstaspråk

Läsa och skriva

- Lässtrategier för att avkoda och förstå enkla texter.
- Strategier för skrivande av ord, fraser och meningar.
- Alfabetet på finska och sambandet mellan ljud och bokstav.

Tala, lyssna och samtala

- Kommunikation i olika sammanhang. Att lyssna, svara, fråga och berätta samt uttrycka känslor, kunskaper och åsikter.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande.
- Strategier för att förstå och göra sig förstådd, till exempel genom kroppsspråk, bilder och tecken.
- Uttal, betoning och satsmelodi.

Texter

- Berättande texter och poetiska texter för barn i form av bilderböcker, rim, ramsor och sånger.
- Beskrivande och förklarande texter för barn med anknytning till sverigefinska och finska traditioner och kulturella uttrycksformer.
- Filmer och dramatiserade berättelser för barn.

Sverigefinsk kultur

- Traditioner, högtider och andra kulturella uttryck som eleven möter i olika sammanhang.
- Lekar och musik med anknytning till sverigefinsk kultur.

I årskurs 4–6, inom ramen för finska som förstaspråk

Läsa och skriva

- Lässtrategier för att avkoda och förstå enkla texter.
- Strategier för skrivande av olika typer av enkla texter om ämnen som är välbekanta för eleven.
- Finskans grundläggande struktur med stavningsregler, böjningsmönster och meningsbyggnad.

Tala, lyssna och samtala

- Kommunikation i olika sammanhang. Att lyssna, svara, fråga och berätta samt uttrycka känslor, kunskaper och åsikter.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande. Bilder, digitala medier och verktyg samt andra hjälpmedel för att planera och genomföra en muntlig presentation.
- Strategier för att förstå och göra sig förstådd, till exempel genom kroppsspråk, bilder och tecken.
- Uttal, betoning och satsmelodi.

Texter

- Berättande texter och poetiska texter för barn och unga.
- Beskrivande och förklarande texter för barn och unga med anknytning till sverigefinska och finska traditioner och kulturella uttrycksformer.
- Filmer och dramatiserade berättelser för barn och unga.

Sverigefinsk kultur

- Traditioner, högtider och andra kulturella uttryck som eleven möter i olika sammanhang.
- Lekar och musik med anknytning till sverigefinsk kultur.

I årskurs 7–9, inom ramen för finska som förstaspråk

Läsa och skriva

- Lässtrategier för att avkoda och förstå texter. Att urskilja texters syfte, avsändare och sammanhang.
- Strategier för skrivande av olika typer av texter. Hur man anpassar texters innehåll till olika mottagare. Skapande av texter där ord, bild och ljud samspelar.
- Finskans grundläggande struktur med ordbildning, böjningsmönster, ordklasser och satsdelar.

Tala, lyssna och samtala

- Kommunikation i olika sammanhang och för olika syften. Att uttrycka intresse och engagemang samt åsikter och argument.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande med anpassning av språk, innehåll och disposition efter syfte och mottagare.
- Strategier för att förstå och göra sig förstådd, till exempel genom kroppsspråk, bilder och tecken.
- Olika varieteter av talad finska.

Texter

- Berättande texter och poetiska texter för ungdomar. Berättande texters budskap, uppbyggnad och innehåll.
- Beskrivande och förklarande texter, till exempel instruktioner och tidningsartiklar, med anknytning till sverigefinska och finska traditioner och kulturella uttrycksformer.
- Filmer och dramatiserade berättelser för ungdomar.
- Språkliga drag, ord och begrepp i olika texter.

Sverigefinsk kultur

- Traditioner, kulturella uttryck och andra företeelser med anknytning till sverigefinsk kultur.
- Några aktuella samhällsfrågor samt barns och ungdomars vardagsliv i miljöer där språket används.

I årskurs 1–3, inom ramen för finska som andraspråk**Läsa och skriva**

- Lässtrategier för att avkoda och förstå ord, fraser och meningar i enkla texter.
- Strategier för skrivande av enkla ord samt korta fraser och meningar.
- Enkla meddelanden, instruktioner och beskrivningar.
- Alfabetet på finska och sambandet mellan ljud och bokstav.

Tala, lyssna och samtala

- Enkla samtal för kontakt. Frågor och svar.
- Korta fraser, däribland hälsnings-, avskeds- och artighetsfraser.
- Strategier för att lösa språkliga problem i samtal, till exempel gester och frågor.
- Presentationer av den egna personen och vardagen.

- Språkliga företeelser, däribland uttal och intonation i det språk eleverna möter.

Texter

- Berättande texter och poetiska texter för barn i form av bilderböcker, rim, ramsor och sånger.
- Enkla beskrivande och förklarande texter för barn med anknytning till sverigefinska och finska traditioner och kulturella företeelser.
- Filmer och dramatiserade berättelser för barn.

Sverigefinsk kultur

- Traditioner, högtider och andra kulturella uttryck som eleven möter i olika sammanhang.
- Lekar och musik med anknytning till sverigefinsk kultur.

I årskurs 4–6, inom ramen för finska som andraspråk

Läsa och skriva

- Lässtrategier för att avkoda och förstå ord, fraser och meningar i enkla texter.
- Strategier för skrivande av enkla ord, korta fraser och meningar samt enkla beskrivningar och instruktioner.

Tala, lyssna och samtala

- Enkla dialoger.
- Samtal för kontakt och kommunikation. Frågor och svar.
- Strategier för att lösa språkliga problem i samtal, till exempel gester, frågor och omformuleringar.
- Presentationer av den egna personen, vardagen och närmiljön.
- Språkliga företeelser, däribland uttal och intonation i det språk eleverna möter.

Texter

- Berättande texter och poetiska texter för barn och unga.
- Enkla beskrivande och förklarande texter för barn och unga med anknytning till sverigefinska och finska traditioner och kulturella företeelser.
- Filmer och dramatiserade berättelser för barn och unga.

Sverigefinsk kultur

- Traditioner, högtider och andra kulturella uttryck som eleven möter i olika sammanhang.
- Lekar och musik med anknytning till sverigefinsk kultur.

I årskurs 7–9, inom ramen för finska som andraspråk**Läsa och skriva**

- Lässtrategier för att avkoda och förstå enkla texter. Att urskilja texters syfte, avsändare och sammanhang.
- Skrivande av enkla berättande texter samt enkla beskrivningar och instruktioner.
- Skapande av texter där ord, bild och ljud samspekar.

Tala, lyssna och samtala

- Samtal om innehåll som är välbekant för eleverna, till exempel olika slags händelseförlopp och egna och andras erfarenheter.
- Dramatiseringar och rollspel med dialogen i centrum.
- Presentationer som är berättande, beskrivande och informerande.
- Strategier för att delta i och bidra till samtal, till exempel frågor samt bekräftande fraser och uttryck.
- Språkliga företeelser, däribland uttal och intonation i det språk eleverna möter.

Texter

- Berättande texter och poetiska texter för ungdomar.
- Enkla beskrivande och förklarande texter, till exempel instruktioner och tidningsartiklar, med anknytning till sverigefinska och finska traditioner och kulturella företeelser.
- Filmer och dramatiserade berättelser för ungdomar.

Sverigefinsk kultur

- Traditioner, kulturella uttryck och andra företeelser med anknytning till sverigefinsk kultur.
- Några aktuella samhällsfrågor samt barns och ungdomars vardagsliv i miljöer där språket används.

Betygskriterier

Inom ramen för finska som förstaspråk

Betygskriterier för betyget E i slutet av årskurs 6

Eleven samtalar om bekanta ämnen och **medverkar** i att upprätthålla samtalen. Dessutom **medverkar** eleven i att förbereda och genomföra enkla muntliga framställningar. Eleven skriver **ord och enkla meningar** samt **medverkar** i att skriva och strukturera texter.

Eleven läser **enkla** texter med bekant innehåll och **kända ord** och **medverkar** i att visa förståelse av innehållet. Eleven **bidrar** också till resonemang om innehållet i olika texter.

Eleven **medverkar** i att ge exempel på några traditioner och högtider med anknytning till sverigefinsk kultur.

ML

Betygskriterier för betyget D i slutet av årskurs 6

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan C och E.

Betygskriterier för betyget C i slutet av årskurs 6

Eleven samtalar om bekanta ämnen och upprätthåller samtalen på ett **delvis fungerande** sätt. Dessutom förbereder och genomför eleven enkla muntliga framställningar på ett **delvis fungerande** sätt. Eleven skriver texter med **flera meningar** samt strukturerar texterna på ett **delvis fungerande** sätt.

Eleven läser texter med bekant innehåll med **visst flyt** och visar **grundläggande** förståelse av innehållet. Eleven för också **enkla** resonemang om innehållet i olika texter.

Eleven ger med **viss säkerhet** exempel på några traditioner och högtider med anknytning till sverigefinsk kultur.

Betygskriterier för betyget B i slutet av årskurs 6

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan A och C.

Betygskriterier för betyget A i slutet av årskurs 6

Eleven samtalar om bekanta ämnen och upprätthåller samtalen på ett **fungerande** sätt. Dessutom förbereder och genomför eleven enkla muntliga framställningar på ett **fungerande** sätt. Eleven skriver texter med **flera meningar och tydligt innehåll** samt strukturerar texterna på ett **fungerande** sätt.

Eleven läser texter med bekant innehåll med **flyt** och visar **god** förståelse av innehållet. Eleven för också **utvecklade** resonemang om innehållet i olika texter.

Eleven ger med **säkerhet** exempel på några traditioner och högtider med anknytning till sverigefinsk kultur.

Betygskriterier för betyget E i slutet av årskurs 9

Eleven samtalar om varierande ämnen samt **medverkar** då i att upprätthålla samtalen och framföra åsikter och argument. Dessutom **medverkar** eleven i att förbereda och genomföra muntliga framställningar. Eleven skriver **enkla** texter med flera meningar och tydligt innehåll och **bidrar** till att anpassa texterna till olika sammanhang. Dessutom **medverkar** eleven i att strukturera texterna.

Eleven läser **enkla** texter och **medverkar** i att visa förståelse av innehållet. Eleven **bidrar** till resonemang om innehållet i olika texter och **medverkar** i att återge delar av innehållet.

Eleven **medverkar** i att ge exempel på några traditioner, kulturella företeelser och samhällsfrågor med anknytning till sverigefinsk kultur.

Betygskriterier för betyget D i slutet av årskurs 9

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan C och E.

Betygskriterier för betyget C i slutet av årskurs 9

Eleven samtalar om varierande ämnen samt upprätthåller då samtalen och framför åsikter och argument på ett **delvis fungerande** sätt. Dessutom förbereder och genomför eleven muntliga framställningar på ett **delvis fungerande** sätt. Eleven skriver olika slags texter med flera meningar, varierat ordval och tydligt innehåll samt **anpassar delvis** texterna till olika sammanhang. Dessutom strukturerar eleven texterna på ett **delvis fungerande** sätt.

Eleven läser olika slags texter med **visst flyt** och visar **grundläggande** förståelse av innehållet. Eleven för **enkla** resonemang om innehållet i olika texter och återger delar av innehållet på ett **delvis relevant** sätt.

Eleven ger med **viss säkerhet** exempel på några traditioner, kulturella företeelser och samhällsfrågor med anknytning till sverigefinsk kultur.

Betygskriterier för betyget B i slutet av årskurs 9

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan A och C.

Betygskriterier för betyget A i slutet av årskurs 9

Eleven samtalar om varierande ämnen samt upprätthåller då samtalen och framför åsikter och argument på ett **fungerande** sätt. Dessutom förbereder och genomför eleven muntliga framställningar på ett **fungerande** sätt. Eleven skriver olika slags texter med flera meningar, varierat ordval och tydligt innehåll samt **anpassar** texterna till olika sammanhang. Dessutom strukturerar eleven texterna på ett **fungerande** sätt.

Eleven läser olika slags texter med **flyt** och visar **god** förståelse av innehållet. Eleven för **utvecklade** resonemang om innehållet i olika texter och återger delar av innehållet på ett **relevant** sätt.

Eleven ger med **säkerhet** exempel på några traditioner, kulturella företeelser och samhällsfrågor med anknytning till sverigefinsk kultur.

Inom ramen för finska som andraspråk

Betygskriterier för betyget E i slutet av årskurs 6

Eleven lyssnar samt **medverkar** i att visa förståelse av vanliga, enkla ord och fraser i tydligt talat, enkelt språk i långsamt tempo om välbekanta ämnen. I muntliga framställningar **medverkar** eleven i att formulera sig enkelt med ord och fraser. Eleven **medverkar** även i att skriva välbekanta ord. I interaktion **medverkar** eleven i att uttrycka sig enkelt med ord och fraser.

Eleven **medverkar** i att läsa några mycket vanliga, enkla ord och fraser i korta, enkla texter om välbekanta ämnen.

Eleven **medverkar** i att ge exempel på några traditioner eller högtider med anknytning till sverigefinsk kultur.

Betygskriterier för betyget D i slutet av årskurs 6

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan C och E.

Betygskriterier för betyget C i slutet av årskurs 6

Eleven lyssnar samt förstår **vanliga, enkla ord och fraser** i tydligt talat, enkelt språk i långsamt tempo om välbekanta ämnen. I muntliga framställningar formulerar sig eleven enkelt och **i huvudsak begripligt** med ord och fraser. Eleven skriver även välbekanta ord på ett **delvis fungerande** sätt. I interaktion uttrycker sig eleven enkelt och **i huvudsak begripligt** med ord och fraser.

Eleven läser samt förstår **några mycket vanliga**, enkla ord och fraser i korta, enkla texter om välbekanta ämnen.

Eleven ger med **viss säkerhet** exempel på några traditioner eller högtider med anknytning till sverigefinsk kultur.

Betygskriterier för betyget B i slutet av årskurs 6

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan A och C.

Betygskriterier för betyget A i slutet av årskurs 6

Eleven lyssnar samt förstår **huvudsakligt innehåll och tydliga detaljer** i tydligt talat, enkelt språk i långsamt tempo om välbekanta ämnen. I muntliga framställningar formulerar sig eleven enkelt och **begripligt** med ord och fraser. Eleven skriver även välbekanta ord på ett **fungerande**

sätt. I interaktion uttrycker sig eleven enkelt och **begripligt** med ord och fraser.

Eleven läser samt förstår **mycket vanliga**, enkla ord och fraser i korta, enkla texter om välbekanta ämnen.

Eleven ger med **säkerhet** exempel på några traditioner eller högtider med anknytning till sverigefinsk kultur.

Betygskriterier för betyget E i slutet av årskurs 9

Eleven lyssnar samt **medverkar** i att visa förståelse av vanliga ord och mycket enkla fraser i tydligt talat, enkelt språk i långsamt tempo om välbekanta ämnen. I muntliga framställningar av olika slag **medverkar** eleven i att formulera sig enkelt med ord och fraser. Eleven **medverkar** även i att skriva ord, fraser och meningar. I interaktion **medverkar** eleven i att uttrycka sig enkelt med ord och fraser.

Eleven **medverkar** i att läsa några vanliga ord och mycket enkla fraser i korta, enkla texter om välbekanta ämnen.

Eleven **medverkar** i att ge exempel på några traditioner, kulturella företeelser och samhällsfrågor med anknytning till sverigefinsk kultur.

Betygskriterier för betyget D i slutet av årskurs 9

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan C och E.

Betygskriterier för betyget C i slutet av årskurs 9

Eleven lyssnar samt förstår **vanliga ord och enkla fraser** i tydligt talat, enkelt språk i långsamt tempo om välbekanta ämnen. I muntliga framställningar av olika slag formulerar sig eleven enkelt och **i huvudsak begripligt** med ord och fraser. Eleven skriver även ord och fraser på ett **delvis fungerande** sätt. I interaktion uttrycker sig eleven enkelt och **i huvudsak begripligt** med ord och fraser.

Eleven läser samt förstår vanliga ord och **mycket enkla** fraser i korta, enkla texter om välbekanta ämnen.

Eleven ger med **viss säkerhet** exempel på några traditioner, kulturella företeelser och samhällsfrågor med anknytning till sverigefinsk kultur.

Betygskriterier för betyget B i slutet av årskurs 9

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan A och C.

Betygskriterier för betyget A i slutet av årskurs 9

Eleven lyssnar samt förstår **huvudsakligt innehåll och tydliga detaljer** i tydligt talat, enkelt språk i långsamt tempo om välbekanta ämnen. I muntliga framställningar av olika slag formulerar sig eleven enkelt och **begripligt** med ord, fraser och **meningar**. Eleven skriver även ord och

fraser på ett **fungerande** sätt. I interaktion uttrycker sig eleven enkelt och **begripligt** med ord och fraser.

Eleven läser samt förstår vanliga ord och **enkla** fraser i korta, enkla texter om välbekanta ämnen.

Eleven ger med **säkerhet** exempel på några traditioner, kulturella företeelser och samhällsfrågor med anknytning till sverigefinsk kultur.

Modersmål – jiddisch som nationellt minoritetsspråk

Språk är människans främsta redskap för att tänka, kommunicera och lära. Genom språket utvecklar människor sin identitet, uttrycker känslor och tankar och förstår hur andra känner och tänker. Att ha ett rikt och varierat språk är betydelsefullt för att kunna förstå och verka i ett samhälle där kulturer, livsåskådningar, generationer och språk möts.

Judar är en nationell minoritet med flerhundraåriga anor i Sverige. Deras språk – jiddisch – är ett officiellt nationellt minoritetsspråk. De nationella minoritetsspråkens ställning i Sverige är i stort behov av att stärkas. För att säkra språkens framtid i landet är det nödvändigt att fler utvecklar språkkunskaper. Språken är viktiga kulturbärare som uttrycker gemensamma erfarenheter, värden och kunskaper som förenar de nationella minoriteterna i Sverige med människor som talar samma språk i andra delar av världen. Att ha kunskaper i språket och om minoritetens kultur kan ge nya perspektiv på den egna identiteten och stärker möjligheterna till deltagande i samhällslivet i Sverige och andra länder.

Syfte

Undervisningen i ämnet modersmål – jiddisch som nationellt minoritetsspråk ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper i och om språket samt kunskaper om minoritetens kultur. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla sitt tal- och skriftspråk så att de får tilltro till sin språkförmåga och kan uttrycka sig i olika sammanhang och för skilda syften. Undervisningen ska bidra till att eleverna erövrar kunskaper om språkets uppbyggnad och blir medvetna om modersmålets betydelse för det egna lärandet i olika skolämnen.

Undervisningen ska stimulera elevernas intresse för att samtala, läsa och skriva på det nationella minoritetsspråket. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att läsa och reflektera över skönlitteratur och andra typer av texter. Därigenom ska eleverna ges möjlighet att utveckla sin flerspråkighet, sin förståelse av omvärlden och sin identitet. Undervisningen ska också bidra till att eleverna utvecklar kunskaper i och tilltro till sin förmåga att formulera egna åsikter och tankar i olika slags texter. De ska även stimuleras till att uttrycka sig genom andra estetiska uttrycksformer.

Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att utveckla sin kulturella identitet och sin flerspråkighet. Genom undervisningen ska eleverna därför ges möjlighet att utveckla kunskaper om den nationella minoritetens historia, kulturella uttryck och traditioner. Vidare ska eleverna

ges förutsättningar att utveckla kunskaper om det nationella minoritets-
språkets ursprung, utveckling och nutida status.

Undervisningen i ämnet modersmål – jiddisch som nationellt minoritets-
språk ska ge eleverna förutsättningar att utveckla

- förmåga att formulera sig och kommunicera i tal och skrift i olika sammanhang,
- förmåga att läsa och reflektera över olika typer av texter, och
- kunskaper om traditioner, kulturella företeelser och samhällsfrågor i områden där jiddisch talas.

Centralt innehåll

I årskurs 1–3, inom ramen för jiddisch som förstaspråk

Läsa och skriva

- Lässtrategier för att avkoda och förstå enkla texter.
- Strategier för skrivande av ord, fraser och meningar.
- Alfabetet i tryckstil och sambandet mellan ljud och bokstav.

Tala, lyssna och samtala

- Kommunikation i olika sammanhang. Att lyssna, svara, fråga och berätta samt uttrycka känslor, kunskaper och åsikter.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande.
- Strategier för att förstå och göra sig förstådd, till exempel genom kroppsspråk, bilder och tecken.
- Uttal, betoning och satsmelodi.

Texter

- Berättande texter och poetiska texter för barn i form av bilderböcker, rim, ramsor och sånger.
- Beskrivande och förklarande texter för barn med anknytning till judiska traditioner och kulturella uttrycksformer.
- Filmer och dramatiserade berättelser för barn.

Jiddischkultur

- Traditioner, högtider och andra kulturella uttryck som eleven möter i olika sammanhang.
- Lekar och sånger med anknytning till jiddischkultur.

I årskurs 4–6, inom ramen för jiddisch som förstaspråk

Läsa och skriva

- Lässtrategier för att avkoda och förstå enkla texter.
- Strategier för skrivande av olika typer av enkla texter om ämnen som är välbekanta för eleven.
- Alfabetet i skrivstil.
- Jiddischens grundläggande struktur med böjningsmönster och meningsbyggnad.

Tala, lyssna och samtala

- Kommunikation i olika sammanhang. Att lyssna, svara, fråga och berätta samt uttrycka känslor, kunskaper och åsikter.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande. Bilder, digitala medier och verktyg samt andra hjälpmedel för att planera och genomföra en muntlig presentation.
- Strategier för att förstå och göra sig förstådd, till exempel genom kroppsspråk, bilder och tecken.
- Uttal, betoning och satsmelodi.

Texter

- Berättande texter och poetiska texter för barn och unga.
- Beskrivande och förklarande texter för barn och unga med anknytning till judiska traditioner och kulturella uttrycksformer.
- Filmer och dramatiserade berättelser för barn och unga.

Jiddischkultur

- Traditioner, högtider och andra kulturella uttryck som eleven möter i olika sammanhang.
- Sång och andra estetiska uttrycksformer i jiddischkulturen.

I årskurs 7–9, inom ramen för jiddisch som förstaspråk

Läsa och skriva

- Lässtrategier för att avkoda och förstå texter. Att urskilja texters syfte, avsändare och sammanhang.
- Strategier för skrivande av olika typer av texter. Hur man anpassar texters innehåll till olika mottagare. Skapande av texter där ord, bild och ljud samspelar.

- Jiddischens grundläggande struktur med ordbildning, böjningsmönster, ordklasser och satsdelar.

Tala, lyssna och samtala

- Kommunikation i olika sammanhang och för olika syften. Att uttrycka intresse och engagemang samt åsikter och argument.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande med anpassning av språk, innehåll och disposition efter syfte och mottagare.
- Strategier för att förstå och göra sig förstådd, till exempel genom kroppsspråk, bilder och tecken.
- Olika varieteter av talad jiddisch.

Texter

- Berättande texter och poetiska texter för ungdomar. Berättande texters budskap, uppbyggnad och innehåll.
- Beskrivande och förklarande texter, till exempel instruktioner och tidningsartiklar, med anknytning till judiska traditioner och kulturella uttrycksformer.
- Filmer och dramatiserade berättelser för ungdomar.
- Språkliga drag, ord och begrepp i olika texter.

Jiddischkultur

- Traditioner, kulturella uttryck och andra företeelser med anknytning till jiddischkultur.
- Några aktuella samhällsfrågor samt barns och ungdomars vardagsliv i miljöer där språket används.

I årskurs 1–3, inom ramen för jiddisch som andraspråk

Läsa och skriva

- Lässtrategier för att avkoda och förstå ord, fraser och meningar i enkla texter.
- Strategier för skrivande av enkla ord samt korta fraser och meningar.
- Enkla meddelanden, instruktioner och beskrivningar.
- Alfabetet i tryckstil och sambandet mellan ljud och bokstav.

Tala, lyssna och samtala

- Enkla samtal för kontakt. Frågor och svar.
- Korta fraser, däribland hälsnings-, avskeds- och artighetsfraser.

- Strategier för att lösa språkliga problem i samtal, till exempel gester och frågor.
- Presentationer av den egna personen och vardagen.
- Språkliga företeelser, däribland uttal och intonation i det språk eleverna möter.

Texter

- Berättande texter och poetiska texter för barn i form av bilderböcker, rim, ramsor och sånger.
- Enkla beskrivande och förklarande texter för barn med anknytning till judiska traditioner och kulturella uttrycksformer.
- Filmer och dramatiserade berättelser för barn.

Jiddischkultur

- Traditioner, högtider och andra kulturella uttryck som eleven möter i olika sammanhang.
- Sång och andra estetiska uttrycksformer i jiddischkulturen.

I årskurs 4–6, inom ramen för jiddisch som andraspråk

Läsa och skriva

- Lässtrategier för att avkoda och förstå ord, fraser och meningar i enkla texter.
- Strategier för skrivande av enkla ord, korta fraser och meningar samt enkla beskrivningar och instruktioner.
- Alfabetet i tryckstil.

Tala, lyssna och samtala

- Enkla dialoger.
- Samtal för kontakt och kommunikation. Frågor och svar.
- Strategier för att lösa språkliga problem i samtal, till exempel gester, frågor och omformuleringar.
- Presentationer av den egna personen, vardagen och närmiljön.
- Språkliga företeelser, däribland uttal och intonation i det språk eleverna möter.

Texter

- Berättande texter och poetiska texter för barn och unga.
- Enkla beskrivande och förklarande texter för barn och unga med anknytning till judiska traditioner och kulturella uttrycksformer.

- Filmer och dramatiserade berättelser för barn och unga.

Jiddischkultur

- Traditioner, högtider och andra kulturella uttryck som eleven möter i olika sammanhang.
- Sång och andra estetiska former i jiddischkulturen.

I årskurs 7–9, inom ramen för jiddisch som andraspråk

Läsa och skriva

- Lässtrategier för att avkoda och förstå enkla texter. Att urskilja texters syfte, avsändare och sammanhang.
- Skrivande av enkla berättande texter samt enkla beskrivningar och instruktioner.
- Skapande av texter där ord, bild och ljud samspelar.
- Identifiering av bokstäver i skrivstil.

Tala, lyssna och samtala

- Samtal om innehåll som är välbekant för eleverna, till exempel olika slags händelseförlopp och egna och andras erfarenheter.
- Dramatiseringar och rollspel med dialogen i centrum.
- Presentationer som är berättande, beskrivande och informerande.
- Strategier för att delta i och bidra till samtal, till exempel frågor samt bekräftande fraser och uttryck.
- Språkliga företeelser, däribland uttal och intonation i det språk eleverna möter.

Texter

- Berättande texter och poetiska texter för ungdomar.
- Enkla beskrivande och förklarande texter, till exempel instruktioner och tidningsartiklar, med anknytning till judiska traditioner och kulturella uttrycksformer.
- Filmer och dramatiserade berättelser för ungdomar.

Jiddischkultur

- Traditioner, kulturella uttryck och andra företeelser med anknytning till jiddischkultur.
- Några aktuella samhällsfrågor samt barns och ungdomars vardagsliv i miljöer där språket används.

Betygskriterier

Inom ramen för jiddisch som förstaspråk

Betygskriterier för betyget E i slutet av årskurs 6

Eleven samtalar om bekanta ämnen och **medverkar** i att upprätthålla samtalen. Dessutom **medverkar** eleven i att förbereda och genomföra enkla muntliga framställningar. Eleven skriver **ord och enkla meningar** samt **medverkar** i att skriva och strukturera texter.

Eleven läser **enkla** texter med bekant innehåll och **kända ord** och **medverkar** i att visa förståelse av innehållet. Eleven **bidrar** också till resonemang om innehållet i olika texter.

Eleven **medverkar** i att ge exempel på några traditioner och högtider med anknytning till jiddischkultur.

Betygskriterier för betyget D i slutet av årskurs 6

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan C och E.

Betygskriterier för betyget C i slutet av årskurs 6

Eleven samtalar om bekanta ämnen och upprätthåller samtalen på ett **delvis fungerande** sätt. Dessutom förbereder och genomför eleven enkla muntliga framställningar på ett **delvis fungerande** sätt. Eleven skriver texter med **flera meningar** samt strukturerar texterna på ett **delvis fungerande** sätt.

Eleven läser texter med bekant innehåll med **visst flyt** och visar **grundläggande** förståelse av innehållet. Eleven för också **enkla** resonemang om innehållet i olika texter.

Eleven ger med **viss säkerhet** exempel på några traditioner och högtider med anknytning till jiddischkultur.

Betygskriterier för betyget B i slutet av årskurs 6

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan A och C.

Betygskriterier för betyget A i slutet av årskurs 6

Eleven samtalar om bekanta ämnen och upprätthåller samtalen på ett **fungerande** sätt. Dessutom förbereder och genomför eleven enkla muntliga framställningar på ett **fungerande** sätt. Eleven skriver texter med **flera meningar och tydligt innehåll** samt strukturerar texterna på ett **fungerande** sätt.

Eleven läser texter med bekant innehåll med **flyt** och visar **god** förståelse av innehållet. Eleven för också **utvecklade** resonemang om innehållet i olika texter.

Eleven ger med **säkerhet** exempel på några traditioner och högtider med anknytning till jiddischkultur.

Betygskriterier för betyget E i slutet av årskurs 9

Eleven samtalar om varierande ämnen samt **medverkar** då i att upprätthålla samtalen och framföra åsikter och argument. Dessutom **medverkar** eleven i att förbereda och genomföra muntliga framställningar. Eleven skriver **enkla** texter med flera meningar och tydligt innehåll och **bidrar** till att anpassa texterna till olika sammanhang. Dessutom **medverkar** eleven i att strukturera texterna.

Eleven läser **enkla** texter och **medverkar** i att visa förståelse av innehållet. Eleven **bidrar** till resonemang om innehållet i olika texter och **medverkar** i att återge delar av innehållet.

Eleven **medverkar** i att ge exempel på några traditioner, kulturella företeelser och samhällsfrågor med anknytning till jiddischkultur.

Betygskriterier för betyget D i slutet av årskurs 9

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan C och E.

Betygskriterier för betyget C i slutet av årskurs 9

Eleven samtalar om varierande ämnen samt upprätthåller då samtalen och framför åsikter och argument på ett **delvis fungerande** sätt. Dessutom förbereder och genomför eleven muntliga framställningar på ett **delvis fungerande** sätt. Eleven skriver olika slags texter med flera meningar, varierat ordval och tydligt innehåll samt **anpassar delvis** texterna till olika sammanhang. Dessutom strukturerar eleven texterna på ett **delvis fungerande** sätt.

Eleven läser olika slags texter med **visst flyt** och visar **grundläggande** förståelse av innehållet. Eleven för **enkla** resonemang om innehållet i olika texter och återger delar av innehållet på ett **delvis relevant** sätt.

Eleven ger med **viss säkerhet** exempel på några traditioner, kulturella företeelser och samhällsfrågor med anknytning till jiddischkultur.

Betygskriterier för betyget B i slutet av årskurs 9

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan A och C.

Betygskriterier för betyget A i slutet av årskurs 9

Eleven samtalar om varierande ämnen samt upprätthåller då samtalen och framför åsikter och argument på ett **fungerande** sätt. Dessutom förbereder och genomför eleven muntliga framställningar på ett **fungerande** sätt. Eleven skriver olika slags texter med flera meningar, varierat ordval och tydligt innehåll samt **anpassar** texterna till olika sammanhang. Dessutom strukturerar eleven texterna på ett **fungerande** sätt.

Eleven läser olika slags texter med **flyt** och visar **god** förståelse av innehållet. Eleven för **utvecklade** resonemang om innehållet i olika texter och återger delar av innehållet på ett **relevant** sätt.

Eleven ger med **säkerhet** exempel på några traditioner, kulturella företeelser och samhällsfrågor med anknytning till jiddischkultur.

Inom ramen för jiddisch som andraspråk

Betygskriterier för betyget E i slutet av årskurs 6

Eleven lyssnar samt **medverkar** i att visa förståelse av vanliga, enkla ord och fraser i tydligt talat, enkelt språk i långsamt tempo om välbekanta ämnen. I muntliga framställningar **medverkar** eleven i att formulera sig enkelt med ord och fraser. Eleven **medverkar** även i att skriva välbekanta ord. I interaktion **medverkar** eleven i att uttrycka sig enkelt med ord och fraser.

Eleven **medverkar** i att läsa några mycket vanliga, enkla ord och fraser i korta, enkla texter om välbekanta ämnen.

Eleven **medverkar** i att ge exempel på några traditioner eller högtider med anknytning till jiddischkultur.

Betygskriterier för betyget D i slutet av årskurs 6

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan C och E.

Betygskriterier för betyget C i slutet av årskurs 6

Eleven lyssnar samt förstår **vanliga, enkla ord och fraser** i tydligt talat, enkelt språk i långsamt tempo om välbekanta ämnen. I muntliga framställningar formulerar sig eleven enkelt och **i huvudsak begripligt** med ord och fraser. Eleven skriver även välbekanta ord på ett **delvis fungerande** sätt. I interaktion uttrycker sig eleven enkelt och **i huvudsak begripligt** med ord och fraser.

Eleven läser samt förstår **några mycket vanliga**, enkla ord och fraser i korta, enkla texter om välbekanta ämnen.

Eleven ger med **viss säkerhet** exempel på några traditioner eller högtider med anknytning till jiddischkultur.

Betygskriterier för betyget B i slutet av årskurs 6

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan A och C.

Betygskriterier för betyget A i slutet av årskurs 6

Eleven lyssnar samt förstår **huvudsakligt innehåll och tydliga detaljer** i tydligt talat, enkelt språk i långsamt tempo om välbekanta ämnen. I muntliga framställningar formulerar sig eleven enkelt och **begripligt** med ord och fraser. Eleven skriver även välbekanta ord på ett **fungerande**

sätt. I interaktion uttrycker sig eleven enkelt och **begripligt** med ord och fraser.

Eleven läser samt förstår **mycket vanliga**, enkla ord och fraser i korta, enkla texter om välbekanta ämnen.

Eleven ger med **säkerhet** exempel på några traditioner eller högtider med anknytning till jiddischkultur.

Betygskriterier för betyget E i slutet av årskurs 9

Eleven lyssnar samt **medverkar** i att visa förståelse av vanliga ord och mycket enkla fraser i tydligt talat, enkelt språk i långsamt tempo om välbekanta ämnen. I muntliga framställningar av olika slag **medverkar** eleven i att formulera sig enkelt med ord och fraser. Eleven **medverkar** även i att skriva ord, fraser och meningar. I interaktion **medverkar** eleven i att uttrycka sig enkelt med ord och fraser.

Eleven **medverkar** i att läsa några vanliga ord och mycket enkla fraser i korta, enkla texter om välbekanta ämnen.

Eleven **medverkar** i att ge exempel på några traditioner, kulturella företeelser och samhällsfrågor med anknytning till jiddischkultur.

Betygskriterier för betyget D i slutet av årskurs 9

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan C och E.

Betygskriterier för betyget C i slutet av årskurs 9

Eleven lyssnar samt förstår **vanliga ord och enkla fraser** i tydligt talat, enkelt språk i långsamt tempo om välbekanta ämnen. I muntliga framställningar av olika slag formulerar sig eleven enkelt och **i huvudsak begripligt** med ord och fraser. Eleven skriver även ord och fraser på ett **delvis fungerande** sätt. I interaktion uttrycker sig eleven enkelt och **i huvudsak begripligt** med ord och fraser.

Eleven läser samt förstår vanliga ord och **mycket enkla** fraser i korta, enkla texter om välbekanta ämnen.

Eleven ger med **viss säkerhet** exempel på några traditioner, kulturella företeelser och samhällsfrågor med anknytning till jiddischkultur.

Betygskriterier för betyget B i slutet av årskurs 9

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan A och C.

Betygskriterier för betyget A i slutet av årskurs 9

Eleven lyssnar samt förstår **huvudsakligt innehåll och tydliga detaljer** i tydligt talat, enkelt språk i långsamt tempo om välbekanta ämnen. I muntliga framställningar av olika slag formulerar sig eleven enkelt och **begripligt** med ord, fraser och **meningar**. Eleven skriver även ord och

fraser på ett **fungerande** sätt. I interaktion uttrycker sig eleven enkelt och **begripligt** med ord och fraser.

Eleven läser samt förstår vanliga ord och **enkla** fraser i korta, enkla texter om välbekanta ämnen.

Eleven ger med **säkerhet** exempel på några traditioner, kulturella företeelser och samhällsfrågor med anknytning till jiddischkultur.

Modersmål – meänkieli som nationellt minoritetsspråk

Språk är människans främsta redskap för att tänka, kommunicera och lära. Genom språket utvecklar människor sin identitet, uttrycker känslor och tankar och förstår hur andra känner och tänker. Att ha ett rikt och varierat språk är betydelsefullt för att kunna förstå och verka i ett samhälle där kulturer, livsåskådningar, generationer och språk möts.

Tornedalingar är en nationell minoritet med flerhundraåriga anor i Sverige. Deras språk – meänkieli – är ett officiellt nationellt minoritetsspråk. De nationella minoritetsspråkens ställning i Sverige är i stort behov av att stärkas. För att säkra språkets framtid i landet är det nödvändigt att fler utvecklar språkkunskaper. Språken är viktiga kulturbärare som uttrycker gemensamma erfarenheter, värden och kunskaper som förenar de nationella minoriteterna i Sverige med människor som talar samma språk i andra delar av världen. Att ha kunskaper i språket och om minoritetens kultur kan ge nya perspektiv på den egna identiteten och stärker möjligheterna till deltagande i samhällslivet i Sverige och andra länder.

Syfte

Undervisningen i ämnet modersmål – meänkieli som nationellt minoritetsspråk ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper i och om språket samt kunskaper om minoritetens kultur. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla sitt tal- och skriftspråk så att de får tilltro till sin språkförmåga och kan uttrycka sig i olika sammanhang och för skilda syften. Undervisningen ska bidra till att eleverna erövrar kunskaper om språkets uppbyggnad och blir medvetna om modersmålets betydelse för det egna lärandet i olika skolämnen.

Undervisningen ska stimulera elevernas intresse för att samtala, läsa och skriva på det nationella minoritetsspråket. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att läsa och reflektera över skönlitteratur och andra typer av texter. Därigenom ska eleverna ges möjlighet att utveckla sin flerspråkighet, sin förståelse av omvärlden och sin identitet. Undervisningen ska också bidra till att eleverna utvecklar kunskaper i och tilltro till sin förmåga att formulera egna åsikter och tankar i olika slags texter. De ska även stimuleras till att uttrycka sig genom andra estetiska uttrycksformer.

Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att utveckla sin kulturella identitet och sin flerspråkighet. Genom undervisningen ska eleverna därför ges möjlighet att utveckla kunskaper om den nationella minoritetens historia, kulturella uttryck och traditioner. Vidare ska eleverna ges

förutsättningar att utveckla kunskaper om det nationella minoritets-
språkets ursprung, utveckling och nutida status.

Undervisningen i ämnet modersmål – meänkieli som nationellt
minoritetsspråk ska ge eleverna förutsättningar att utveckla

- förmåga att formulera sig och kommunicera i tal och skrift i olika sammanhang,
- förmåga att läsa och reflektera över olika typer av texter, och
- kunskaper om traditioner, kulturella företeelser och samhällsfrågor i områden där meänkieli talas.

Centralt innehåll

I årskurs 1–3, inom ramen för meänkieli som förstaspråk

Läsa och skriva

- Lässtrategier för att avkoda och förstå enkla texter.
- Strategier för skrivande av ord, fraser och meningar.
- Alfabetet på meänkieli och sambandet mellan ljud och bokstav.

Tala, lyssna och samtala

- Kommunikation i olika sammanhang. Att lyssna, svara, fråga och berätta samt uttrycka känslor, kunskaper och åsikter.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande.
- Strategier för att förstå och göra sig förstådd, till exempel genom kroppsspråk, bilder och tecken.
- Uttal, betoning och satsmelodi.

Texter

- Berättande texter och poetiska texter för barn i form av bilderböcker, rim, ramsor och sånger.
- Beskrivande och förklarande texter för barn med anknytning till tornedalingars och andra meänkielitalandes traditioner och kulturella uttrycksformer.
- Filmer och dramatiserade berättelser för barn.

Tornedalingars och andra meänkielitalandes kultur

- Traditioner, högtider och andra kulturella uttryck som eleven möter i olika sammanhang.
- Lekar och musik med anknytning till tornedalingars och andra meänkielitalandes kultur.

I årskurs 4–6, inom ramen för meänkieli som förstaspråk

Läsa och skriva

- Lässtrategier för att avkoda och förstå enkla texter.
- Strategier för skrivande av olika typer av enkla texter om ämnen som är välbekanta för eleven.
- Meänkielins grundläggande struktur med stavningsregler, böjningsmönster och meningsbyggnad.

Tala, lyssna och samtala

- Kommunikation i olika sammanhang. Att lyssna, svara, fråga och berätta samt uttrycka känslor, kunskaper och åsikter.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande. Bilder, digitala medier och verktyg samt andra hjälpmedel för att planera och genomföra en muntlig presentation.
- Strategier för att förstå och göra sig förstådd, till exempel genom kroppsspråk, bilder och tecken.
- Uttal, betoning och satsmelodi.

Texter

- Berättande texter och poetiska texter för barn och unga.
- Beskrivande och förklarande texter för barn och unga med anknytning till tornedalingars och andra meänkielitalandes traditioner och kulturella uttrycksformer.
- Filmer och dramatiserade berättelser för barn och unga.

Tornedalingars och andra meänkielitalandes kultur

- Traditioner, högtider och andra kulturella uttryck som eleven möter i olika sammanhang.
- Lekar och musik med anknytning till tornedalingars och andra meänkielitalandes kultur.

I årskurs 7–9, inom ramen för meänkieli som förstaspråk

Läsa och skriva

- Lässtrategier för att avkoda och förstå texter. Att urskilja texters syfte, avsändare och sammanhang.
- Strategier för skrivande av olika typer av texter. Hur man anpassar texters innehåll till olika mottagare. Skapande av texter där ord, bild och ljud samspelar.

- Meänkielins grundläggande struktur med ordbildning, böjningsmönster, ordklasser och satsdelar.

Tala, lyssna och samtala

- Kommunikation i olika sammanhang och för olika syften. Att uttrycka intresse och engagemang samt åsikter och argument.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande med anpassning av språk, innehåll och disposition efter syfte och mottagare.
- Strategier för att förstå och göra sig förstådd, till exempel genom kroppsspråk, bilder och tecken.
- Olika varieteter av talad meänkieli.

Texter

- Berättande texter och poetiska texter för ungdomar. Berättande texters budskap, uppbyggnad och innehåll.
- Beskrivande och förklarande texter, till exempel instruktioner och tidningsartiklar, med anknytning till tornedalingars och andra meänkielitalandes traditioner och kulturella uttrycksformer.
- Filmer och dramatiserade berättelser för ungdomar.
- Språkliga drag, ord och begrepp i olika texter.

Tornedalingars och andra meänkielitalandes kultur

- Traditioner, kulturella uttryck och andra företeelser med anknytning till tornedalingars och andra meänkielitalandes kultur.
- Några aktuella samhällsfrågor samt barns och ungdomars vardagsliv i miljöer där språket används.

I årskurs 1–3, inom ramen för meänkieli som andraspråk

Läsa och skriva

- Lässtrategier för att avkoda och förstå ord, fraser och meningar i enkla texter.
- Strategier för skrivande av enkla ord samt korta fraser och meningar.
- Enkla meddelanden, instruktioner och beskrivningar.
- Alfabetet på meänkieli och sambandet mellan ljud och bokstav.

Tala, lyssna och samtala

- Enkla samtal för kontakt. Frågor och svar.
- Korta fraser, däribland hälsnings-, avskeds- och artighetsfraser.

- Strategier för att lösa språkliga problem i samtal, till exempel gester och frågor.
- Presentationer av den egna personen och vardagen.
- Språkliga företeelser, däribland uttal och intonation i det språk eleverna möter.

Texter

- Berättande texter och poetiska texter för barn i form av bilderböcker, rim, ramsor och sånger.
- Enkla beskrivande och förklarande texter för barn med anknytning till tornedalingars och andra meänkielitalandes traditioner och kulturella företeelser.
- Filmer och dramatiserade berättelser för barn.

Tornedalingars och andra meänkielitalandes kultur

- Traditioner, högtider och andra kulturella uttryck som eleven möter i olika sammanhang.
- Lekar och musik med anknytning till tornedalingars och andra meänkielitalandes kultur.

I årskurs 4–6, inom ramen för meänkieli som andraspråk

Läsa och skriva

- Lässtrategier för att avkoda och förstå ord, fraser och meningar i enkla texter.
- Strategier för skrivande av enkla ord, korta fraser och meningar samt enkla beskrivningar och instruktioner.

Tala, lyssna och samtala

- Enkla dialoger.
- Samtal för kontakt och kommunikation. Frågor och svar.
- Strategier för att lösa språkliga problem i samtal, till exempel gester, frågor och omformuleringar.
- Presentationer av den egna personen, vardagen och närmiljön.
- Språkliga företeelser, däribland uttal och intonation i det språk eleverna möter.

Texter

- Berättande texter och poetiska texter för barn och unga.

- Enkla beskrivande och förklarande texter för barn och unga med anknytning till tornedalingars och andra meänkielitalandes traditioner och kulturella företeelser.
- Filmer och dramatiserade berättelser för barn och unga.

Tornedalingars och andra meänkielitalandes kultur

- Traditioner, högtider och andra kulturella uttryck som eleven möter i olika sammanhang.
- Lekar och musik med anknytning till tornedalingars och andra meänkielitalandes kultur.

I årskurs 7–9, inom ramen för meänkieli som andraspråk

Läsa och skriva

- Lässtrategier för att avkoda och förstå enkla texter. Att urskilja texters syfte, avsändare och sammanhang.
- Skrivande av enkla berättande texter samt enkla beskrivningar och instruktioner.
- Skapande av texter där ord, bild och ljud samspelar.

Tala, lyssna och samtala

- Samtal om innehåll som är välbekant för eleverna, till exempel olika slags händelseförlopp och egna och andras erfarenheter.
- Dramatiseringar och rollspel med dialogen i centrum.
- Presentationer som är berättande, beskrivande och informerande.
- Strategier för att delta i och bidra till samtal, till exempel frågor samt bekräftande fraser och uttryck.
- Språkliga företeelser, däribland uttal och intonation i det språk eleverna möter.

Texter

- Berättande texter och poetiska texter för ungdomar.
- Enkla beskrivande och förklarande texter, till exempel instruktioner och tidningsartiklar med anknytning till tornedalingars och andra meänkielitalandes traditioner och kulturella företeelser.
- Filmer och dramatiserade berättelser för ungdomar.

Tornedalingars och andra meänkielitalandes kultur

- Traditioner, kulturella uttryck och andra företeelser med anknytning till tornedalingars och andra meänkielitalandes kultur.

- Några aktuella samhällsfrågor samt barns och ungdomars vardagsliv i miljöer där språket används.

Betygskriterier

Inom ramen för meänkieli som förstaspråk

Betygskriterier för betyget E i slutet av årskurs 6

Eleven samtalar om bekanta ämnen och **medverkar** i att upprätthålla samtalen. Dessutom **medverkar** eleven i att förbereda och genomföra enkla muntliga framställningar. Eleven skriver **ord och enkla meningar** samt **medverkar** i att skriva och strukturera texter.

Eleven läser **enkla** texter med bekant innehåll och **kända ord** och **medverkar** i att visa förståelse av innehållet. Eleven **bidrar** också till resonemang om innehållet i olika texter.

Eleven **medverkar** i att ge exempel på några traditioner och högtider med anknytning till tornedalingars och andra meänkielitalandes kultur.

Betygskriterier för betyget D i slutet av årskurs 6

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan C och E.

Betygskriterier för betyget C i slutet av årskurs 6

Eleven samtalar om bekanta ämnen och upprätthåller samtalen på ett **delvis fungerande** sätt. Dessutom förbereder och genomför eleven enkla muntliga framställningar på ett **delvis fungerande** sätt. Eleven skriver texter med **flera meningar** och strukturerar texterna på ett **delvis fungerande** sätt.

Eleven läser texter med bekant innehåll med **visst flyt** och visar **grundläggande** förståelse av innehållet. Eleven för också **enkla** resonemang om innehållet i olika texter.

Eleven ger med **viss säkerhet** exempel på några traditioner och högtider med anknytning till tornedalingars och andra meänkielitalandes kultur.

Betygskriterier för betyget B i slutet av årskurs 6

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan A och C.

Betygskriterier för betyget A i slutet av årskurs 6

Eleven samtalar om bekanta ämnen och upprätthåller samtalen på ett **fungerande** sätt. Dessutom förbereder och genomför eleven enkla muntliga framställningar på ett **fungerande** sätt. Eleven skriver texter med **flera meningar** och **tydligt innehåll** samt strukturerar texterna på ett **fungerande** sätt.

Eleven läser texter med bekant innehåll med **flyt** och visar **god** förståelse av innehållet. Eleven för också **utvecklade** resonemang om innehållet i olika texter.

Eleven ger med **säkerhet** exempel på några traditioner och högtider med anknytning till tornedalingars och andra meänkielitalandes kultur.

Betygskriterier för betyget E i slutet av årskurs 9

Eleven samtalar om varierande ämnen samt **medverkar** då i att upprätthålla samtalen och framföra åsikter och argument. Dessutom **medverkar** eleven i att förbereda och genomföra muntliga framställningar. Eleven skriver **enkla** texter med flera meningar och tydligt innehåll och **bidrar** till att anpassa texterna till olika sammanhang. Dessutom **medverkar** eleven i att strukturera texterna.

Eleven läser **enkla** texter och **medverkar** i att visa förståelse av innehållet. Eleven **bidrar** till resonemang om innehållet i olika texter och **medverkar** i att återge delar av innehållet.

Eleven **medverkar** i att ge exempel på några traditioner, kulturella företeelser och samhällsfrågor med anknytning till tornedalingars och andra meänkielitalandes kultur.

Betygskriterier för betyget D i slutet av årskurs 9

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan C och E.

Betygskriterier för betyget C i slutet av årskurs 9

Eleven samtalar om varierande ämnen samt upprätthåller då samtalen och framför åsikter och argument på ett **delvis fungerande** sätt. Dessutom förbereder och genomför eleven muntliga framställningar på ett **delvis fungerande** sätt. Eleven skriver olika slags texter med flera meningar, varierat ordval och tydligt innehåll samt **anpassar delvis** texterna till olika sammanhang. Dessutom strukturerar eleven texterna på ett **delvis fungerande** sätt.

Eleven läser olika slags texter med **visst flyt** och visar **grundläggande** förståelse av innehållet. Eleven för **enkla** resonemang om innehållet i olika texter och återger delar av innehållet på ett **delvis relevant** sätt.

Eleven ger med **viss säkerhet** exempel på några traditioner, kulturella företeelser och samhällsfrågor med anknytning till tornedalingars och andra meänkielitalandes kultur.

Betygskriterier för betyget B i slutet av årskurs 9

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan A och C.

Betygskriterier för betyget A i slutet av årskurs 9

Eleven samtalar om varierande ämnen samt upprätthåller då samtalen och framför åsikter och argument på ett **fungerande** sätt. Dessutom förbereder och genomför eleven muntliga framställningar på ett **fungerande** sätt. Eleven skriver olika slags texter med flera meningar, varierat ordval och tydligt innehåll samt **anpassar** texterna till olika sammanhang. Dessutom strukturerar eleven texterna på ett **fungerande** sätt.

Eleven läser olika slags texter med **flyt** och visar **god** förståelse av innehållet. Eleven för **utvecklade** resonemang om innehållet i olika texter och återger delar av innehållet på ett **relevant** sätt.

Eleven ger med **säkerhet** exempel på några traditioner, kulturella företeelser och samhällsfrågor med anknytning till tornedalingars och andra meänkielitalandes kultur.

Inom ramen för meänkieli som andraspråk

Betygskriterier för betyget E i slutet av årskurs 6

Eleven lyssnar samt **medverkar** i att visa förståelse av vanliga, enkla ord och fraser i tydligt talat, enkelt språk i långsamt tempo om välbekanta ämnen. I muntliga framställningar **medverkar** eleven i att formulera sig enkelt med ord och fraser. Eleven **medverkar** även i att skriva välbekanta ord. I interaktion **medverkar** eleven i att uttrycka sig enkelt med ord och fraser.

Eleven **medverkar** i att läsa några mycket vanliga, enkla ord och fraser i korta, enkla texter om välbekanta ämnen.

Eleven **medverkar** i att ge exempel på några traditioner eller högtider med anknytning till tornedalingars och andra meänkielitalandes kultur.

Betygskriterier för betyget D i slutet av årskurs 6

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan C och E.

Betygskriterier för betyget C i slutet av årskurs 6

Eleven lyssnar samt förstår **vanliga, enkla ord och fraser** i tydligt talat, enkelt språk i långsamt tempo om välbekanta ämnen. I muntliga framställningar formulerar sig eleven enkelt och **i huvudsak begripligt** med ord och fraser. Eleven skriver även välbekanta ord på ett **delvis fungerande** sätt. I interaktion uttrycker sig eleven enkelt och **i huvudsak begripligt** med ord och fraser.

Eleven läser samt förstår **några mycket vanliga**, enkla ord och fraser i korta, enkla texter om välbekanta ämnen.

Eleven ger med **viss säkerhet** exempel på några traditioner eller högtider med anknytning till tornedalingars och andra meänkielitalandes kultur.

Betygskriterier för betyget B i slutet av årskurs 6

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan A och C.

Betygskriterier för betyget A i slutet av årskurs 6

Eleven lyssnar samt förstår **huvudsakligt innehåll och tydliga detaljer** i tydligt talat, enkelt språk i långsamt tempo om välbekanta ämnen.

I muntliga framställningar formulerar sig eleven enkelt och **begripligt** med ord och fraser. Eleven skriver även välbekanta ord på ett **fungerande** sätt. I interaktion uttrycker sig eleven enkelt och **begripligt** med ord och fraser.

Eleven läser samt förstår **mycket vanliga**, enkla ord och fraser i korta, enkla texter om välbekanta ämnen.

Eleven ger med **säkerhet** exempel på några traditioner eller högtider med anknytning till tornedalingars och andra meänkielitalandes kultur.

Betygskriterier för betyget E i slutet av årskurs 9

Eleven lyssnar samt **medverkar** i att visa förståelse av vanliga ord och mycket enkla fraser i tydligt talat, enkelt språk i långsamt tempo om välbekanta ämnen. I muntliga framställningar av olika slag **medverkar** eleven i att formulera sig enkelt med ord och fraser. Eleven **medverkar** även i att skriva ord, fraser och meningar. I interaktion **medverkar** eleven i att uttrycka sig enkelt med ord och fraser.

Eleven **medverkar** i att läsa några vanliga ord och mycket enkla fraser i korta, enkla texter om välbekanta ämnen.

Eleven **medverkar** i att ge exempel på några traditioner, kulturella företeelser och samhällsfrågor med anknytning till tornedalingars och andra meänkielitalandes kultur.

Betygskriterier för betyget D i slutet av årskurs 9

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan C och E.

Betygskriterier för betyget C i slutet av årskurs 9

Eleven lyssnar samt förstår **vanliga ord och enkla fraser** i tydligt talat, enkelt språk i långsamt tempo om välbekanta ämnen. I muntliga framställningar av olika slag formulerar sig eleven enkelt och **i huvudsak begripligt** med ord och fraser. Eleven skriver även ord och fraser på ett **delvis fungerande** sätt. I interaktion uttrycker sig eleven enkelt och **i huvudsak begripligt** med ord och fraser.

Eleven läser samt förstår vanliga ord och **mycket enkla** fraser i korta, enkla texter om välbekanta ämnen.

Eleven ger med **viss säkerhet** exempel på några traditioner, kulturella företeelser och samhällsfrågor med anknytning till tornedalingars och andra meänkielitalandes kultur.

Betygskriterier för betyget B i slutet av årskurs 9

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan A och C.

Betygskriterier för betyget A i slutet av årskurs 9

Eleven lyssnar samt förstår **huvudsakligt innehåll och tydliga detaljer** i tydligt talat, enkelt språk i långsamt tempo om välbekanta ämnen.

I muntliga framställningar av olika slag formulerar sig eleven enkelt och **begripligt** med ord, fraser och **meningar**. Eleven skriver även ord och fraser på ett **fungerande** sätt. I interaktion uttrycker sig eleven enkelt och **begripligt** med ord och fraser.

Eleven läser samt förstår vanliga ord och **enkla** fraser i korta, enkla texter om välbekanta ämnen.

Eleven ger med **säkerhet** exempel på några traditioner, kulturella företeelser och samhällsfrågor med anknytning till tornedalingars och andra meänkielitalandes kultur.

Modersmål – romani chib som nationellt minoritetsspråk

Språk är människans främsta redskap för att tänka, kommunicera och lära. Genom språket utvecklar människor sin identitet, uttrycker känslor och tankar och förstår hur andra känner och tänker. Att ha ett rikt och varierat språk är betydelsefullt för att kunna förstå och verka i ett samhälle där kulturer, livsåskådningar, generationer och språk möts.

Romer är en nationell minoritet med flerhundraåriga anor i Sverige. Deras språk – romani chib – är ett officiellt nationellt minoritetsspråk. De nationella minoritetsspråkens ställning i Sverige är i stort behov av att stärkas. För att säkra språkens framtid i landet är det nödvändigt att fler utvecklar språkkunskaper. Språken är viktiga kulturbärare som uttrycker gemensamma erfarenheter, värden och kunskaper som förenar de nationella minoriteterna i Sverige med människor som talar samma språk i andra delar av världen. Att ha kunskaper i språket och om minoritetens kultur kan ge nya perspektiv på den egna identiteten och stärker möjligheterna till deltagande i samhällslivet i Sverige och andra länder.

Syfte

Undervisningen i ämnet modersmål – romani chib som nationellt minoritetsspråk ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper i och om språket samt kunskaper om minoritetens kultur. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla sitt tal- och skriftspråk så att de får tilltro till sin språkförmåga och kan uttrycka sig i olika sammanhang och för skilda syften. Undervisningen ska bidra till att eleverna erövrar kunskaper om språkets uppbyggnad och blir medvetna om modersmålets betydelse för det egna lärandet i olika skolämnen.

Undervisningen ska stimulera elevernas intresse för att samtala, läsa och skriva på det nationella minoritetsspråket. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att läsa och reflektera över skönlitteratur och andra typer av texter. Därigenom ska eleverna ges möjlighet att utveckla sin flerspråkighet, sin förståelse av omvärlden och sin identitet. Undervisningen ska också bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om och tilltro till sin förmåga att formulera egna åsikter och tankar i olika slags texter. De ska även stimuleras till att uttrycka sig genom andra estetiska uttrycksformer.

Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att utveckla sin kulturella identitet och sin flerspråkighet. Genom undervisningen ska eleverna därför ges möjlighet att utveckla kunskaper om den nationella minoritetens

historia, kulturella uttryck och traditioner. Vidare ska eleverna ges förutsättningar att utveckla kunskaper om det nationella minoritetsspråkets ursprung, utveckling och nutida status.

Undervisningen i ämnet modersmål – romani chib som nationellt minoritetsspråk ska ge eleverna förutsättningar att utveckla

- förmåga att formulera sig och kommunicera i tal och skrift i olika sammanhang,
- förmåga att läsa och reflektera över olika typer av texter, och
- kunskaper om traditioner, kulturella företeelser och samhällsfrågor i områden där romani chib talas.

Centralt innehåll

I årskurs 1–3, inom ramen för romani chib som förstaspråk

Läsa och skriva

- Lässtrategier för att avkoda och förstå enkla texter.
- Strategier för skrivande av ord, fraser och meningar.
- Alfabetet på romani chib och sambandet mellan ljud och bokstav.

Tala, lyssna och samtala

- Kommunikation i olika sammanhang. Att lyssna, svara, fråga och berätta samt uttrycka känslor, kunskaper och åsikter.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande.
- Strategier för att förstå och göra sig förstådd, till exempel genom kroppsspråk, bilder och tecken.
- Uttal, betoning och satsmelodi.

Texter

- Berättande texter och poetiska texter för barn i form av bilderböcker, rim, ramsor och sånger.
- Beskrivande och förklarande texter för barn med anknytning till romska traditioner och kulturella uttrycksformer.
- Filmer och dramatiserade berättelser för barn.

Romsk kultur

- Traditioner, högtider och andra kulturella uttryck som eleven möter i olika sammanhang.
- Lekar och musik med anknytning till romsk kultur.

I årskurs 4–6, inom ramen för romani chib som förstaspråk

Läsa och skriva

- Lässtrategier för att avkoda och förstå enkla texter.
- Strategier för skrivande av olika typer av enkla texter om ämnen som är välbekanta för eleven.
- Romani chibs grundläggande struktur med stavningsregler, böjningsmönster och meningsbyggnad.

Tala, lyssna och samtala

- Kommunikation i olika sammanhang. Att lyssna, svara, fråga och berätta samt uttrycka känslor, kunskaper och åsikter.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande. Bilder, digitala medier och verktyg samt andra hjälpmedel för att planera och genomföra en muntlig presentation.
- Strategier för att förstå och göra sig förstådd, till exempel genom kroppsspråk, bilder och tecken.
- Uttal, betoning och satsmelodi.

Texter

- Berättande texter och poetiska texter för barn och unga.
- Beskrivande och förklarande texter för barn och unga med anknytning till romska traditioner och kulturella uttrycksformer.
- Filmer och dramatiserade berättelser för barn och unga.

Romsk kultur

- Traditioner, högtider och andra kulturella uttryck som eleven möter i olika sammanhang.
- Lekar och musik med anknytning till romsk kultur.

I årskurs 7–9, inom ramen för romani chib som förstaspråk

Läsa och skriva

- Lässtrategier för att avkoda och förstå texter. Att urskilja texters syfte, avsändare och sammanhang.
- Strategier för skrivande av olika typer av texter. Hur man anpassar texters innehåll till olika mottagare.
- Skapande av texter där ord, bild och ljud samspelar.
- Romani chibs grundläggande struktur med ordbildning, böjningsmönster, ordklasser och satsdelar.

Tala, lyssna och samtala

- Kommunikation i olika sammanhang och för olika syften. Att uttrycka intresse och engagemang samt åsikter och argument.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande med anpassning av språk, innehåll och disposition efter syfte och mottagare.
- Strategier för att förstå och göra sig förstådd, till exempel genom kroppsspråk, bilder och tecken.
- Olika varieteter av talad romani chib.

Texter

- Berättande texter och poetiska texter för ungdomar. Berättande texters budskap, uppbyggnad och innehåll.
- Beskrivande och förklarande texter, till exempel instruktioner och tidningsartiklar, med anknytning till romska traditioner och kulturella uttrycksformer.
- Filmer och dramatiserade berättelser för ungdomar.
- Språkliga drag, ord och begrepp i olika texter.

Romsk kultur

- Traditioner, kulturella uttryck och andra företeelser med anknytning till romsk kultur.
- Några aktuella samhällsfrågor samt barns och ungdomars vardagsliv i miljöer där språket används.

I årskurs 1–3, inom ramen för romani chib som andraspråk**Läsa och skriva**

- Lässtrategier för att avkoda och förstå ord, fraser och meningar i enkla texter.
- Strategier för skrivande av enkla ord samt korta fraser och meningar.
- Enkla meddelanden, instruktioner och beskrivningar.
- Alfabetet på romani chib och sambandet mellan ljud och bokstav.

Tala, lyssna och samtala

- Enkla samtal för kontakt. Frågor och svar.
- Korta fraser, däribland hälsnings-, avskeds- och artighetsfraser.
- Strategier för att lösa språkliga problem i samtal, till exempel gester och frågor.
- Presentationer av den egna personen och vardagen.

- Språkliga företeelser, däribland uttal och intonation i det språk eleverna möter.

Texter

- Berättande texter och poetiska texter för barn i form av bilderböcker, rim, ramsor och sånger.
- Enkla beskrivande och förklarande texter för barn med anknytning till romska traditioner och kulturella företeelser.
- Filmer och dramatiserade berättelser för barn.

Romsk kultur

- Traditioner, högtider och andra kulturella uttryck som eleven möter i olika sammanhang.
- Lekar och musik med anknytning till romsk kultur.

I årskurs 4–6, inom ramen för romani chib som andraspråk

Läsa och skriva

- Lässtrategier för att avkoda och förstå ord, fraser och meningar i enkla texter.
- Strategier för skrivande av enkla ord, korta fraser och meningar samt enkla beskrivningar och instruktioner.

Tala, lyssna och samtala

- Enkla dialoger.
- Samtal för kontakt och kommunikation. Frågor och svar.
- Strategier för att lösa språkliga problem i samtal, till exempel gester, frågor och omformuleringar.
- Presentationer av den egna personen, vardagen och närmiljön.
- Språkliga företeelser, däribland uttal och intonation i det språk eleverna möter.

Texter

- Berättande texter och poetiska texter för barn och unga.
- Enkla beskrivande och förklarande texter för barn och unga med anknytning till romska traditioner och kulturella företeelser.
- Filmer och dramatiserade berättelser för barn och unga.

Romsk kultur

- Traditioner, högtider och andra kulturella uttryck som eleven möter i olika sammanhang.

- Lekar och musik med anknytning till romsk kultur.

I årskurs 7–9, inom ramen för romani chib som andraspråk

Läsa och skriva

- Lässtrategier för att avkoda och förstå enkla texter. Att urskilja texters syfte, avsändare och sammanhang.
- Skrivande av enkla berättande texter samt enkla beskrivningar och instruktioner.
- Skapande av texter där ord, bild och ljud samspelar.

Tala, lyssna och samtala

- Samtal om innehåll som är välbekant för eleverna, till exempel olika slags händelseförlopp och egna och andras erfarenheter.
- Dramatiseringar och rollspel med dialogen i centrum.
- Presentationer som är berättande, beskrivande och informerande.
- Strategier för att delta i och bidra till samtal, till exempel frågor samt bekräftande fraser och uttryck.
- Språkliga företeelser, däribland uttal och intonation i det språk eleverna möter.

Texter

- Berättande texter och poetiska texter för ungdomar.
- Enkla beskrivande och förklarande texter, till exempel instruktioner och tidningsartiklar med anknytning till romska traditioner och kulturella företeelser.
- Filmer och dramatiserade berättelser för ungdomar.

Romsk kultur

- Traditioner, kulturella uttryck och andra företeelser med anknytning till romsk kultur.
- Några aktuella samhällsfrågor samt barns och ungdomars vardagsliv i miljöer där språket används.

Betygskriterier

Inom ramen för romani chib som förstaspråk

Betygskriterier för betyget E i slutet av årskurs 6

Eleven samtalar om bekanta ämnen och **medverkar** i att upprätthålla samtalen. Dessutom **medverkar** eleven i att förbereda och genomföra

enkla muntliga framställningar. Eleven skriver **ord och enkla meningar** samt **medverkar** i att skriva och strukturera texter.

Eleven läser **enkla** texter med bekant innehåll och **kända ord** och **medverkar** i att visa förståelse av innehållet. Eleven **bidrar** också till resonemang om innehållet i olika texter.

Eleven **medverkar** i att ge exempel på några traditioner och högtider med anknytning till romsk kultur.

Betygskriterier för betyget D i slutet av årskurs 6

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan C och E.

Betygskriterier för betyget C i slutet av årskurs 6

Eleven samtalar om bekanta ämnen och upprätthåller samtalen på ett **delvis fungerande** sätt. Dessutom förbereder och genomför eleven enkla muntliga framställningar på ett **delvis fungerande** sätt. Eleven skriver texter med **flera meningar** samt strukturerar texterna på ett **delvis fungerande** sätt.

Eleven läser texter med bekant innehåll med **visst flyt** och visar **grundläggande** förståelse av innehållet. Eleven för också **enkla** resonemang om innehållet i olika texter.

Eleven ger med **viss säkerhet** exempel på några traditioner och högtider med anknytning till romsk kultur.

Betygskriterier för betyget B i slutet av årskurs 6

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan A och C.

Betygskriterier för betyget A i slutet av årskurs 6

Eleven samtalar om bekanta ämnen och upprätthåller samtalen på ett **fungerande** sätt. Dessutom förbereder och genomför eleven enkla muntliga framställningar på ett **fungerande** sätt. Eleven skriver texter med **flera meningar och tydligt innehåll** samt strukturerar texterna på ett **fungerande** sätt.

Eleven läser texter med bekant innehåll med **flyt** och visar **god** förståelse av innehållet. Eleven för också **utvecklade** resonemang om innehållet i olika texter.

Eleven ger med **säkerhet** exempel på några traditioner och högtider med anknytning till romsk kultur.

Betygskriterier för betyget E i slutet av årskurs 9

Eleven samtalar om varierande ämnen samt **medverkar** då i att upprätthålla samtalen och i att framföra åsikter och argument. Dessutom **medverkar** eleven i att förbereda och genomföra muntliga framställningar. Eleven skriver **enkla** texter med flera meningar och tydligt

innehåll och **bidrar** till att anpassa texter till olika sammanhang. Dessutom **medverkar** eleven i att strukturera texterna.

Eleven läser **enkla** texter och **medverkar** i att visa förståelse av innehållet. Eleven **bidrar** till resonemang om innehållet i olika texter och **medverkar** i att återge delar av innehållet.

Eleven **medverkar** i att ge exempel på några traditioner, kulturella företeelser och samhällsfrågor med anknytning till romsk kultur.

Betygskriterier för betyget D i slutet av årskurs 9

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan C och E.

Betygskriterier för betyget C i slutet av årskurs 9

Eleven samtalar om varierande ämnen samt upprätthåller då samtalen och framför åsikter och argument på ett **delvis fungerande** sätt. Dessutom förbereder och genomför eleven muntliga framställningar på ett **delvis fungerande** sätt. Eleven skriver olika slags texter med flera meningar, varierat ordval och tydligt innehåll samt **anpassar delvis** texterna till olika sammanhang. Dessutom strukturerar eleven texterna på ett **delvis fungerande** sätt.

Eleven läser olika slags texter med **visst flyt** och visar **grundläggande** förståelse av innehållet. Eleven för **enkla** resonemang om innehållet i olika texter och återger delar av innehållet på ett **delvis relevant** sätt.

Eleven ger med **viss säkerhet** exempel på några traditioner, kulturella företeelser och samhällsfrågor med anknytning till romsk kultur.

Betygskriterier för betyget B i slutet av årskurs 9

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan A och C.

Betygskriterier för betyget A i slutet av årskurs 9

Eleven samtalar om varierande ämnen samt upprätthåller då samtalen och framför åsikter och argument på ett **fungerande** sätt. Dessutom förbereder och genomför eleven muntliga framställningar på ett **fungerande** sätt. Eleven skriver olika slags texter med flera meningar, varierat ordval och tydligt innehåll samt **anpassar** texterna till olika sammanhang. Dessutom strukturerar eleven texterna på ett **fungerande** sätt.

Eleven läser olika slags texter med **flyt** och visar **god** förståelse av innehållet. Eleven för **utvecklade** resonemang om innehållet i olika texter och återger delar av innehållet på ett **relevant** sätt.

Eleven ger med **säkerhet** exempel på några traditioner, kulturella företeelser och samhällsfrågor med anknytning till romsk kultur.

Inom ramen för romani chib som andraspråk **Betygskriterier för betyget E i slutet av årskurs 6**

Eleven lyssnar samt **medverkar** i att visa förståelse av vanliga, enkla ord och fraser i tydligt talat, enkelt språk i långsamt tempo om välbekanta ämnen. I muntliga framställningar **medverkar** eleven i att formulera sig enkelt med ord och fraser. Eleven **medverkar** även i att skriva välbekanta ord. I interaktion **medverkar** eleven i att uttrycka sig enkelt med ord och fraser.

Eleven **medverkar** i att läsa några mycket vanliga, enkla ord och fraser i korta, enkla texter om välbekanta ämnen.

Eleven **medverkar** i att ge exempel på några traditioner eller högtider med anknytning till romsk kultur.

Betygskriterier för betyget D i slutet av årskurs 6

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan C och E.

Betygskriterier för betyget C i slutet av årskurs 6

Eleven lyssnar samt förstår **vanliga, enkla ord och fraser** i tydligt talat, enkelt språk i långsamt tempo om välbekanta ämnen. I muntliga framställningar formulerar sig eleven enkelt och **i huvudsak begripligt** med ord och fraser. Eleven skriver även välbekanta ord på ett **delvis fungerande** sätt. I interaktion uttrycker sig eleven enkelt och **i huvudsak begripligt** med ord och fraser.

Eleven läser samt förstår **några mycket vanliga**, enkla ord och fraser i korta, enkla texter om välbekanta ämnen.

Eleven ger med **viss säkerhet** exempel på några traditioner eller högtider med anknytning till romsk kultur.

Betygskriterier för betyget B i slutet av årskurs 6

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan A och C.

Betygskriterier för betyget A i slutet av årskurs 6

Eleven lyssnar samt förstår **huvudsakligt innehåll och tydliga detaljer** i tydligt talat, enkelt språk i långsamt tempo om välbekanta ämnen. I muntliga framställningar formulerar sig eleven enkelt och **begripligt** med ord och fraser. Eleven skriver även välbekanta ord på ett **fungerande** sätt. I interaktion uttrycker sig eleven enkelt och **begripligt** med ord och fraser.

Eleven läser samt förstår **mycket vanliga**, enkla ord och fraser i korta, enkla texter om välbekanta ämnen.

Eleven ger med **säkerhet** exempel på några traditioner eller högtider med anknytning till romsk kultur.

Betygskriterier för betyget E i slutet av årskurs 9

Eleven lyssnar samt **medverkar** i att visa förståelse av vanliga ord och mycket enkla fraser i tydligt talat, enkelt språk i långsamt tempo om välbekanta ämnen. I muntliga framställningar av olika slag **medverkar** eleven i att formulera sig enkelt med ord och fraser. Eleven **medverkar** även i att skriva ord, fraser och meningar. I interaktion **medverkar** eleven i att uttrycka sig enkelt med ord och fraser.

Eleven **medverkar** i att läsa några vanliga ord och mycket enkla fraser i korta, enkla texter om välbekanta ämnen.

Eleven **medverkar** i att ge exempel på några traditioner, kulturella företeelser och samhällsfrågor med anknytning till romsk kultur.

Betygskriterier för betyget D i slutet av årskurs 9

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan C och E.

Betygskriterier för betyget C i slutet av årskurs 9

Eleven lyssnar samt förstår **vanliga ord och enkla fraser** i tydligt talat, enkelt språk i långsamt tempo om välbekanta ämnen. I muntliga framställningar av olika slag formulerar sig eleven enkelt och **i huvudsak begripligt** med ord och fraser. Eleven skriver även ord och fraser på ett **delvis fungerande** sätt. I interaktion uttrycker sig eleven enkelt och **i huvudsak begripligt** med ord och fraser.

Eleven läser samt förstår vanliga ord och **mycket enkla** fraser i korta, enkla texter om välbekanta ämnen.

Eleven ger med **viss säkerhet** exempel på några traditioner, kulturella företeelser och samhällsfrågor med anknytning till romsk kultur.

Betygskriterier för betyget B i slutet av årskurs 9

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan A och C.

Betygskriterier för betyget A i slutet av årskurs 9

Eleven lyssnar samt förstår **huvudsakligt innehåll och tydliga detaljer** i tydligt talat, enkelt språk i långsamt tempo om välbekanta ämnen. I muntliga framställningar av olika slag formulerar sig eleven enkelt och **begripligt** med ord, fraser och **meningar**. Eleven skriver även ord och fraser på ett **fungerande** sätt. I interaktion uttrycker sig eleven enkelt och **begripligt** med ord och fraser.

Eleven läser samt förstår vanliga ord och **enkla** fraser i korta, enkla texter om välbekanta ämnen.

Eleven ger med **säkerhet** exempel på några traditioner, kulturella företeelser och samhällsfrågor med anknytning till romsk kultur.

3.7 Musik

Musik finns i alla kulturer och berör människor såväl kroppsligt som tanke- och känslomässigt. Musik som estetisk uttrycksform används i en mängd sammanhang, har olika funktioner och betyder olika saker för var och en av oss. Den är också en viktig del i människors sociala gemenskap och har betydelse för individens identitetsutveckling. I vår tid förenas musik från skilda kulturer och tidsperioder med andra konstformer i nya uttryck. Kunskaper i och om musik ökar möjligheterna att delta i samhällets kulturliv.

Syfte

Undervisningen i ämnet musik ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper som gör det möjligt att delta i musikaliska sammanhang, både genom att själva musicera och genom att lyssna till musik.

Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att tillägna sig musik som uttrycksform och kommunikationsmedel. Genom undervisningen ska eleverna ges möjligheter att utveckla kunskaper i att använda röst, musikinstrument, digitala verktyg samt musikaliska begrepp och symboler i olika musikaliska former och sammanhang.

Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att utveckla en musikalisk lyhördhet som gör det möjligt att själv och i samarbete med andra skapa, bearbeta och framföra musik i olika former. Undervisningen ska ge eleverna både möjlighet att utveckla en tilltro till sin förmåga att sjunga och spela samt ett intresse för att utveckla sin musikaliska kreativitet.

Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla förmågan att uppleva, kommunicera om och reflektera över musik från olika sammanhang. Elevernas erfarenheter av musik ska utmanas och fördjupas i mötet med andras musikaliska erfarenheter. Därigenom ska undervisningen bidra till att eleverna utvecklar förstäelse för olika musik-kulturer.

Undervisningen i ämnet musik ska ge eleverna förutsättningar att utveckla

- förmåga att sjunga och spela i olika musikaliska former och genrer,
- förmåga att skapa musik samt uttrycka och kommunicera tankar och idéer i musikalisk form, och
- förmåga att uppleva och reflektera över musikens innehåll, funktion och betydelse i olika sammanhang.

Centralt innehåll

I årskurs 1-3

Musicerande och musikskapande

- Sång och spel i olika former.
- Imitation och improvisation med röst, rörelse och instrument.
- Gestaltning av sånger och berättelser med ljud, rytmer och rörelser.

Musikens verktyg

- Röstens och hur den kan varieras och användas för musikaliska uttryck.
- Slagverksinstrument, stränginstrument, tangentinstrument och digitala verktyg för musicerande och musikskapande.
- Musikaliska byggstenar, till exempel puls, tempo och dynamik.

Musikens sammanhang och funktioner

- Musik som knyter an till elevernas vardagliga och högtidliga sammanhang, däribland en inblick i svensk och nordisk sång- och danslekstradition.
- Olika musikinstrument. Hur de låter, vad de heter och hur de ser ut.
- Associationer i form av tankar, känslor och inre bilder som uppkommer genom musikupplevelser.

I årskurs 4-6

Musicerande och musikskapande

- Sång och spel i olika former.
- Imitation och improvisation med röst, rörelse och instrument med utgångspunkt i musikaliska byggstenar.
- Komposition med utgångspunkt i inspirationskällor, till exempel bild, rörelse och musik.
- Gestaltning av sånger och berättelser med ljud, rytmer och rörelser.

Musikens verktyg

- Röstens och hur den kan varieras och användas för musikaliska och vokala uttryck, till exempel sång, jojk och rap.
- Ackord-, melodi-, bas- och slagverksinstrument samt digitala verktyg för musicerande och musikskapande.
- Röstvård och hörselvård vid musikaliska aktiviteter i olika miljöer.
- Musikaliska byggstenar, till exempel rytm, klang och tonhöjd.

- Musiksymboler med bild-, färg-, siffer- eller bokstavsstöd, till exempel noter och ackord.

Musikens sammanhang och funktioner

- Musikens påverkan på och betydelse för människan. Musik som knyter an till elevernas vardagliga och högtidliga sammanhang, däribland nationalsången samt några av de vanligaste psalmerna.
- Musikinstrument. Vad de heter och har för funktion i olika ensemble- och orkestertyper.
- Musikaliska karaktärsdrag i konstmusik, folkmusik och populärmusik samt musikaliska uttryck från olika kulturer.

I årskurs 7–9

Musicerande och musikskapande

- Sång, melodispel och ackompanjemang i olika former och genrer.
- Rytmsk och melodisk improvisation med röst, rörelse och instrument med utgångspunkt i musikaliska byggstenar.
- Komposition i olika genrer.
- Gestaltning av idéer genom att musicera och genom att kombinera musik med andra uttrycksformer.

Musikens verktyg

- Rösten och hur den kan varieras och användas för musikaliska och vokala uttryck inom olika genrer och ensembler.
- Ackord-, melodi-, bas- och slagverksinstrument samt digitala verktyg för musicerande och musikskapande.
- Röstvård och hörselvård. Orsaker till att tal, sång, musiklyssnande och musicerande kan bidra till skador samt hur dessa skador kan förebyggas.
- Musikaliska byggstenar, till exempel taktarter, musikalisk form och ackord.
- Musiksymboler med bild-, färg-, siffer- eller bokstavsstöd, till exempel noter och ackord.

Musikens sammanhang och funktioner

- Musikens funktion i samhället samt musikens betydelse för att uttrycka identitet och grupptillhörighet i olika sammanhang.
- Hur musik kan användas som meningsskapande uttrycksform i olika medier, till exempel film och spel.

- Rättigheter och skyldigheter vid bruk av musik i olika sammanhang.
- Musikinstrument. Vad de heter och har för funktion i några olika musikaliska genrer.
- Musikaliska karaktärsdrag i konstmusik, folkmusik och populärmusik samt musikaliska uttryck från olika kulturer. Några centrala tonsättare, låtskrivare och musikaliska verk.

Betygskriterier

Betygskriterier för betyget E i slutet av årskurs 6

Eleven **medverkar** i musicerande med sång och instrumentspel. Dessutom **bidrar** eleven till att anpassa sitt musicerande till det musikaliska sammanhanget.

Eleven **medverkar** i att uttrycka tankar och idéer genom musikaliskt skapande.

Eleven **medverkar** i att uttrycka förståelse för musikens innehåll och i att ge exempel på instrument och musikaliska karaktärsdrag.

Betygskriterier för betyget D i slutet av årskurs 6

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan C och E.

Betygskriterier för betyget C i slutet av årskurs 6

Eleven musicerar på ett **delvis fungerande** sätt med sång och instrumentspel. Dessutom **anpassar** eleven **delvis** sitt musicerande till det musikaliska sammanhanget.

Eleven uttrycker tankar och idéer på ett **delvis genomarbetat** sätt genom musikaliskt skapande.

Eleven uttrycker **viss** förståelse för musikens innehåll och ger med **viss säkerhet** exempel på instrument och musikaliska karaktärsdrag.

Betygskriterier för betyget B i slutet av årskurs 6

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan A och C.

Betygskriterier för betyget A i slutet av årskurs 6

Eleven musicerar på ett **fungerande** sätt med sång och instrumentspel. Dessutom **anpassar** eleven sitt musicerande till det musikaliska sammanhanget.

Eleven uttrycker tankar och idéer på ett **genomarbetat** sätt genom musikaliskt skapande.

Eleven uttrycker **god** förståelse för musikens innehåll och ger med **säkerhet** exempel på instrument och musikaliska karaktärsdrag.

Betygskriterier för betyget E i slutet av årskurs 9

Eleven **medverkar** i musicerande med sång och instrumentspel. Dessutom **bidrar** eleven till att anpassa sitt musicerande till det musikaliska sammanhanget och musikens karaktär.

Eleven **medverkar** i att uttrycka tankar och idéer genom musikaliskt skapande. Dessutom **medverkar** eleven i att komponera musikaliska uttryck som har en fungerande form.

Eleven **medverkar** i att uttrycka förståelse för musikens innehåll och funktion och i att ge exempel på instrument och musikaliska karaktärsdrag i olika musikgenrer.

Betygskriterier för betyget D i slutet av årskurs 9

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan C och E.

Betygskriterier för betyget C i slutet av årskurs 9

Eleven musicerar på ett **delvis fungerande** sätt med sång och instrumentspel. Dessutom **anpassar** eleven **delvis** sitt musicerande till det musikaliska sammanhanget och musikens karaktär.

Eleven uttrycker tankar och idéer på ett **delvis genomarbetat** sätt genom musikaliskt skapande. Dessutom komponerar eleven musikaliska uttryck som har en **delvis fungerande** form.

Eleven uttrycker **viss** förståelse för musikens innehåll och funktion och ger med **viss säkerhet** exempel på instrument och musikaliska karaktärsdrag i olika musikgenrer.

Betygskriterier för betyget B i slutet av årskurs 9

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan A och C.

Betygskriterier för betyget A i slutet av årskurs 9

Eleven musicerar på ett **fungerande** sätt med sång och instrumentspel. Dessutom **anpassar** eleven sitt musicerande till det musikaliska sammanhanget och musikens karaktär.

Eleven uttrycker tankar och idéer på ett **genomarbetat** sätt genom musikaliskt skapande. Dessutom komponerar eleven musikaliska uttryck som har en **fungerande** form.

Eleven uttrycker **god** förståelse för musikens innehåll och funktion och ger med **säkerhet** exempel på instrument och musikaliska karaktärsdrag i olika musikgenrer.

3.8 Naturorienterande ämnen

Biologi, fysik och kemi

Naturvetenskapen har sitt ursprung i människans nyfikenhet och behov av att veta mer om sig själv och sin omvärld. Naturvetenskaplig kunskap har stor betydelse för samhällsutvecklingen inom så skilda områden som naturbruk, hälsa, energiförsörjning och resurshushållning. Med kunskaper om naturen och människan, energi samt materiens egenskaper och uppbyggnad får människor redskap för att påverka sitt eget välbefinnande, men också för att kunna främja en hållbar utveckling.

Syfte

Undervisningen i de naturorienterande ämnena ska syfta till att eleverna utvecklar nyfikenhet på och intresse för att veta mer om sig själva och omvärlden. Eleverna ska därför ges möjligheter att ställa frågor om naturen och människan, fysikaliska företeelser samt materiens egenskaper utifrån egna upplevelser och aktuella händelser. De ska också ges möjligheter att använda naturvetenskapens ord, begrepp och andra uttrycksformer för att kommunicera om människan och omvärlden.

Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar kunskaper i biologi, fysik och kemi. De ska även ges möjligheter att använda naturvetenskapens begrepp och förklaringsmodeller för att beskriva och förklara samband i naturen, i samhället och i människokroppen. Undervisningen ska dessutom ge eleverna förutsättningar att se skillnader mellan naturvetenskapliga och andra sätt att beskriva och förklara omvärlden.

Genom undervisningen ska eleverna ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att hantera praktiska och etiska valsituationer och kommunicera i frågor som rör miljö och hälsa. Eleverna ska även ges förutsättningar att söka svar på ämnesspecifika frågor med hjälp av olika typer av källor. På så sätt ska undervisningen bidra till att eleverna utvecklar ett kritiskt förhållningssätt och tilltro till sin förmåga att hantera frågor som rör naturvetenskap och som har betydelse för dem själva och samhället.

Undervisningen ska även ge eleverna förutsättningar att söka svar på frågor om naturen och människan, fysikaliska företeelser och materiens egenskaper med hjälp av systematiska undersökningar. I det praktiska arbetet ska eleverna även ges möjligheter att utveckla färdigheter i att hantera material, utrustning och digitala verktyg.

Undervisningen i de naturorienterande ämnena ska ge eleverna förutsättningar att utveckla

- kunskaper om naturvetenskapens begrepp och förklaringsmodeller för att beskriva och förklara samband i naturen, i samhället och i människokroppen,
- förmåga att använda naturvetenskap för att granska information, kommunicera och ta ställning i frågor som rör miljö och hälsa, och
- förmåga att genomföra systematiska undersökningar.

Centralt innehåll

I årskurs 1–3

Året runt i naturen

- Årstidsväxlingar i naturen och kännetecken för de olika årstiderna.
- Djur, växter och svampar i närmiljön, hur de kan grupperas samt namn på några vanligt förekommande arter.

Kropp och hälsa

- Några av människans organ, deras namn och översiktliga funktion.
- Människans upplevelser av ljus, ljud, värme, smak och doft med hjälp av olika sinnen.
- Betydelsen av kost, sömn, hygien, motion och sociala relationer för att må bra.

Kraft och rörelse

- Krafter som kan upplevas och observeras vid lek och rörelse, till exempel tyngdkraft och friktion.
- Solsystemets himlakroppar och deras rörelser. Människan i rymden.

Material och ämnen

- Hur material kan sorteras efter några egenskaper, till exempel utseende, om de är magnetiska och om de flyter eller sjunker i vatten. Hur materialen kan återvinnas.
- Vattnets olika former: fast, flytande och gas.

Systematiska undersökningar

- Enkla fältstudier, observationer och experiment. Utförande och dokumentation av undersökningarna med ord, bilder och digitala verktyg.
- Några berättelser om hur naturvetenskaplig kunskap vuxit fram.

I årskurs 4–6

Natur, miljö och samhälle

- Enkla näringskedjor i närmiljön. Några djurs och växters samspel med varandra och deras anpassningar till miljön.
- Hur djur, växter och svampar kan identifieras och grupperas på ett systematiskt sätt samt namn på några vanligt förekommande arter.
- Människans beroende av och påverkan på naturen och vårt ansvar när vi nyttjar den.
- Några energikällor och deras påverkan på miljön.
- Elektriska kretsar med batterier. Hur de kan kopplas och hur de kan användas i vardaglig elektrisk utrustning.
- Hur dag, natt och årstider kan förklaras utifrån rörelser hos solsystemets himlakroppar.
- Vanliga väderfenomen och hur de kan observeras och mätas.
- Indelning av ämnen och material utifrån några egenskaper, till exempel löslighet, ledningsförmåga, surt eller basiskt.
- Vattnets olika former: fast, flytande och gas. Vattnets kretslopp.
- Vanliga kemikalier i hemmet och deras användning.

Kropp och hälsa

- Några av människans organ, deras namn, utseende, placering och funktion.
- Hur den psykiska och fysiska hälsan påverkas av kost, sömn, hygien, motion och beroendeframkallande medel.
- Människans pubertet, reproduktion, sexualitet och identitet samt frågor om relationer, kärlek och ansvar.

Systematiska undersökningar och granskning av information

- Fältstudier, observationer och experiment med såväl analoga som digitala verktyg. Utförande, värdering av resultat samt dokumentation med ord, bilder och andra uttrycksformer.
- Några naturvetenskapliga upptäckter och deras betydelse för människans levnadsvillkor.
- Kritisk granskning och användning av information som rör naturvetenskap.

I årskurs 7–9

Natur, miljö och samhälle

- Vad liv är och hur livets utveckling kan förklaras med evolutionsteorin. Biologisk mångfald.
- Näringskedjor och kretslopp i närmiljön. Djurs, växters och svampars samspel med varandra och hur några miljöfaktorer påverkar dem.
- Människans beroende av och påverkan på naturen. Vårt ansvar när vi nyttjar naturen i relation till hållbar utveckling.
- Fossila och förnybara bränslen och deras påverkan på klimatet.
- Universums uppkomst och uppbyggnad.
- Hur ljus och ljud breder ut sig och kan reflekteras.
- Råvarors förädling till produkter, till exempel metaller, papper och plast. Hur produkterna kan återanvändas eller återvinnas.
- Vattnets egenskaper och kretslopp. Avdunstning, kokning, kondensering, smältning och stelning.
- Vanliga kemikalier i hemmet. Deras användning, hur de är märkta och bör hanteras.

Kropp och hälsa

- Några av människans organ och organsystem och deras utseende, placering och funktion.
- Några vanliga sjukdomar och hur de kan förebyggas och behandlas.
- Hur den psykiska och fysiska hälsan påverkas av kost, sömn, hygien, motion, stress och beroendeframkallande medel. Hur hälsoproblem kan begränsas.
- Matens innehåll och näringsämnenas betydelse för hälsan.
- Människans reproduktion, sexualitet och identitet samt frågor om relationer, kärlek, ansvar, samtycke och ömsesidighet. Sexuellt överförbara sjukdomar och preventivmedel.

Systematiska undersökningar och granskning av information

- Fältstudier, observationer och experiment med såväl analoga som digitala verktyg. Planering och utförande av undersökningar samt värdering av resultat. Dokumentation med ord, bilder och andra uttrycksformer.
- Några upptäckter inom naturvetenskapen och deras betydelse för människan.

- Informationssökning, kritisk granskning och användning av information som rör naturvetenskap.

Kriterier för bedömning av kunskaper och betygskriterier

Kriterier för bedömning av godtagbara kunskaper i slutet av årskurs 3

Utifrån egna upplevelser och utforskande av närmiljön medverkar eleven i att beskriva enkla naturvetenskapliga samband i naturen och i människokroppen. Utifrån tydliga instruktioner medverkar eleven i att utföra enkla fältstudier, observationer och experiment.

Betygskriterier för betyget E i slutet av årskurs 6

Eleven **medverkar** i att beskriva samband i naturen, i samhället och i människokroppen med hjälp av några naturvetenskapliga begrepp och förklaringsmodeller.

Eleven använder information med naturvetenskaplig anknytning för att **bidra** i kommunikation om frågor som rör miljö och hälsa.

Eleven söker svar på naturvetenskapliga frågor genom att **medverka** i att utföra enkla systematiska undersökningar på ett säkert sätt.

Betygskriterier för betyget D i slutet av årskurs 6

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan C och E.

Betygskriterier för betyget C i slutet av årskurs 6

Eleven beskriver på ett **enkelt** sätt samband i naturen, i samhället och i människokroppen med hjälp av några naturvetenskapliga begrepp och förklaringsmodeller.

Eleven använder information med naturvetenskaplig anknytning för att på ett **enkelt** sätt kommunicera om frågor som rör miljö och hälsa.

Eleven söker svar på naturvetenskapliga frågor genom att utföra enkla systematiska undersökningar på ett säkert och **delvis fungerande** sätt.

Betygskriterier för betyget B i slutet av årskurs 6

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan A och C.

Betygskriterier för betyget A i slutet av årskurs 6

Eleven beskriver på ett **utvecklat** sätt samband i naturen, i samhället och i människokroppen med hjälp av några naturvetenskapliga begrepp och förklaringsmodeller.

Eleven använder information med naturvetenskaplig anknytning för att på ett **utvecklat** sätt kommunicera om frågor som rör miljö och hälsa.

Eleven söker svar på naturvetenskapliga frågor genom att utföra enkla systematiska undersökningar på ett säkert och **fungerande** sätt.

Betygskriterier för betyget E i slutet av årskurs 9

Eleven **medverkar** i att beskriva samband i naturen, i samhället och i människokroppen med hjälp av naturvetenskapliga begrepp och förklaringsmodeller.

Eleven söker och använder information med naturvetenskaplig anknytning för att **bidra** i kommunikation om frågor som rör miljö och hälsa.

Eleven söker svar på naturvetenskapliga frågor genom att **medverka** i att utföra systematiska undersökningar på ett säkert sätt. Eleven **bidrar** till resonemang om undersökningarna.

Betygskriterier för betyget D i slutet av årskurs 9

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan C och E.

Betygskriterier för betyget C i slutet av årskurs 9

Eleven beskriver på ett **enkelt** sätt samband i naturen, i samhället och i människokroppen med hjälp av naturvetenskapliga begrepp och förklaringsmodeller.

Eleven söker och använder information med naturvetenskaplig anknytning för att på ett **enkelt** sätt kommunicera om frågor som rör miljö och hälsa.

Eleven söker svar på naturvetenskapliga frågor genom att utföra systematiska undersökningar på ett säkert och **delvis fungerande** sätt. Eleven för **enkla** resonemang om undersökningarna.

Betygskriterier för betyget B i slutet av årskurs 9

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan A och C.

Betygskriterier för betyget A i slutet av årskurs 9

Eleven beskriver på ett **utvecklat** sätt samband i naturen, i samhället och i människokroppen med hjälp av naturvetenskapliga begrepp och förklaringsmodeller.

Eleven söker och använder information med naturvetenskaplig anknytning för att på ett **utvecklat** sätt kommunicera om frågor som rör miljö och hälsa.

Eleven söker svar på naturvetenskapliga frågor genom att utföra systematiska undersökningar på ett säkert och **fungerande** sätt. Eleven för **utvecklade** resonemang om undersökningarna.

3.9 Samhällsorienterande ämnen

Geografi, historia, religionskunskap och samhällskunskap

Människor har i alla tider och i alla samhällen försökt förstå och förklara sina levnadsvillkor och de sociala sammanhang som de ingår i. Genom kunskaper om samhällen och människors livsfrågor samt historia och geografi får vi verktyg för att kunna orientera oss i en komplex värld, ta ansvar för vårt handlande och främja hållbar utveckling.

Syfte

Undervisningen i de samhällsorienterande ämnena ska syfta till att eleverna utvecklar nyfikenhet på och intresse för människan, samhället och omvärlden i dag och i det förflutna. Eleverna ska ges möjligheter att ställa frågor om individ och samhälle, etik och moral samt levnadsvillkor under olika tider och på olika platser utifrån egna upplevelser och aktuella händelser. I kommunikation om detta ska eleverna också ges möjligheter att använda ord, begrepp och andra uttrycksformer från det samhällsorienterande området.

Eleverna ska ges möjligheter att utveckla kunskaper om olika samhällsförhållanden, demokrati och mänskliga rättigheter, religion och livsåskådning samt om geografiska och historiska förhållanden. På så sätt ska eleverna ges förutsättningar att utveckla tilltro till sin förmåga att vara aktiva och ansvarstagande medborgare i ett samhälle som är präglad av mångfald.

Undervisningen ska ge eleverna möjligheter att jämföra och reflektera över människors livsfrågor och förhållanden i samhället under olika tider och på olika platser. Genom undervisningen ska eleverna vidare ges möjligheter att uttrycka och pröva tankar och åsikter om samhällsfrågor och vår tids och framtidens globala utmaningar. På så sätt ska undervisningen ge eleverna förutsättningar att utveckla en personlig livshållning och förståelse av omvärlden.

Vidare ska undervisningen bidra till att eleverna utvecklar kunskaper i att använda metoder och verktyg från det samhällsorienterande området för att söka och värdera information om samhället och omvärlden. På så sätt ska undervisningen ge eleverna förutsättningar för ett livslångt lärande utifrån ett kritiskt förhållningssätt.

Undervisningen i de samhällsorienterande ämnena ska ge eleverna förutsättningar att utveckla

- kunskaper om samhällsförhållanden, demokrati och mänskliga rättigheter, religion och livsåskådning samt om geografiska och historiska förhållanden,
- förmåga att jämföra och reflektera över människors livsfrågor samt förhållanden i samhället under olika tider och på olika platser, och
- förmåga att använda det samhällsorienterande områdets metoder och verktyg.

Centralt innehåll

I årskurs 1–3

Att leva tillsammans

- Migration inom ett land och mellan länder.
- Skildringar av människors levnadsvillkor förr i tiden, till exempel i barnlitteratur, sånger och filmer.
- Moraliska frågor och livsfrågor med betydelse för eleven, till exempel kamratskap, könsroller och döden.
- Normer och regler i elevens livsmiljöer, däribland i skolan och i digitala miljöer.
- Trafikregler och hur man betar sig i trafiken på ett säkert sätt.

Att leva i närområdet

- Närområdets natur- och kulturlandskap.
- Hemortens historia och vad närområdets platser, byggnader och vardagliga föremål kan berätta om livet där under olika tider.
- Centrala samhällsfunktioner, till exempel sjukvård, räddningstjänst och skola.
- Yrken och verksamheter i närområdet.

Att leva i världen

- Miljöfrågor utifrån elevens vardag.
- Namn och läge på platser i närmiljön och andra platser som är betydelsefulla för eleven.
- Människors levnadsvillkor under stenålder, bronsålder och järnålder.
- Mytologiska berättelser, däribland berättelser i samisk religion.

- Några högtider, symboler och berättelser inom kristendom, islam och judendom. Några berättelser ur Bibeln och deras innebörder.
- Mänskliga rättigheter inklusive alla människors lika värde och barnets rättigheter i enlighet med FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen).
- Grundläggande demokratiska principer och hur demokratiska beslut fattas i skolan.
- Aktuella samhällsfrågor i olika medier.

Att undersöka verkligheten

- Metoder för att söka information, till exempel textläsning, intervjuer och observationer. Några olika källors användbarhet och tillförlitlighet.
- Jordgloben samt analoga och digitala kartor.
- Tidslinjer och tidsbegreppen dåtid, nutid och framtid.

I årskurs 4–6

Att leva tillsammans

- Vardagliga moraliska frågor och livsfrågor, till exempel utanförskap, kränkningar, jämställdhet, sexualitet och vad som är viktigt i livet.
- Sociala skyddsnet för barn i skolan och i samhället.
- Hur digitala och andra medier kan användas ansvarsfullt.
- Trafikregler och hur man beter sig i trafiken på ett säkert sätt.

Att leva i Sverige

- Människors levnadsvillkor och viktiga händelser i svensk historia från cirka 800 till cirka 1900, däribland statens utveckling och levnadsvillkor i ståndssamhället.
- Samhällsfunktioner, till exempel sjukvård samt fritids- och kulturutbud.
- Yrken och verksamheter i samhället.
- Riksdagen och regeringen och deras olika uppdrag. Politiska val och partier i Sverige.
- Några olika lagar och påföljder. Kriminalitet och möjliga konsekvenser för individ och samhälle.
- De nationella minoriteterna judar, romer, urfolket samerna, sverige-finnar och tornedalingar.

Att leva i världen

- Utmärkande drag för några natur- och kulturlandskap, till exempel klimat, vegetation och människors användning av naturresurser.
- Namn och läge på geografiska objekt i Sverige, Europa och världen. Ett urval av hav, sjöar, floder, berg, öknar, regioner, länder och städer.
- Hur val och prioriteringar på individnivå kan påverka miljön och främja hållbar utveckling.
- Ritualer, religiöst motiverade levnadsregler samt berättelser, till exempel ur Bibeln och andra religiösa urkunder, inom kristendom, islam och judendom.
- Introduktion till hinduism och buddhism.
- De mänskliga rättigheterna och deras betydelse, inklusive barnets rättigheter i enlighet med barnkonventionen. Principen om lika-behandling, inklusive skydd mot diskriminering.
- Vad demokrati är och hur demokratiska beslut fattas. Hur individer och grupper kan påverka beslut, genom att rösta i allmänna val och till exempel genom elevråd i skolan.
- Mediernas roll i samhället.
- Aktuella samhällsfrågor.

Metoder och verktyg

- Metoder för att söka och använda information, till exempel textläsning, intervjuer och observationer. Olika källors användbarhet och tillförlitlighet.
- Fältstudier i samhället och naturen.
- Digitala och analoga kartor och deras uppbyggnad.

I årskurs 7–9**Att leva tillsammans**

- Moraliska frågor och livsfrågor utifrån elevernas tankar samt utifrån tolkningar inom religioner och andra livsåskådningar. Sådana frågor kan till exempel handla om rättvisa, solidaritet, identitet, kärlek och sexualitet.
- Hur individer och grupper framställs i media, till exempel utifrån kön och etnicitet, och hur detta kan påverka normbildning och värderingar.

Att leva i Sverige

- Människors levnadsvillkor och viktiga händelser i svensk historia från cirka 1900 till nutid, däribland demokratisering och framväxten av välfärdssamhället.
- Kristendomens betydelse för värderingar och kultur i det svenska samhället förr och nu.
- Migration till, samt integration och segregation i Sverige i dag.
- Arbetsmarknadens och arbetslivets förändringar och villkor, till exempel arbetsmiljö och arbetsrätt. Utbildningsvägar samt arbetsuppgifter inom olika yrken och verksamheter.
- Hur hushållens, företagens och det offentliga ekonomi hänger samman.
- Sveriges politiska system med Europeiska unionen, riksdag, regering, Sametinget, regioner och kommuner. Var olika beslut fattas samt individers och grupperns möjligheter att påverka beslut och samhällsutveckling.
- De nationella minoriteternas situation i Sverige historiskt och i dag. Samernas ställning som urfolk.
- Rättssystemet i Sverige. Möjliga orsaker till och konsekvenser av olika typer av kriminalitet, till exempel våldsbrott, sexualbrott och hedersrelaterat våld och förtryck.

Att leva i världen

- Några natur- och kulturlandskap och processer som har format dessa, till exempel endogena och exogena processer och befolkningsutveckling.
- Namn och läge på geografiska objekt i Sverige, Europa och världen. Ett urval av hav, sjöar, floder, berg, öknar, regioner, länder och städer.
- Vad klimat är och faktorer som påverkar klimatet. Människans påverkan på klimatet och konsekvenser av klimatförändringar för människa, samhälle och natur i olika delar av världen.
- Hur val och prioriteringar på individ- och samhällsnivå kan påverka miljön och främja hållbar utveckling.
- Människors levnadsvillkor och viktiga skeenden i världshistorien, däribland industrialisering, demokratisering och Förintelsen.
- Vad religion och livsåskådning kan betyda för människor.

- Berättelser, till exempel ur Bibeln och andra religiösa urkunder, samt centrala tankegångar och religiösa praktiker inom kristendom, islam, judendom, hinduism och buddhism.
- Kränkningar av de mänskliga rättigheterna i olika delar av världen och internationellt arbete för att främja mänskliga rättigheter.
- Friheter, rättigheter och skyldigheter i demokratiska samhällen.
- Mediernas roll i samhället.
- Aktuella samhällsfrågor.

Metoder och verktyg

- Metoder för att söka information, till exempel textläsning, intervjuer och observationer. Kritisk granskning av information och åsikter i såväl digitala medier som i andra typer av källor.
- Fältstudier i samhället och naturen.
- Digitala och analoga kartor och deras uppbyggnad.

Kriterier för bedömning av kunskaper och betygskriterier

Kriterier för bedömning av godtagbara kunskaper i slutet av årskurs 3

Eleven medverkar i att visa kunskaper om samhällsförhållanden, demokrati och barnets rättigheter, religion och livsåskådning samt om geografiska och historiska förhållanden.

Eleven bidrar i kommunikation om elevnära livsfrågor samt förhållanden i samhället under olika tider och på olika platser.

Eleven medverkar i att använda enkla metoder och verktyg från det samhällsorienterande området.

Betygskriterier för betyget E i slutet av årskurs 6

Eleven **medverkar** i att visa kunskaper om samhällsförhållanden, demokrati och mänskliga rättigheter, religion och livsåskådning samt om geografiska och historiska förhållanden.

Eleven **bidrar** i kommunikation om vardagliga livsfrågor och **bidrar** till jämförelser av förhållanden i samhället under olika tider och på olika platser.

Eleven **medverkar** i att använda metoder och verktyg från det samhällsorienterande området.

Betygskriterier för betyget D i slutet av årskurs 6

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan C och E.

Betygskriterier för betyget C i slutet av årskurs 6

Eleven visar **grundläggande** kunskaper om samhällsförhållanden, demokrati och mänskliga rättigheter, religion och livsåskådning samt om geografiska och historiska förhållanden.

Eleven kommunicerar på ett **enkelt** sätt om vardagliga livsfrågor och gör **enkla** jämförelser av förhållanden i samhället under olika tider och på olika platser.

Eleven använder metoder och verktyg från det samhällsorienterande området på ett **delvis fungerande** sätt.

Betygskriterier för betyget B i slutet av årskurs 6

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan A och C.

Betygskriterier för betyget A i slutet av årskurs 6

Eleven visar **goda** kunskaper om samhällsförhållanden, demokrati och mänskliga rättigheter, religion och livsåskådning samt om geografiska och historiska förhållanden.

Eleven kommunicerar på ett **utvecklat** sätt om vardagliga livsfrågor och gör **utvecklade** jämförelser av förhållanden i samhället under olika tider och på olika platser.

Eleven använder metoder och verktyg från det samhällsorienterande området på ett **fungerande** sätt.

Betygskriterier för betyget E i slutet av årskurs 9

Eleven **medverkar** i att visa kunskaper om samhällsförhållanden, demokrati och mänskliga rättigheter, religion och livsåskådning samt om geografiska och historiska förhållanden.

Eleven **bidrar** till jämförelser och resonemang om människors livsfrågor samt om förhållanden i samhället under olika tider och på olika platser.

Eleven **medverkar** i att använda metoder och verktyg från det samhällsorienterande området. Eleven **bidrar** till att värdera information och åsikter i olika källor som rör samhället och omvärlden med källkritiska argument.

Betygskriterier för betyget D i slutet av årskurs 9

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan C och E.

Betygskriterier för betyget C i slutet av årskurs 9

Eleven visar **grundläggande** kunskaper om samhällsförhållanden, demokrati och mänskliga rättigheter, religion och livsåskådning samt om geografiska och historiska förhållanden.

Eleven gör **enkla** jämförelser och för **enkla** resonemang om människors livsfrågor samt om förhållanden i samhället under olika tider och på olika platser.

Eleven använder metoder och verktyg från det samhällsorienterande området på ett **delvis fungerande** sätt. Eleven värderar information och åsikter i olika källor som rör samhället och omvärlden med **enkla** källkritiska argument.

Betygskriterier för betyget B i slutet av årskurs 9

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan A och C.

Betygskriterier för betyget A i slutet av årskurs 9

Eleven visar **goda** kunskaper om samhällsförhållanden, demokrati och mänskliga rättigheter, religion och livsåskådning samt om geografiska och historiska förhållanden.

Eleven gör **utvecklade** jämförelser och för **utvecklade** resonemang om människors livsfrågor samt om förhållanden i samhället under olika tider och på olika platser.

Eleven använder metoder och verktyg från det samhällsorienterande området på ett **fungerande** sätt. Eleven värderar information och åsikter i olika källor som rör samhället och omvärlden med **relativt välgrundade** källkritiska argument.

3.10 Samiska

Språk är människans främsta redskap för att tänka, kommunicera och lära. Genom språket utvecklar människor sin identitet, uttrycker känslor och tankar och förstår hur andra känner och tänker. Att ha ett rikt och varierat språk är betydelsefullt för att kunna förstå och verka i ett samhälle där kulturer, livsåskådningar, generationer och språk möts.

Samerna är ett urfolk och samiska är officiellt språk i Sverige, Norge och Finland. Samiska är en viktig kulturbärare som uttrycker gemensamma erfarenheter, värden och kunskaper och förenar samerna tvärs över gränserna i Sápmi/Sábme/Sámieniädname/Saepmie. Kunskaper i samiska och kunskaper om den samiska kulturen stärker den egna identiteten och möjliggör deltagande i både det samiska och det svenska samhället.

Syfte

Undervisningen i ämnet samiska ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper i och om samiska samt kunskaper om den samiska kulturen. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla sitt tal- och skriftspråk, sin flerspråkighet, sin förståelse av omvärlden och sin identitet.

Undervisningen ska stimulera elevernas intresse för att samtala, läsa och skriva på samiska. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att läsa, analysera och resonera om skönlitterära verk i olika genrer. Vidare ska eleverna ges möjlighet att utveckla kunskaper om skönlitteratur samt om bilder, filmer och musik med anknytning till samiska traditioner och uttrycksformer. Undervisningen ska även bidra till att eleverna får möta och bekanta sig med nord-, lule-, pite-, ume- och sydsamiska i talad form.

Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att utveckla en språklig säkerhet i tal och skrift samt tilltro till sin förmåga att uttrycka sig i olika sammanhang och för skilda syften. Det innebär att eleverna genom undervisningen ska ges möjlighet att utveckla kunskaper i att formulera egna åsikter och tankar i tal och skrift, liksom en medvetenhet om hur språkbruket varierar beroende på sociala sammanhang och medier. Eleverna ska också ges möjligheter att utveckla kunskaper för att kunna göra jämförelser mellan samiska och andra språk.

Genom undervisningen i ämnet ska eleverna ges möjlighet att utveckla kunskaper om samiska, dess normer, uppbyggnad, historia och utveckling. Undervisningen ska också bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om samisk historia, samiska näringar och traditioner samt om samiska samhällsstrukturer. Därigenom får eleverna förutsättningar att utveckla sin kulturella identitet.

Undervisningen i ämnet samiska ska ge eleverna förutsättningar att utveckla

- förmåga att formulera sig och kommunicera i tal och skrift, urskilja språkliga strukturer och följa språkliga normer,
- förmåga att anpassa språket efter olika syften, mottagare och sammanhang,
- förmåga att läsa och analysera skönlitteratur och andra texter för olika syften, och
- kunskaper om sociala, historiska och kulturella företeelser i det samiska samhället.

Centralt innehåll

I årskurs 1–3, inom ramen för samiska som förstaspråk

Läsa och skriva

- Lässtrategier för att förstå och tolka texter från olika medier samt för att anpassa läsningen efter textens form och innehåll.
- Strategier för skrivande av olika typer av texter om ämnen som är välbekanta för eleven.
- Skapande av texter där ord, bild och ljud samspelar.
- Stavningsregler för vanligt förekommande ord i elevnära texter.
- Samiska alfabetet och sambandet mellan ljud och bokstav.

Tala, lyssna och samtala

- Samtal om vardagliga företeelser och händelser.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande med anpassning till olika mottagare. Bilder, digitala medier och verktyg samt andra hjälpmedel som kan stödja presentationen.
- Muntlig berättarkonst.

Texter

- Berättande texter och poetiska texter för barn i form av bilderböcker, kapitelböcker, sagor och sägner.
- Berättande texter och poetiska texter för barn från olika tider i form av rim, ramsor, ordspråk och jojk.
- Faktatexter för barn.
- Texter med anknytning till samiska traditioner, företeelser och kulturella uttrycksformer.
- Hur texternas innehåll kan organiseras.

Språkbruk

- Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter.
- Ord och begrepp som är specifika för samiska miljöer.
- Likheter och skillnader mellan talad och skriven samiska.

Samisk kultur

- Samers olika levnadssätt i dag med utgångspunkt i historia och kulturarv. Samiskt förhållningssätt till naturen, årstidernas växling och traditionellt nyttjande av mark och vatten.
- Samiskt kulturarv i olika former, till exempel lekar, musik, slöjd och andra estetiska uttryck.
- Miljöer där elevens egen varietet talas.

I årskurs 4–6, inom ramen för samiska som förstaspråk

Läsa och skriva

- Lässtrategier för att förstå och tolka texter från olika medier samt för att urskilja texters budskap, både det direkt uttalade och sådant som är indirekt uttryckt.
- Strategier för skrivande av berättande texter och faktatexter med anpassning till deras uppbyggnad och språkliga drag.
- Skapande av texter där ord, bild och ljud samspelar.
- Samiskans struktur med meningsbyggnad, stavningsregler, böjningsmönster och ordklasser.
- Ordböcker och andra hjälpmedel för stavning och ordförståelse.

Tala, lyssna och samtala

- Samtal om egna och andras upplevelser samt om vardagliga företeelser och händelser.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande med anpassning till olika mottagare. Stödord, bilder, digitala medier och verktyg samt andra hjälpmedel för att planera och genomföra en muntlig presentation.
- Muntlig berättarkonst.

Texter

- Berättande texter och poetiska texter för barn och unga i form av skönlitteratur, sagor och sägner.
- Berättande texter och poetiska texter som belyser samers villkor, traditioner och samiska kulturella uttrycksformer.

- Faktatexter för barn och unga.
- Instruerande texter, till exempel spelinstruktioner och arbetsbeskrivningar.
- Hur texternas innehåll organiseras.

Språkbruk

- Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ords och begrepps nyanser och värdeladdning.
- Ord och begrepp som är specifika för samiska miljöer.
- Likheter och skillnader mellan talad och skriven samiska.

Samisk kultur

- Samers olika levnadssätt i dag med utgångspunkt i historia och kulturarv. Samiskt förhållningssätt till naturen, årstidernas växling och traditionellt nyttjande av mark och vatten.
- Samiskt kulturarv i olika former, till exempel musik, slöjd och koltar från området där elevernas varieteter talas.
- Nord-, lule-, pite-, ume- och sydsamiska språkområden i Sápmi/Sábme/Sámieniädname/Saepmie.

I årskurs 7–9, inom ramen för samiska som förstaspråk

Läsa och skriva

- Lässtrategier för att förstå, tolka och analysera olika typer av texter från olika medier. Att urskilja texters syfte, avsändare och sammanhang. Att urskilja innehåll som kan vara explicit eller implicit uttryckt i texten.
- Strategier för skrivande av olika typer av texter med anpassning till deras uppbyggnad och språkliga drag. Skapande av texter där ord, bild och ljud samspelar.
- Samiskans struktur med ordbildning, böjningsmönster, ordklasser och satsdelar.
- Hjälpmedel för informationssökning och ordförståelse.

Tala, lyssna och samtala

- Samtal och diskussioner om ämnen som är välbekanta för eleven samt om tankar, känslor, åsikter och aktuella händelser.
- Olika former för muntligt återberättande, beskrivande och reflekterande.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande med anpassning av språk, innehåll och disposition efter syfte och mottagare.

- Muntlig berättarkonst.
- Talad nord-, lule-, pite-, ume- och sydsamiska.

Texter

- Skönlitteratur för ungdomar. Texter som belyser människors villkor och identitets- och livsfrågor.
- Språkliga drag, ord och begrepp i skönlitteratur för ungdomar.
- Berättande texter och poetiska texter med anknytning till samiska traditioner och företeelser.
- Beskrivande, förklarande, instruerande och argumenterande texter, till exempel tidningsartiklar och arbetsbeskrivningar. Texternas syfte, innehåll och typiska språkliga drag.

Språkbruk

- Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ords och begrepps nyanser och värdeladdning. Bildspråk och idiomatiska uttryck.
- Ord och begrepp för samiska traditioner, näringar och samhällsstrukturer samt samiskt kulturarv.
- Skillnader i språkanvändning beroende på syfte, mottagare och sammanhang. Språkets betydelse för att utöva inflytande.
- Likheter och skillnader mellan talad och skriven samiska.

Samisk kultur

- Samers olika levnadssätt i dag med utgångspunkt i historia och kulturarv. Historiska levnadssätt och levnadssätt i dag.
- Traditionella näringar och samiska institutioner och organisationer. Sametinget, dess verksamhet och funktion.
- Några samiska författare och deras verk.
- Traditionell och modern jojk och annan samisk musik.
- Samiskans utveckling och framtid.
- Några aktuella samiska samhällsfrågor, även i jämförelse med motsvarande företeelser hos något annat urfolk.

I årskurs 1–3, inom ramen för samiska som andraspråk

Läsa och skriva

- Lässtrategier för att förstå och tolka texter från olika medier.
- Strategier för skrivande av olika slags enkla texter med bildstöd.

- Stavningsregler för vanligt förekommande ord i elevnära texter.
- Samiska alfabetet och sambandet mellan ljud och bokstav.

Tala, lyssna och samtala

- Samtal om ämnesområden som är välbekanta för eleven, till exempel intressen, personer och platser.
- Frågor och svar, hälsningsfraser och presentationer av sig själv.
- Uttal, stavelser och satsmelodi.
- Muntlig berättarkonst.

Texter

- Berättande texter och poetiska texter för barn i form av bilderböcker, kapitelböcker, sagor och sägner.
- Berättande texter och poetiska texter för barn från olika tider i form av rim, ramsor, ordspråk och jojk.
- Faktatexter för barn.
- Texter med anknytning till samiska traditioner, företeelser och kulturella uttrycksformer.

Språkbruk

- Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter.
- Ord och begrepp som är specifika för samiska miljöer.

Samisk kultur

- Samers olika levnadssätt i dag med utgångspunkt i historia och kulturarv. Samiskt förhållningssätt till naturen, årstidernas växling och traditionellt nyttjande av mark och vatten.
- Samiskt kulturarv i olika former, till exempel lekar, musik, slöjd och andra estetiska uttryck.
- Miljöer där elevens egen varietet talas.

I årskurs 4–6, inom ramen för samiska som andraspråk

Läsa och skriva

- Lässtrategier för att förstå och tolka texter från olika medier samt för att anpassa läsningen efter textens form och innehåll.
- Strategier för skrivande av berättande texter och faktatexter.
- Skapande av texter där ord, bild och ljud samspelar.
- Samiskans struktur med meningsbyggnad, stavningsregler, böjningsmönster och ordklasser.

- Ordböcker och andra hjälpmedel för stavning och ordförståelse.

Tala, lyssna och samtala

- Samtal om ämnen som är välbekanta för eleven, till exempel vardagliga situationer, händelser och aktiviteter.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande med anpassning till olika mottagare. Stödord, bilder, digitala medier och verktyg samt andra hjälpmedel för att planera och genomföra en muntlig presentation.
- Uttal, stavelser och satsmelodi.
- Muntlig berättarkonst.

Texter

- Berättande texter och poetiska texter för barn och unga i form av skönlitteratur, sagor och sägner.
- Berättande texter och poetiska texter som belyser samers villkor, traditioner och samiska kulturella uttrycksformer.
- Faktatexter för barn och unga.
- Instruerande texter, till exempel spelinstruktioner och arbetsbeskrivningar.

Språkbruk

- Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ords och begrepps nyanser och värdeladdning.
- Ord och begrepp som är specifika för samiska miljöer.

Samisk kultur

- Samers olika levnadssätt i dag med utgångspunkt i historia och kulturarv. Samiskt förhållningssätt till naturen, årstidernas växling och traditionellt nyttjande av mark och vatten.
- Samiskt kulturarv i olika former, till exempel musik, slöjd och koltar från området där elevernas språkvarieteter talas.
- Nord-, lule-, pite-, ume- och sydsamiska språkområden i Sápmi/Sábme/Sámieniädname/Saepmie.

I årskurs 7–9, inom ramen för samiska som andraspråk

Läsa och skriva

- Lässtrategier för att förstå och tolka olika typer av texter från olika medier. Att urskilja texters syfte, avsändare och sammanhang. Att urskilja innehåll som kan vara explicit eller implicit uttryckt i texten.

- Strategier för skrivande av olika typer av texter med anpassning till deras uppbyggnad och språkliga drag. Skapande av texter där ord, bild och ljud samspelar.
- Samiskans struktur med ordbildning, böjningsmönster, ordklasser och satsdelar.
- Hjälpmedel för informationssökning och ordförståelse.

Tala, lyssna och samtala

- Samtal och diskussioner om ämnen som är välbekanta för eleven samt om tankar, känslor, åsikter och aktuella händelser.
- Olika former för muntligt återberättande, beskrivande och reflekterande.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande med anpassning av språk, innehåll och disposition efter syfte och mottagare.
- Muntlig berättarkonst.
- Talad nord-, lule-, pite-, ume- och sydsamiska.

Texter

- Skönlitteratur för ungdomar. Texter som belyser människors villkor och identitets- och livsfrågor.
- Språkliga drag, ord och begrepp i skönlitteratur för ungdomar.
- Berättande texter och poetiska texter med anknytning till samiska traditioner och företeelser.
- Beskrivande, förklarande, instruerande och argumenterande texter, till exempel tidningsartiklar och arbetsbeskrivningar. Texternas syfte, innehåll och typiska språkliga drag.

Språkbruk

- Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ords och begrepps nyanser och värdeladdning.
- Ord och begrepp som är specifika för samiska miljöer.
- Likheter och skillnader mellan talad och skriven samiska.

Samisk kultur

- Samers olika levnadssätt i dag med utgångspunkt i historia och kulturarv. Historiska levnadssätt och levnadssätt i dag.
- Traditionella näringar och samiska institutioner och organisationer. Sametinget, dess verksamhet och funktion.
- Några samiska författare och deras verk.

- Traditionell och modern jojk och annan samisk musik.
- Samiskans utveckling och framtid.
- Några aktuella samiska samhällsfrågor, även i jämförelse med motsvarande företeelser hos något annat urfolk.

Betygskriterier

Inom ramen för samiska som förstaspråk

Betygskriterier för betyget E i slutet av årskurs 6

Eleven samtalar om bekanta ämnen på ett sätt som **till viss del** upprätthåller samtalen. Dessutom förbereder och genomför eleven muntliga framställningar med **i huvudsak fungerande** inledning, innehåll och avslutning och **viss** anpassning till syfte och mottagare.

Eleven skriver olika slags texter med **begripligt** innehåll, **i huvudsak fungerande** struktur och **viss** språklig variation. Eleven följer grundläggande regler för stavning, meningsbyggnad och ordböjning med **viss** säkerhet.

Eleven läser olika texter med **flyt** och visar **grundläggande** läsförståelse. Dessutom sammanfattar eleven olika texter med **viss** säkerhet. Eleven för också **enkla** resonemang om tydligt framträdande budskap i olika texter.

Eleven beskriver inslag i det samiska kulturarvet på ett **enkelt** sätt. Eleven ger **enkla** exempel på orsaker till och konsekvenser av förändringar i det samiska samhället. Dessutom beskriver eleven på ett **enkelt** sätt olika språkområden i Sápmi/Sábme/Sámieniädname/Saepmie.

Betygskriterier för betyget D i slutet av årskurs 6

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan C och E.

Betygskriterier för betyget C i slutet av årskurs 6

Eleven samtalar om bekanta ämnen på ett sätt som upprätthåller samtalen **relativt väl**. Dessutom förbereder och genomför eleven muntliga framställningar med **fungerande** inledning, innehåll och avslutning och **relativt god** anpassning till syfte och mottagare.

Eleven skriver olika slags texter med **relativt tydligt** innehåll, **fungerande** struktur och **relativt god** språklig variation. Eleven följer grundläggande regler för stavning, meningsbyggnad och ordböjning med **relativt god** säkerhet.

Eleven läser olika texter med **gott flyt** och visar **god** läsförståelse. Dessutom sammanfattar eleven olika texter med **relativt god** säkerhet. Eleven för också **utvecklade** resonemang om tydligt framträdande budskap i olika texter.

Eleven beskriver inslag i det samiska kulturarvet på ett **utvecklade** sätt. Eleven ger **utvecklade** exempel på orsaker till och konsekvenser av förändringar i det samiska samhället. Dessutom beskriver eleven på ett **relativt utförligt** sätt olika språkområden i Sápmi/Sábme/Sámieniädname/Saepmie.

Betygskriterier för betyget B i slutet av årskurs 6

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan A och C.

Betygskriterier för betyget A i slutet av årskurs 6

Eleven samtalar om bekanta ämnen på ett sätt som upprätthåller samtalen **väl**. Dessutom förbereder och genomför eleven muntliga framställningar med **väl fungerande** inledning, innehåll och avslutning och **god** anpassning till syfte och mottagare.

Eleven skriver olika slags texter med **tydligt** innehåll, **väl fungerande** struktur och **god** språklig variation. Eleven följer grundläggande regler för stavning, meningsbyggnad och ordböjning med **god** säkerhet.

Eleven läser olika texter med **mycket gott flyt** och visar **mycket god** läsförståelse. Dessutom sammanfattar eleven olika texter med **god** säkerhet. Eleven för också **välutvecklade** resonemang om tydligt framträdande budskap i olika texter.

Eleven beskriver inslag i det samiska kulturarvet på ett **välutvecklat** sätt. Eleven ger **välutvecklade** exempel på orsaker till och konsekvenser av förändringar i det samiska samhället. Dessutom beskriver eleven på ett **utförligt** sätt olika språkområden i Sápmi/Sábme/Sámieniädname/Saepmie.

Betygskriterier för betyget E i slutet av årskurs 9

Eleven samtalar om och diskuterar varierande ämnen på ett sätt som **till viss del** utvecklar samtalen och diskussionerna. Eleven framför åsikter med **till viss del** underbyggda argument. Dessutom förbereder och genomför eleven muntliga framställningar med **i huvudsak fungerande** struktur och innehåll och **viss** anpassning till syfte, mottagare och sammanhang.

Eleven skriver olika slags texter med **viss** språklig variation, **i huvudsak fungerande** struktur och innehåll samt **viss** anpassning till texttyp, syfte, mottagare och sammanhang. Eleven följer grundläggande regler för språkriktighet med **viss** säkerhet.

Eleven läser olika texter med **flyt** och visar **grundläggande** läsförståelse. Dessutom sammanfattar eleven olika texter med **viss** säkerhet och för **enkla** resonemang om budskap i olika texter.

Eleven beskriver inslag i det samiska kulturarvet på ett **enkelt** sätt och ger **enkla** exempel på traditionell och modern samisk musik samt litterära verk. Eleven för **enkla** resonemang om orsaker till och tänkbara konsekvenser av aktuella samiska samhällsfrågor. Dessutom beskriver eleven på ett **enkelt** sätt samiskans utveckling samt skillnader i dess talade varieteter.

Betygskriterier för betyget D i slutet av årskurs 9

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan C och E.

Betygskriterier för betyget C i slutet av årskurs 9

Eleven samtalar om och diskuterar varierande ämnen på ett sätt som utvecklar samtalen och diskussionerna **relativt väl**. Eleven framför åsikter med **relativt väl** underbyggda argument. Dessutom förbereder och genomför eleven muntliga framställningar med **fungerande** struktur och innehåll och **relativt god** anpassning till syfte, mottagare och sammanhang.

Eleven skriver olika slags texter med **relativt god** språklig variation, **fungerande** struktur och innehåll samt **relativt god** anpassning till texttyp, syfte, mottagare och sammanhang. Eleven följer grundläggande regler för språkriktighet med **relativt god** säkerhet.

Eleven läser olika texter med **gott flyt** och visar **god** läsförståelse. Dessutom sammanfattar eleven olika texter med **god** säkerhet och för **utvecklade** resonemang om budskap i olika texter.

Eleven beskriver inslag i det samiska kulturarvet på ett **utvecklat** sätt och ger **utvecklade** exempel på traditionell och modern samisk musik samt litterära verk. Eleven för **utvecklade** resonemang om orsaker till och tänkbara konsekvenser av aktuella samiska samhällsfrågor. Dessutom beskriver eleven på ett **relativt utförligt** sätt samiskans utveckling samt skillnader i dess talade varieteter.

Betygskriterier för betyget B i slutet av årskurs 9

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan A och C.

Betygskriterier för betyget A i slutet av årskurs 9

Eleven samtalar om och diskuterar varierande ämnen på ett sätt som utvecklar samtalen och diskussionerna **väl**. Eleven framför åsikter med **väl** underbyggda argument. Dessutom förbereder och genomför eleven muntliga framställningar med **väl fungerande** struktur och innehåll och **god** anpassning till syfte, mottagare och sammanhang.

Eleven skriver olika slags texter med **god** språklig variation, **väl fungerande** struktur och innehåll samt **god** anpassning till texttyp,

syfte, mottagare och sammanhang. Eleven följer grundläggande regler för språkriktighet med **god** säkerhet.

Eleven läser olika texter med **mycket gott flyt** och visar **mycket god** läsförståelse. Dessutom sammanfattar eleven olika texter med **mycket god** säkerhet och för **välutvecklade** resonemang om budskap i olika texter.

Eleven beskriver inslag i det samiska kulturarvet på ett **välutvecklat** sätt och ger **välutvecklade** exempel på traditionell och modern samisk musik samt litterära verk. Eleven för **välutvecklade** resonemang om orsaker till och tänkbara konsekvenser av aktuella samiska samhällsfrågor. Dessutom beskriver eleven på ett **utförligt** sätt samiskans utveckling samt skillnader i dess talade varieteter.

Inom ramen för samiska som andraspråk Betygskriterier för betyget E i slutet av årskurs 6

Eleven samtalar om bekanta ämnen på ett sätt som **till viss del** upprätthåller samtalen. Dessutom förbereder och genomför eleven muntliga framställningar med **i huvudsak fungerande** inledning, innehåll och avslutning och **viss** anpassning till syfte och mottagare.

Eleven skriver olika slags enkla texter med **begripligt** innehåll, **i huvudsak fungerande** struktur och viss språklig variation. Eleven följer grundläggande regler för stavning, meningsbyggnad och ordböjning med **viss** säkerhet.

Eleven läser olika texter med **flyt** och visar **grundläggande** läsförståelse. Dessutom sammanfattar eleven olika texter med **viss** säkerhet. Eleven för också **enkla** resonemang om tydligt framträdande budskap i olika texter.

Eleven beskriver inslag i det samiska kulturarvet på ett **enkelt** sätt. Eleven ger **enkla** exempel på orsaker till och konsekvenser av förändringar i det samiska samhället. Dessutom beskriver eleven på ett **enkelt** sätt olika språkområden i Sápmi/Sábme/Sámieniädname/Saepmie.

Betygskriterier för betyget D i slutet av årskurs 6

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan C och E.

Betygskriterier för betyget C i slutet av årskurs 6

Eleven samtalar om bekanta ämnen på ett sätt som upprätthåller samtalen **relativt väl**. Dessutom förbereder och genomför eleven muntliga framställningar med **fungerande** inledning, innehåll och avslutning och **relativt god** anpassning till syfte och mottagare.

Eleven skriver olika slags enkla texter med **relativt tydligt** innehåll, **fungerande** struktur och viss språklig variation. Eleven följer

grundläggande regler för stavning, meningsbyggnad och ordböjning med **relativt god** säkerhet.

Eleven läser olika texter med **gott flyt** och visar **god** läsförståelse. Dessutom sammanfattar eleven olika texter med **relativt god** säkerhet. Eleven för också **utvecklade** resonemang om tydligt framträdande budskap i olika texter.

Eleven beskriver inslag i det samiska kulturarvet på ett **utvecklat** sätt. Eleven ger **utvecklade** exempel på orsaker till och konsekvenser av förändringar i det samiska samhället. Dessutom beskriver eleven på ett **relativt utförligt** sätt olika språkområden i Sápmi/Sábme/Sámieniädname/Saepmie.

Betygskriterier för betyget B i slutet av årskurs 6

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan A och C.

Betygskriterier för betyget A i slutet av årskurs 6

Eleven samtalar om bekanta ämnen på ett sätt som upprätthåller samtalen **väl**. Dessutom förbereder och genomför eleven muntliga framställningar med **väl fungerande** inledning, innehåll och avslutning och **god** anpassning till syfte och mottagare.

Eleven skriver olika slags enkla texter med **tydligt** innehåll, **väl fungerande** struktur och viss språklig variation. Eleven följer grundläggande regler för stavning, meningsbyggnad och ordböjning med **god** säkerhet.

Eleven läser olika texter med **mycket gott flyt** och visar **mycket god** läsförståelse. Dessutom sammanfattar eleven olika texter med **god** säkerhet. Eleven för också **välutvecklade** resonemang om tydligt framträdande budskap i olika texter.

Eleven beskriver inslag i det samiska kulturarvet på ett **välutvecklat** sätt. Eleven ger **välutvecklade** exempel på orsaker till och konsekvenser av förändringar i det samiska samhället. Dessutom beskriver eleven på ett **utförligt** sätt olika språkområden i Sápmi/Sábme/Sámieniädname/Saepmie.

Betygskriterier för betyget E i slutet av årskurs 9

Eleven samtalar om och diskuterar varierande ämnen på ett sätt som **till viss del** utvecklar samtalen och diskussionerna. Eleven framför åsikter med **till viss del** underbyggda argument. Dessutom förbereder och genomför eleven muntliga framställningar med **i huvudsak fungerande** struktur och innehåll och **viss** anpassning till syfte, mottagare och sammanhang.

Eleven skriver olika slags texter med **viss** språklig variation, **i huvudsak fungerande** struktur och innehåll samt **viss** anpassning till texttyp,

syfte, mottagare och sammanhang. Eleven följer grundläggande regler för språkriktighet med **viss** säkerhet.

Eleven läser olika texter med **flyt** och visar **grundläggande** läsförståelse. Dessutom sammanfattar eleven olika texter med **viss** säkerhet och för **enkla** resonemang om budskap i olika texter.

Eleven beskriver inslag i det samiska kulturarvet på ett **enkelt** sätt och ger **enkla** exempel på traditionell och modern samisk musik samt litterära verk. Eleven för **enkla** resonemang om orsaker till och tänkbara konsekvenser av aktuella samiska samhällsfrågor. Dessutom beskriver eleven på ett **enkelt** sätt samiskans utveckling samt skillnader i dess talade varieteter.

Betygskriterier för betyget D i slutet av årskurs 9

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan C och E.

Betygskriterier för betyget C i slutet av årskurs 9

Eleven samtalar om och diskuterar varierande ämnen på ett sätt som utvecklar samtalen och diskussionerna **relativt väl**. Eleven framför åsikter med **relativt väl** underbyggda argument. Dessutom förbereder och genomför eleven muntliga framställningar med **fungerande** struktur och innehåll och **relativt god** anpassning till syfte, mottagare och sammanhang.

Eleven skriver olika slags texter med **relativt god** språklig variation, **fungerande** struktur och innehåll samt **relativt god** anpassning till text-typ, syfte, mottagare och sammanhang. Eleven följer grundläggande regler för språkriktighet med **relativt god** säkerhet.

Eleven läser olika texter med **gott flyt** och visar **god** läsförståelse. Dessutom sammanfattar eleven olika texter med **god** säkerhet och för **utvecklade** resonemang om budskap i olika texter.

Eleven beskriver inslag i det samiska kulturarvet på ett **utvecklat** sätt och ger **utvecklade** exempel på traditionell och modern samisk musik samt litterära verk. Eleven för **utvecklade** resonemang om orsaker till och tänkbara konsekvenser av aktuella samiska samhällsfrågor. Dessutom beskriver eleven på ett **relativt utförligt** sätt samiskans utveckling samt skillnader i dess talade varieteter.

Betygskriterier för betyget B i slutet av årskurs 9

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan A och C.

Betygskriterier för betyget A i slutet av årskurs 9

Eleven samtalar om och diskuterar varierande ämnen på ett sätt som utvecklar samtalen och diskussionerna **väl**. Eleven framför åsikter med **väl** underbyggda argument. Dessutom förbereder och genomför eleven

mundliga framställningar med **väl fungerande** struktur och innehåll och **god** anpassning till syfte, mottagare och sammanhang.

Eleven skriver olika slags texter med **god** språklig variation, **väl fungerande** struktur och innehåll samt **god** anpassning till texttyp, syfte, mottagare och sammanhang. Eleven följer grundläggande regler för språkriktighet med **god** säkerhet.

Eleven läser olika texter med **mycket gott flyt** och visar **mycket god** läsförståelse. Dessutom sammanfattar eleven olika texter med **mycket god** säkerhet samt för **välutvecklade** resonemang om budskap i olika texter.

Eleven beskriver inslag i det samiska kulturarvet på ett **välutvecklat** sätt och ger **välutvecklade** exempel på traditionell och modern samisk musik samt litterära verk. Eleven för **välutvecklade** resonemang om orsaker till och tänkbara konsekvenser av aktuella samiska samhällsfrågor. Dessutom beskriver eleven på ett **utförligt** sätt samiskans utveckling samt skillnader i dess talade varieteter.

3.11 Slöjd

Att tillverka föremål och bearbeta material med hjälp av verktyg är ett sätt för människan att tänka och uttrycka sig. Slöjdande är en form av skapande som innebär att söka konkreta lösningar inom hantverkstradition och design. Slöjd innebär manuellt och intellektuellt arbete i förening vilket utvecklar kreativiteten och handlingsberedskapen samt stärker tilltron till den egna förmågan att hantera olika praktiska problem i vardagen. Detta är betydelsefullt för individens och samhällets utveckling och för att främja hållbar utveckling.

Syfte

Undervisningen i ämnet slöjd ska syfta till att eleverna utvecklar förmågan att formge och framställa föremål genom att arbeta med olika material och hantverkstekniker. Eleverna ska i arbetet ges möjligheter att utveckla sin skicklighet i en process där tanke, sinnesupplevelse och handling samverkar. Genom undervisningen ska eleverna även ges förutsättningar att arbeta med färg, form och funktion för att skapa olika estetiska och kulturella uttryck.

Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att utveckla idéer samt överväga olika lösningar och tillvägagångssätt i slöjdarbetet. Undervisningen ska även väcka elevernas nyfikenhet och lust att undersöka och experimentera med olika material, hantverkstekniker och uttryck. På så sätt ska eleverna få möjligheter att utveckla tilltron till den egna förmågan att ta sig an uppgifter på ett kreativt och problemlösande sätt. I undervisningen ska eleverna även få möta såväl äldre tiders hantverksföremål och slöjdtraditioner som nutida design för att inspireras i det egna skapandet. Vidare ska undervisningen bidra till att eleverna utvecklar förmågan att använda slöjdspecifika ord och begrepp för att kommunicera om arbetsprocesser, material, verktyg och hantverkstekniker.

I undervisningen ska eleverna ges möjligheter att reflektera över arbetsprocesser och resultat för att fördjupa sitt lärande. Genom reflektion både i arbetet och när det är slutfört kan eleverna utveckla medvetenhet om vad som kännetecknar kvalitet i utförande och resultat. Eleverna ska också ges förutsättningar att utveckla förmågan att välja och hantera material för att främja hållbar utveckling. Därigenom kan undervisningen bidra till att eleverna utvecklar ett miljömedvetet förhållningssätt. Eleverna ska även ges möjligheter att utveckla kunskaper om arbetsmiljö- och säkerhetsfrågor i samband med slöjdarbete.

Undervisningen i ämnet slöjd ska ge eleverna förutsättningar att utveckla

- förmåga att formge och framställa föremål i olika material med hjälp av lämpliga verktyg och hantverkstekniker,
- förmåga att utveckla idéer samt välja tillvägagångssätt i slöjdarbetet utifrån syftet med arbetet, och
- förmåga att reflektera över arbetsprocesser och resultat utifrån kvalitet, uttryck och hållbar utveckling.

Centralt innehåll

I årskurs 1–3

Slöjdens material, verktyg och hantverkstekniker

- Metall, textil och trä. Materialens egenskaper och användningsområden.
- Verktyg och redskap, hur de benämns och hur de används på ett säkert och ändamålsenligt sätt.
- Några enkla former av hantverkstekniker och begrepp som används i samband med dessa.
- Enkla skisser och arbetsbeskrivningar, och hur de kan följas.

Slöjdens arbetsprocesser

- Slöjdarbetets olika delar: idéutveckling, överväganden, framställning och kommunikation om arbetsprocessen.
- Undersökande av olika materials egenskaper.

Slöjdens uttryck och betydelse för hållbar utveckling

- Bilder, föremål och andra inspirationskällor för det egna skapandet.
- Några slöjdmaterials ursprung.
- Resurshushållning vid användning av material i slöjdarbetet.

I årskurs 4–6

Slöjdens material, verktyg och hantverkstekniker

- Metall, textil, trä och andra material. Materialens egenskaper och användningsområden.
- Verktyg, redskap och maskiner, hur de benämns och hur de används på ett säkert och ändamålsenligt sätt.
- Enkla former av hantverkstekniker och begrepp som används i samband med dessa.
- Enkla skisser, mönster och arbetsbeskrivningar, och hur de kan följas.

Slöjdens arbetsprocesser

- Slöjdarbetets olika delar: idéutveckling, överväganden, framställning och reflektion över arbetsprocessen. Hur delarna i arbetsprocessen samverkar till en helhet.
- Undersökande av olika materials egenskaper.

Slöjdens uttryck och betydelse för hållbar utveckling

- Hantverk och slöjdtraditioner från olika kulturer som inspirationskällor för det egna skapandet.
- Hur färg, form och material bidrar till olika uttryck hos slöjdföremål.
- Några slöjdmaterials ursprung och miljöpåverkan.
- Resurshushållning genom återbruk av material.

I årskurs 7–9**Slöjdens material, verktyg och hantverkstekniker**

- Metall, textil, trä och andra material. Materialens kombinationsmöjligheter med varandra.
- Verktyg, redskap och maskiner, hur de benämns och hur de används på ett säkert och ändamålsenligt sätt.
- Några former av hantverkstekniker samt begrepp som används i samband med dessa.
- Skisser, mönster och arbetsbeskrivningar skapade såväl med som utan digitala verktyg.

Slöjdens arbetsprocesser

- Slöjdarbetets olika delar: idéutveckling, överväganden, framställning samt reflektion över arbetsprocessen och resultatet. Hur delarna i arbetsprocessen samverkar och påverkar resultatet.
- Undersökande av olika materials egenskaper och användbarhet i det egna slöjdarbetet.

Slöjdens uttryck och betydelse för hållbar utveckling

- Design, hantverk och slöjdtraditioner från olika kulturer och tider som inspirationskällor för det egna skapandet.
- Hur färg, form och material kan kombineras för att skapa personliga uttryck i egna slöjdföremål.
- Några slöjdmaterials ursprung, hur de framställs och påverkar miljön.
- Resurshushållning genom återbruk och vård av material och föremål.

Betygskriterier

Betygskriterier för betyget E i slutet av årskurs 6

Eleven **medverkar** i att formge och framställa enkla föremål i olika material och med enkla hantverkstekniker. I slöjdarbetet **medverkar** eleven i att använda verktyg på ett säkert och ändamålsenligt sätt.

Utifrån syftet med slöjdarbetet **bidrar** eleven till att välja handlingsalternativ i arbetsprocessen.

Eleven **bidrar** i kommunikation om arbetsprocessen och hur den har påverkat slöjdföremålets kvalitet.

Betygskriterier för betyget D i slutet av årskurs 6

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan C och E.

Betygskriterier för betyget C i slutet av årskurs 6

Eleven formger och framställer enkla föremål på ett **delvis genomarbetat** sätt i olika material och med enkla hantverkstekniker. I slöjdarbetet använder eleven verktyg på ett säkert och **delvis ändamålsenligt** sätt.

Utifrån syftet med slöjdarbetet väljer eleven handlingsalternativ **som efter flera bearbetningar leder framåt**.

Eleven kommunicerar på ett **enkelt** sätt om arbetsprocessen och hur den har påverkat slöjdföremålets kvalitet.

Betygskriterier för betyget B i slutet av årskurs 6

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan A och C.

Betygskriterier för betyget A i slutet av årskurs 6

Eleven formger och framställer enkla föremål på ett **genomarbetat** sätt i olika material och med enkla hantverkstekniker. I slöjdarbetet använder eleven verktyg på ett säkert och **ändamålsenligt** sätt.

Utifrån syftet med slöjdarbetet väljer eleven handlingsalternativ **som efter någon bearbetning leder framåt**.

Eleven kommunicerar på ett **utvecklat** sätt om arbetsprocessen och hur den har påverkat slöjdföremålets kvalitet.

Betygskriterier för betyget E i slutet av årskurs 9

Eleven **medverkar** i att formge och framställa föremål i olika material och med några olika hantverkstekniker. I slöjdarbetet **medverkar** eleven i att använda verktyg på ett säkert och ändamålsenligt sätt.

Utifrån syftet med slöjdarbetet och någon idé **bidrar** eleven till att välja handlingsalternativ i arbetsprocessen.

Eleven **bidrar** i kommunikation om arbetsprocessen och resultatet utifrån aspekterna kvalitet, uttryck och miljöpåverkan.

Betygskriterier för betyget D i slutet av årskurs 9

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan C och E.

Betygskriterier för betyget C i slutet av årskurs 9

Eleven formger och framställer föremål på ett **delvis genomarbetat** sätt i olika material och med några olika hantverkstekniker. I slöjdarbetet använder eleven verktyg på ett säkert och **delvis ändamålsenligt** sätt.

Utifrån syftet med slöjdarbetet och någon idé väljer eleven handlingsalternativ **som efter flera bearbetningar leder framåt**.

Eleven kommunicerar på ett **enkelt** sätt om arbetsprocessen och resultatet utifrån aspekterna kvalitet, uttryck och miljöpåverkan.

Betygskriterier för betyget B i slutet av årskurs 9

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan A och C.

Betygskriterier för betyget A i slutet av årskurs 9

Eleven formger och framställer föremål på ett **genomarbetat** sätt i olika material och med några olika hantverkstekniker. I slöjdarbetet använder eleven verktyg på ett säkert och **ändamålsenligt** sätt.

Utifrån syftet med slöjdarbetet och någon idé väljer eleven handlingsalternativ **som efter någon bearbetning leder framåt**.

Eleven kommunicerar på ett **utvecklat** sätt om arbetsprocessen och resultatet utifrån aspekterna kvalitet, uttryck och miljöpåverkan.

3.12 Svenska

Språk är människans främsta redskap för att tänka, kommunicera och lära. Genom språket utvecklar människor sin identitet, uttrycker känslor och tankar och förstår hur andra känner och tänker. Att ha ett rikt och varierat språk är betydelsefullt för att kunna förstå och verka i ett samhälle där kulturer, livsåskådningar, generationer och språk möts.

Syfte

Undervisningen i ämnet svenska ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper i och om svenska språket. Genom undervisningen ska eleverna ges förutsättningar att utveckla sitt tal- och skriftspråk samt andra former för kommunikation, så att de får tilltro till sin språkförmåga och kan uttrycka sig i olika sammanhang och för skilda syften. Därigenom ska eleverna ges möjlighet att utveckla språket för att tänka, kommunicera och lära.

Undervisningen ska stimulera elevernas intresse för att läsa och skriva. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla kunskaper om hur man formulerar egna åsikter och tankar i olika slags texter och genom skilda medier. Undervisningen ska även syfta till att eleverna utvecklar förmågan att skapa och bearbeta texter, enskilt och tillsammans med andra. Eleverna ska ges möjlighet att kommunicera i digitala miljöer med interaktiva och föränderliga texter. Eleverna ska även stimuleras till att uttrycka sig genom olika estetiska uttrycksformer. Vidare ska undervisningen bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om hur man söker och kritiskt värderar information från olika källor.

I undervisningen ska eleverna få möta och utveckla kunskaper om skönlitteratur. Eleverna ska ges möjlighet att läsa och reflektera över skönlitterära verk i olika genrer. Undervisningen ska också bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om olika former av sakprosa. I mötet med olika typer av texter, scenkonst och annat estetiskt berättande ska eleverna ges förutsättningar att utveckla sitt språk, den egna identiteten och sin förståelse för omvärlden.

Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla kunskaper om svenska språkets uppbyggnad samt om hur språkbruk varierar beroende på sociala sammanhang och medier. På så sätt ska undervisningen bidra till att stärka elevernas medvetenhet om och tilltro till den egna språkliga och kommunikativa förmågan. Undervisningen ska också bidra till att eleverna får förståelse för att sättet man uttrycker sig på kan få konsekvenser för en själv och för andra människor. Därigenom ska eleverna ges förutsättningar att ta ansvar för det egna språkbruket i olika sammanhang och medier.

Undervisningen i ämnet svenska ska ge eleverna förutsättningar att utveckla

- förmåga att formulera sig och kommunicera i tal och skrift samt med andra former för kommunikation,
- förmåga att läsa och reflektera över skönlitteratur och andra texter, och
- förmåga att söka information från olika källor och värdera dessa.

Centralt innehåll

I årskurs 1–3

Läsa och skriva

- Gemensam och enskild läsning. Sambandet mellan ljud och bokstav. Strategier för att avkoda och förstå ord, begrepp och enkla texter.
- Att resonera om innehållet i olika texter.
- Gemensamt och enskilt skrivande. Strategier för att skriva ord, meningar och enkla texter. Skapande av texter där ord och bild samspelar, såväl med som utan digitala verktyg.
- Handstil och att skriva med digitala verktyg.
- Språkliga strukturer och normer. Grundläggande skrivregler med gemener och versaler samt de vanligaste skiljetecknen.
- Alfabetet.

Tala, lyssna och samtala

- Strukturerade samtal. Att berätta om vardagliga händelser samt att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Att lyssna, ställa frågor och ge kommentarer.
- Att ge och ta emot muntliga instruktioner.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande. Föremål, bilder, digitala medier och verktyg samt andra hjälpmedel som kan stödja presentationer.
- Strategier för att förstå och göra sig förstådd, till exempel genom kroppsspråk, bilder och tecken.

Texter

- Skönlitteratur för barn. Sånger, muntligt berättande, bilderböcker och sagor. Texter som belyser människors upplevelser och erfarenheter.
- Sakprosatexter för barn. Beskrivande, förklarande och instruerande texter.

- Texter som kombinerar ord och bild samt texter i digitala miljöer för barn.

Språkbruk

- Språkliga strategier för att minnas och lära, till exempel ramsor och sånger.
- Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter.
- Hur ord och yttranden uppfattas av omgivningen beroende på kroppsspråk och tonfall. Språkbruk samt möjligheter och risker vid egen kommunikation i digitala medier.

Informationssökning och källkritik

- Informationssökning i källor för barn.
- Hur texters avsändare påverkar innehållet.

I årskurs 4–6

Läsa och skriva

- Gemensam och enskild läsning. Sambandet mellan ljud och bokstav. Strategier för att avkoda, förstå och tolka ord, begrepp och texter.
- Att återge delar av innehållet i olika texter samt resonera om budskap och handling i texterna.
- Gemensamt och enskilt skrivande. Strategier för att skriva enkla texter. Skapande av texter där ord, bild och ljud samspelar.
- Grundläggande textbearbetning.
- Handstil och att skriva med digitala verktyg.
- Språkliga strukturer och normer. Meningsbyggnad med gemener och versaler, skiljetecken och sambandsord. Ords böjningsformer.
- Digitala verktyg för stavning och ordförståelse.
- Alfabetet och alfabetisk ordning.

Tala, lyssna och samtala

- Olika former av samtal. Att lyssna aktivt, ställa frågor samt uttrycka känslor, kunskaper och åsikter i olika samtalssituationer och i samband med demokratiska beslutsprocesser.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande. Disposition med inledning, innehåll och avslutning. Bilder, digitala medier och verktyg samt andra hjälpmedel som kan stödja presentationer. Hur gester och kroppsspråk kan påverka en presentation.

- Strategier för att förstå och göra sig förstådd, till exempel genom omformuleringar, bilder och tecken.

Texter

- Skönlitteratur för barn och unga. Bilderböcker, kapitelböcker, lyrik, dramatik, sagor och myter. Texter som belyser människors villkor och identitets- och livsfrågor.
- Berättande texters budskap, språkliga drag och uppbyggnad. Hur en berättande text kan organiseras med inledning, händelseförlopp och avslutning.
- Några skönlitterärt betydelsefulla barn- och ungdomsboksförfattare och deras verk.
- Sakprosatexter för barn och unga. Beskrivande, förklarande och instruerande texter och hur deras innehåll kan organiseras.
- Texter som kombinerar ord, bild och ljud samt texter i digitala miljöer.

Språkbruk

- Språkliga strategier för att minnas och lära, till exempel bilder och grafiska modeller.
- Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter.
- Formellt och informellt språk. Skillnader i språkanvändning beroende på mottagare, syfte och sammanhang. Språkbruk samt möjligheter och risker vid egen kommunikation i digitala medier.

Informationssökning och källkritik

- Informationssökning i några olika medier och källor, till exempel i böcker, på webbplatser och i söktjänster på internet.
- Hur texters avsändare påverkar innehållet.

I årskurs 7–9

Läsa och skriva

- Gemensam och enskild läsning. Strategier för att avkoda och förstå olika texter. Att urskilja texters budskap och syfte. Att urskilja innehåll som kan vara direkt uttalat eller indirekt uttryckt i texten.
- Att återge delar av innehållet i olika texter. Att resonera om texter med koppling till upphovsperson, andra texter och egna erfarenheter.
- Gemensamt och enskilt skrivande. Strategier för att skriva olika typer av texter med anpassning till olika mottagare. Skapande av texter där ord, bild och ljud samspelar.

- Bearbetning av egna och gemensamma texter till innehåll och form.
- Handstil och att skriva med digitala verktyg.
- Språkliga strukturer och normer. Stavning, meningsbyggnad och textbindning. De vanligaste ordklasserna.
- Digitala verktyg för ordförståelse och språkriktighet.
- Alfabetisk ordning. Hur man hittar i innehållsförteckningar och ordböcker.

Tala, lyssna och samtala

- Olika former av samtal. Att uttrycka känslor, tankar och kunskaper, lyssna, ställa frågor och föra resonemang, samt formulera åsikter och argument.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande. Anpassning till syfte, mottagare och sammanhang. Stödord och olika verktyg för att planera och genomföra muntliga presentationer, såväl med som utan digital teknik.
- Strategier för att förstå och göra sig förstådd, till exempel genom omformuleringar, bilder och tecken.

Texter

- Skönlitteratur för ungdomar. Epik, lyrik och dramatik. Texter som belyser människors villkor och identitets- och livsfrågor.
- Berättande texters språkliga drag och uppbyggnad. Miljö- och personbeskrivningar samt dialoger.
- Några skönlitterärt betydelsefulla författare och deras verk.
- Sakprosatexter för ungdomar. Beskrivande, förklarande, instruerande och argumenterande texter. Texternas syfte, innehåll, uppbyggnad och typiska språkliga drag.
- Texter i digitala miljöer samt andra texter som kombinerar ord, bild och ljud. Texternas innehåll, uppbyggnad och typiska språkliga drag.

Språkbruk

- Språkliga strategier för att minnas och lära, till exempel grafiska modeller och stödord.
- Ord och begrepp för att på ett varierat sätt uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ords och begrepps nyanser och värdeladdning.
- Skillnader i språkanvändning beroende på syfte, mottagare och sammanhang. Språkets betydelse för att utöva inflytande. Ansvarsfullt

agerande vid kommunikation i digitala och andra medier och i olika sammanhang.

- De nordiska grannspråken. De nationella minoritetsspråken i Sverige.

Informationssökning och källkritik

- Informationssökning på bibliotek och på internet, i böcker och massmedier samt genom intervjuer.
- Hur man jämför källor och prövar deras tillförlitlighet med ett källkritiskt förhållningssätt.

Kriterier för bedömning av kunskaper och betygskriterier

Kriterier för bedömning av godtagbara kunskaper i slutet av årskurs 3

Eleven samtalar om elevnära ämnen och medverkar i att ställa frågor, ge kommentarer och uttrycka åsikter. Eleven medverkar i att berätta om vardagliga händelser.

Eleven skriver kända ord och medverkar i att skriva enkla meningar.

Eleven läser enkla meningar i bekanta och elevnära texter med kända ord. Eleven svarar på frågor om innehållet och visar begynnande läs-förståelse. Eleven bidrar i kommunikation om innehållet i texter som eleven lyssnat till.

Eleven medverkar i att söka information från givna källor.

Betygskriterier för betyget E i slutet av årskurs 6

Eleven samtalar om bekanta ämnen och **medverkar** i att upprätthålla samtalen. Dessutom **medverkar** eleven i att förbereda och genomföra enkla muntliga framställningar.

Eleven skriver **ord och enkla meningar** samt **medverkar** i att skriva och strukturera texter.

Eleven läser texter med bekant innehåll och **kända ord** och **medverkar** i att visa förståelse av texterna. Eleven **bidrar** också till resonemang om innehållet i olika texter.

Eleven **medverkar** i att söka information från givna källor och **bidrar** till resonemang om informationens användbarhet.

Betygskriterier för betyget D i slutet av årskurs 6

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan C och E.

Betygskriterier för betyget C i slutet av årskurs 6

Eleven samtalar om bekanta ämnen och upprätthåller samtalen på ett **delvis fungerande** sätt. Dessutom förbereder och genomför eleven enkla muntliga framställningar på ett **delvis fungerande** sätt.

Eleven skriver texter med **flera meningar** och strukturerar texterna på ett **delvis fungerande** sätt.

Eleven läser texter med bekant innehåll med **visst flyt** och visar **grundläggande** förståelse av texterna. Eleven för också **enkla** resonemang om innehållet i olika texter.

Eleven söker på ett **delvis fungerande** sätt information från givna källor och för **enkla** resonemang om informationens användbarhet.

Betygskriterier för betyget B i slutet av årskurs 6

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan A och C.

Betygskriterier för betyget A i slutet av årskurs 6

Eleven samtalar om bekanta ämnen och upprätthåller samtalen på ett **fungerande** sätt. Dessutom förbereder och genomför eleven enkla muntliga framställningar på ett **fungerande** sätt.

Eleven skriver texter med **flera meningar och tydligt innehåll** och strukturerar texterna på ett **fungerande** sätt.

Eleven läser texter med bekant innehåll med **flyt** och visar **god** förståelse av texterna. Eleven för också **utvecklade** resonemang om innehållet i olika texter.

Eleven söker på ett **fungerande** sätt information från givna källor och för **utvecklade** resonemang om informationens användbarhet.

Betygskriterier för betyget E i slutet av årskurs 9

Eleven samtalar om varierande ämnen och **medverkar** i att upprätthålla samtalen. Eleven **medverkar** i att framföra åsikter och argument. Dessutom **medverkar** eleven i att förbereda och genomföra muntliga framställningar.

Eleven skriver **enkla** texter med flera meningar och tydligt innehåll och **bidrar** till att anpassa texterna till mottagare och syfte. Dessutom **medverkar** eleven i att strukturera texterna.

Eleven läser **enkla** texter och **medverkar** i att visa förståelse av texterna. Eleven **medverkar** i att återge delar av innehållet i olika texter. Eleven **bidrar** också till resonemang om innehållet i olika texter.

Eleven **medverkar** i att söka och välja information från olika källor och **bidrar** till resonemang om informationens trovärdighet och relevans.

Betygskriterier för betyget D i slutet av årskurs 9

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan C och E.

Betygskriterier för betyget C i slutet av årskurs 9

Eleven samtalar om varierande ämnen och upprätthåller samtalen på ett **delvis fungerande** sätt. Eleven framför åsikter och argument på ett

delvis fungerande sätt. Dessutom förbereder och genomför eleven muntliga framställningar på ett **delvis fungerande** sätt.

Eleven skriver olika slags texter med flera meningar, varierat ordval, tydligt innehåll och **viss** anpassning till mottagare och syfte. Dessutom strukturerar eleven texterna på ett **delvis fungerande** sätt.

Eleven läser olika slags texter med **visst flyt** och visar **grundläggande** förståelse av texterna. Eleven återger delar av innehållet i olika texter på ett **delvis relevant** sätt. Eleven för också **enkla** resonemang om innehållet i olika texter.

Eleven söker och väljer på ett **delvis fungerande** sätt information från olika källor och för **enkla** resonemang om informationens trovärdighet och relevans.

Betygskriterier för betyget B i slutet av årskurs 9

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan A och C.

Betygskriterier för betyget A i slutet av årskurs 9

Eleven samtalar om varierande ämnen och upprätthåller samtalen på ett **fungerande** sätt. Eleven framför åsikter och argument på ett **fungerande** sätt. Dessutom förbereder och genomför eleven muntliga framställningar på ett **fungerande** sätt.

Eleven skriver olika slags texter med flera meningar, varierat ordval, tydligt innehåll och **god** anpassning till mottagare och syfte. Dessutom strukturerar eleven texterna på ett **fungerande** sätt.

Eleven läser olika slags texter med **flyt** och visar **god** förståelse av texterna. Eleven återger delar av innehållet i olika texter på ett **relevant** sätt. Eleven för också **utvecklade** resonemang om innehållet i olika texter.

Eleven söker och väljer på ett **fungerande** sätt information från olika källor och för **utvecklade** resonemang om informationens trovärdighet och relevans.

3.13 Svenska som andraspråk

Språk är människans främsta redskap för att tänka, kommunicera och lära. Genom språket utvecklar människor sin identitet, uttrycker känslor och tankar och förstår hur andra känner och tänker. Att ha ett rikt och varierat språk är betydelsefullt för att kunna förstå och verka i ett samhälle där kulturer, livsåskådningar, generationer och språk möts.

Syfte

Undervisningen i ämnet svenska som andraspråk ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper i och om svenska språket. Genom att undervisningen utgår från ett andraspråksperspektiv ska eleverna ges förutsättningar att utveckla sitt svenska tal- och skriftspråk samt andra former för kommunikation, så att de får tilltro till sin språkförmåga och kan och vågar uttrycka sig i olika sammanhang och för skilda syften. Därigenom ska eleverna ges möjlighet att utveckla sitt svenska språk för att tänka, kommunicera och lära. Eleverna ska även ges möjlighet att utveckla olika strategier för hur man lär sig språk samt strategier för att stödja den egna kommunikationen. I undervisningen ska eleverna stimuleras att utveckla och uttrycka tankar utifrån sin kunskapsnivå och sina språkliga resurser. Kraven på språklig korrekthet ska relateras till olika stadier i andraspråksutvecklingen. Det innebär att undervisningen ska ge eleverna rika möjligheter att kommunicera i tal och skrift på svenska, utan att det ställs för tidiga krav på språklig korrekthet.

Undervisningen ska stimulera elevernas intresse för att läsa och skriva på svenska. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla kunskaper om hur man formulerar egna åsikter och tankar i olika slags texter och genom skilda medier. Undervisningen ska även syfta till att eleverna utvecklar förmågan att skapa och bearbeta texter, enskilt och tillsammans med andra. Eleverna ska ges möjlighet att kommunicera i digitala miljöer med interaktiva och föränderliga texter. Eleverna ska även stimuleras till att uttrycka sig genom olika estetiska uttrycksformer. Vidare ska undervisningen bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om hur man söker och kritiskt värderar information från olika källor.

I undervisningen ska eleverna få möta och utveckla kunskaper om skönlitteratur. Eleverna ska ges möjlighet att läsa och reflektera över skönlitterära verk i olika genrer. Undervisningen ska också bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om olika former av sakprosa. I mötet med olika typer av texter, scenkonst och annat estetiskt berättande ska eleverna ges förutsättningar att utveckla sitt svenska språk, den egna identiteten och sin förståelse för omvärlden.

Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla kunskaper om svenska språkets uppbyggnad och om dess uttal, ord och begrepp samt om hur språkbruk varierar beroende på sociala sammanhang och medier. På så sätt ska undervisningen bidra till att stärka elevernas medvetenhet om och tilltro till den egna språkliga och kommunikativa förmågan. Undervisningen ska också bidra till att eleverna får förståelse för att sättet man uttrycker sig på kan få konsekvenser för en själv och för andra människor. Därigenom ska eleverna ges förutsättningar att ta ansvar för det egna språkbruket i olika sammanhang och medier.

Undervisningen i ämnet svenska som andraspråk ska ge eleverna förutsättningar att utveckla

- förmåga att formulera sig och kommunicera i tal och skrift samt med andra former för kommunikation,
- förmåga att läsa och reflektera över skönlitteratur och andra texter, och
- förmåga att söka information från olika källor och värdera dessa.

Centralt innehåll

I årskurs 1–3

Läsa och skriva

- Gemensam och enskild läsning. Läsrelaterade aktiviteter och strategier för att förstå och avkoda ord, begrepp och enkla texter.
- Läsriktning och sambandet mellan ljud och bokstav i jämförelse med andra språk eleven kan.
- Att resonera om innehållet i olika texter.
- Gemensamt och enskilt skrivande. Strategier för att skriva ord, meningar och enkla texter. Skapande av texter där ord och bild samspelar, såväl med som utan digitala verktyg.
- Handstil och att skriva med digitala verktyg.
- Språkliga strukturer och normer. Ords böjningsformer och meningsbyggnad med sambandsord, i jämförelse med andra språk eleven kan. Grundläggande skrivregler med gemener och versaler samt de vanligaste skiljetecknen.
- Alfabetet.

Tala, lyssna och samtala

- Strategier för att lyssna, förstå och göra sig förstådd, genom kroppsspråk, bilder och tecken samt genom att använda olika språk som resurs.

- Strukturerade samtal. Att berätta om vardagliga händelser samt att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Att lyssna, ställa frågor och ge kommentarer. Fraser och uttryck samt ords värdeladdning.
- Att ge och ta emot muntliga instruktioner.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande. Föremål, bilder, digitala medier och verktyg samt andra hjälpmedel som kan stödja presentationer.
- Uttal, betoning och satsmelodi samt uttalets betydelse för att göra sig förstådd. Svenska språkets uttal i jämförelse med andra språk eleven kan.

Texter

- Skönlitteratur för barn. Sånger, muntligt berättande, bilderböcker och sagor. Texter som belyser människors upplevelser och erfarenheter.
- Sakprosatexter för barn. Beskrivande, förklarande och instruerande texter.
- Muntliga texter, till exempel radioprogram för barn och inlästa texter.
- Texter som kombinerar ord och bild samt texter i digitala miljöer för barn.

Språkbruk

- Språkliga strategier för att minnas och lära, till exempel grafiska modeller, ramsor och sånger.
- Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter.
- Hur ord och yttranden uppfattas av omgivningen beroende på kroppsspråk och tonfall. Språkbruk samt möjligheter och risker vid egen kommunikation i digitala medier.
- Ord och begrepp för att benämna elevnära händelser och föremål i elevens vardag, i jämförelse med andra språk eleven kan.

Informationssökning och källkritik

- Informationssökning i källor för barn.
- Hur texters avsändare påverkar innehållet.

I årskurs 4–6

Läsa och skriva

- Gemensam och enskild läsning. Sambandet mellan ljud och bokstav i jämförelse med andra språk eleven kan. Läsrelaterade aktiviteter och strategier för att förstå, avkoda och tolka ord, begrepp och texter.
- Att återge delar av innehållet i olika texter samt resonera om budskap och handling i texterna.
- Gemensamt och enskilt skrivande. Strategier för att skriva enkla texter. Skapande av texter där ord, bild och ljud samspelar.
- Grundläggande textbearbetning.
- Handstil och att skriva med digitala verktyg.
- Språkliga strukturer och normer. Ords böjningsformer och meningsbyggnad med sambandsord, i jämförelse med andra språk eleven kan. Gemener och versaler samt skiljetecken.
- Digitala verktyg för stavning och ordförståelse.
- Alfabetet och alfabetisk ordning.

Tala, lyssna och samtala

- Strategier för att förstå och göra sig förstådd genom omformuleringar, bilder och tecken samt genom att använda olika språk som resurs.
- Utmärkande drag i talspråket som kan försvåra förståelsen: reduktioner, assimileringar och talhastighet.
- Olika former av strukturerade samtal. Att lyssna aktivt, ställa frågor samt uttrycka känslor, kunskaper och åsikter i olika samtalssituationer och i samband med demokratiska beslutsprocesser.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande. Disposition med inledning, innehåll och avslutning. Bilder, digitala medier och verktyg samt andra hjälpmedel som kan stödja presentationer. Hur gester och kroppsspråk kan påverka en presentation.
- Uttal, satsmelodi och sambandet mellan betoning och betydelse. Svenska språkets uttal i jämförelse med andra språk eleven kan.

Texter

- Skönlitteratur för barn och unga. Bilderböcker, kapitelböcker, lyrik, dramatik, sagor och myter. Texter som belyser människors villkor och identitets- och livsfrågor.

- Berättande texters budskap, språkliga drag och uppbyggnad. Hur en berättande text kan organiseras med inledning, händelseförlopp och avslutning. Texternas ord och uttryck.
- Några skönlitterärt betydelsefulla barn- och ungdomsboksförfattare och deras verk.
- Sakprosatexter för barn och unga. Beskrivande, förklarande och instruerande texter. Hur deras innehåll kan organiseras samt deras ord och begrepp.
- Muntliga texter, till exempel radioprogram för barn och ungdomar samt inlästa texter.
- Texter som kombinerar ord, bild och ljud samt texter i digitala miljöer.

Språkbruk

- Språkliga strategier för att minnas och lära, till exempel bilder och grafiska modeller.
- Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter.
- Ord och begrepp i både vardags- och skolspråk.
- Formellt och informellt språk. Skillnader i språkanvändning beroende på mottagare, syfte och sammanhang. Språkbruk samt möjligheter och risker vid egen kommunikation i digitala medier.

Informationssökning och källkritik

- Informationssökning i några olika medier och källor, till exempel i böcker, på webbplatser och i söktjänster på internet.
- Hur texters avsändare påverkar innehållet.

I årskurs 7–9

Läsa och skriva

- Gemensam och enskild läsning. Läsrelaterade aktiviteter och strategier för att förstå, avkoda och tolka olika texter. Att urskilja texters budskap och syfte. Att urskilja innehåll som kan vara direkt uttalat eller indirekt uttryckt i texten.
- Att återge delar av innehållet i olika texter. Att resonera om texter med koppling till upphovsperson, andra texter och egna erfarenheter.
- Gemensamt och enskilt skrivande. Strategier för att skriva olika typer av texter med anpassning till olika mottagare. Skapande av texter där ord, bild och ljud samspelar.
- Bearbetning av egna och gemensamma texter till innehåll och form.

- Handstil och att skriva med digitala verktyg.
- Språkliga strukturer och normer. Stavning, meningsbyggnad och textbindning. Ordklasser, kongruens, tempus och genus.
- Digitala verktyg för ordförståelse och språkriktighet.
- Alfabetisk ordning. Hur man hittar i innehållsförteckningar samt i svenska och flerspråkiga ordböcker.

Tala, lyssna och samtala

- Strategier för att förstå och göra sig förstådd genom omformuleringar, bilder och tecken samt genom att använda olika språk som resurs.
- Olika former av samtal. Att uttrycka känslor, tankar och kunskaper, lyssna, ställa frågor och föra resonemang, samt formulera åsikter och argument.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande. Anpassning till syfte, mottagare och sammanhang. Stödord och olika verktyg för att planera och genomföra muntliga presentationer, såväl med som utan digital teknik.
- Svenska språkets prosodi och uttalets betydelse för att göra sig förstådd.

Texter

- Skönlitteratur för ungdomar. Epik, lyrik och dramatik. Texter som belyser människors villkor och identitets- och livsfrågor.
- Berättande texters språkliga drag och uppbyggnad. Miljö- och personbeskrivningar samt dialoger.
- Några skönlitterärt betydelsefulla författare och deras verk.
- Sakprosatexter för ungdomar. Beskrivande, förklarande, instruerande och argumenterande texter. Texternas syfte, innehåll, uppbyggnad och typiska språkliga drag samt deras ord och uttryck.
- Muntliga texter, till exempel radioprogram för ungdomar samt inlästa texter.
- Texter i digitala miljöer samt andra texter som kombinerar ord, bild och ljud. Texternas innehåll, uppbyggnad och typiska språkliga drag.

Språkbruk

- Språkliga strategier för att minnas och lära, till exempel grafiska modeller och stödord.
- Ord och begrepp för att på ett varierat sätt uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ords och begrepps nyanser och värdeladdning.

- Ord och begrepp i både vardags- och skolspråk. Flertydiga ord, synonymer och ords betydelseomfång i jämförelse med andra språk eleven kan. Ordbildning, till exempel sammansatta ord.
- Skillnader i språkanvändning beroende på syfte, mottagare och sammanhang. Språkets betydelse för att utöva inflytande.
- Ansvarsfullt agerande vid kommunikation i digitala och andra medier och i olika sammanhang.

Informationssökning och källkritik

- Informationssökning på bibliotek och på internet, i böcker och massmedier samt genom intervjuer.
- Hur man jämför källor och prövar deras tillförlitlighet med ett källkritiskt förhållningssätt.

Kriterier för bedömning av kunskaper och betygskriterier

Kriterier för bedömning av godtagbara kunskaper i slutet av årskurs 3

Eleven visar ett grundläggande ordförråd i samtal om elevnära ämnen och medverkar i att ställa frågor, ge kommentarer och uttrycka åsikter. Eleven medverkar i att berätta om vardagliga händelser.

Eleven skriver kända ord och medverkar i att skriva enkla meningar.

Eleven läser enkla meningar i bekanta och elevnära texter med kända ord. Eleven svarar på frågor om innehållet och visar begynnande läs-förståelse. Eleven bidrar i kommunikation om innehållet i texter som eleven lyssnat till.

Eleven medverkar i att söka information från givna källor.

Betygskriterier för betyget E i slutet av årskurs 6

Eleven samtalar om bekanta ämnen och **medverkar** i att upprätthålla samtalen. Dessutom **medverkar** eleven i att förbereda och genomföra enkla muntliga framställningar. Elevens muntliga kommunikation kan innehålla andraspråksdrag.

Eleven skriver **ord och enkla meningar** samt **medverkar** i att skriva och strukturera texter. Elevens texter kan innehålla andraspråksdrag.

Eleven läser texter med bekant innehåll och **kända ord** och **medverkar** i att visa förståelse av texterna. Eleven **bidrar** också till resonemang om innehållet i olika texter.

Eleven **medverkar** i att söka information från givna källor och **bidrar** till resonemang om informationens användbarhet.

Betygskriterier för betyget D i slutet av årskurs 6

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan C och E.

Betygskriterier för betyget C i slutet av årskurs 6

Eleven samtalar om bekanta ämnen och upprätthåller samtalen på ett **delvis fungerande** sätt. Dessutom förbereder och genomför eleven enkla muntliga framställningar på ett **delvis fungerande** sätt. Elevens muntliga kommunikation kan innehålla andraspråksdrag.

Eleven skriver texter med **flera meningar** och strukturerar texterna på ett **delvis fungerande** sätt. Elevens texter kan innehålla andraspråksdrag.

Eleven läser texter med bekant innehåll med **visst flyt** och visar **grundläggande** förståelse av texterna. Eleven för också **enkla** resonemang om innehållet i olika texter.

Eleven söker på ett **delvis fungerande** sätt information från givna källor och för **enkla** resonemang om informationens användbarhet.

Betygskriterier för betyget B i slutet av årskurs 6

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan A och C.

Betygskriterier för betyget A i slutet av årskurs 6

Eleven samtalar om bekanta ämnen och upprätthåller samtalen på ett **fungerande** sätt. Dessutom förbereder och genomför eleven enkla muntliga framställningar på ett **fungerande** sätt. Elevens muntliga kommunikation kan innehålla andraspråksdrag.

Eleven skriver texter med **flera meningar och tydligt innehåll** och strukturerar texterna på ett **fungerande** sätt. Elevens texter kan innehålla andraspråksdrag.

Eleven läser texter med bekant innehåll med **flyt** och visar **god** förståelse av texterna. Eleven för också **utvecklade** resonemang om innehållet i olika texter.

Eleven söker på ett **fungerande** sätt information från givna källor och för **utvecklade** resonemang om informationens användbarhet.

Betygskriterier för betyget E i slutet av årskurs 9

Eleven samtalar om varierande ämnen och **medverkar** i att upprätthålla samtalen. Eleven **medverkar** i att framföra åsikter och argument. Dessutom **medverkar** eleven i att förbereda och genomföra muntliga framställningar. Elevens muntliga kommunikation kan innehålla andraspråksdrag.

Eleven skriver **enkla** texter med flera meningar och tydligt innehåll och **bidrar** till att anpassa texterna till mottagare och syfte. Dessutom

medverkar eleven i att strukturera texterna. Elevens texter kan innehålla andraspråksdrag.

Eleven läser **enkla** texter och **medverkar** i att visa förståelse av texterna. Eleven **medverkar** i att återge delar av innehållet i olika texter. Eleven **bidrar** också till resonemang om innehållet i olika texter.

Eleven **medverkar** i att söka och välja information från olika källor och **bidrar** till resonemang om informationens trovärdighet och relevans.

Betygskriterier för betyget D i slutet av årskurs 9

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan C och E.

Betygskriterier för betyget C i slutet av årskurs 9

Eleven samtalar om varierande ämnen och upprätthåller samtalen på ett **delvis fungerande** sätt. Eleven framför åsikter och argument på ett **delvis fungerande** sätt. Dessutom förbereder och genomför eleven muntliga framställningar på ett **delvis fungerande** sätt. Elevens muntliga kommunikation kan innehålla andraspråksdrag.

Eleven skriver olika slags texter med flera meningar, varierat ordval, tydligt innehåll och **viss** anpassning till mottagare och syfte. Dessutom strukturerar eleven texterna på ett **delvis fungerande** sätt. Elevens texter kan innehålla andraspråksdrag.

Eleven läser olika slags texter med **visst flyt** och visar **grundläggande** förståelse av texterna. Eleven återger delar av innehållet i olika texter på ett **delvis relevant** sätt. Eleven för också **enkla** resonemang om innehållet i olika texter.

Eleven söker och väljer på ett **delvis fungerande** sätt information från olika källor och för **enkla** resonemang om informationens trovärdighet och relevans.

Betygskriterier för betyget B i slutet av årskurs 9

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan A och C.

Betygskriterier för betyget A i slutet av årskurs 9

Eleven samtalar om varierande ämnen och upprätthåller samtalen på ett **fungerande** sätt. Eleven framför åsikter och argument på ett **fungerande** sätt. Dessutom förbereder och genomför eleven muntliga framställningar på ett **fungerande** sätt. Elevens muntliga kommunikation kan innehålla andraspråksdrag.

Eleven skriver olika slags texter med flera meningar, varierat ordval, tydligt innehåll och **god** anpassning till mottagare och syfte. Dessutom strukturerar eleven texterna på ett **fungerande** sätt. Elevens texter kan innehålla andraspråksdrag.

Eleven läser olika slags texter med **flyt** och visar **god** förståelse av texterna. Eleven återger delar av innehållet i olika texter på ett **relevant** sätt. Eleven för också **utvecklade** resonemang om innehållet i olika texter.

Eleven söker och väljer på ett **fungerande** sätt information från olika källor och för **utvecklade** resonemang om informationens trovärdighet och relevans.

3.14 Teknik

Tekniska lösningar har i alla tider varit betydelsefulla för människan och för samhällets utveckling. Drivkrafterna bakom teknikutvecklingen har ofta varit nyfikenhet och en strävan att uppfylla behov eller lösa problem som uppstått. Kunskaper om den teknik som omger oss och hur den formas och förändras kan bidra till utvecklingen av nya kreativa lösningar och ett ansvarsfullt sätt att förhålla sig till teknik. Sådana kunskaper är betydelsefulla i vår tid då det ställs höga krav på tekniskt kunnande i vardags- och arbetslivet, samtidigt som många av dagens samhällsfrågor har inslag av teknik.

Syfte

Undervisningen i ämnet teknik ska syfta till att eleverna utvecklar intresse för och kunskaper om den teknik som omger oss. Eleverna ska ges möjligheter att utveckla förståelse för att teknik har betydelse för och påverkar människan, samhället och miljön. På så sätt kan eleverna utveckla en teknisk medvetenhet och förmåga att relatera tekniska lösningar och den egna användningen av teknik till frågor som rör hållbar utveckling. Undervisningen ska även ge eleverna möjligheter att reflektera över hur tekniken har förändrats över tid.

I undervisningen ska eleverna ges möjligheter att utveckla kunskaper om hur tekniska lösningar används och fungerar. Genom att tekniska lösningar görs synliga och begripliga i undervisningen ges eleverna förutsättningar att hantera teknisk utrustning. Därmed stärks också deras tilltro till den egna förmågan att orientera sig och agera i en teknikintensiv värld. Eleverna ska även ges möjligheter att använda teknikens ord och begrepp för att kommunicera om tekniska lösningar.

Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att genomföra teknikutvecklings- och konstruktionsarbeten. När eleverna praktiskt får arbeta fram tekniska idéer och lösningar på problem bidrar det till att eleverna utvecklar förmåga att ta sig an tekniska utmaningar och använda teknikens uttrycksformer.

Undervisningen i ämnet teknik ska ge eleverna förutsättningar att utveckla

- förmåga att reflektera över olika val av tekniska lösningar och deras konsekvenser för individen, samhället och miljön,
- kunskaper om tekniska lösningar och hur de används och fungerar, och
- förmåga att genomföra teknikutvecklings- och konstruktionsarbeten.

Centralt innehåll

I årskurs 1–3

Teknik, människa, samhälle och miljö

- Några föremål och något tekniskt system i elevernas vardag, hur de är anpassade efter människans behov.
- Säkerhet vid elevernas användning av teknik, däribland elektricitet och olika tjänster via internet.

Tekniska lösningar

- Hur några föremål i elevernas vardag används och fungerar, till exempel datorer, verktyg och leksaker. Begrepp som används i samband med detta.
- Material för konstruktionsarbete. Materialens egenskaper och hur materialen benämns och kan sammanfogas.

Arbetsmetoder för utveckling av tekniska lösningar

- Undersökande av hur några föremål i elevernas vardag är utformade och fungerar.
- Styrning av föremål med enkel programmering.
- Egna konstruktioner och hur de kan dokumenteras, till exempel med skisser och enkla fysiska och digitala modeller.

I årskurs 4–6

Teknik, människa, samhälle och miljö

- Några föremål och något tekniskt system, till exempel vatten- och avloppssystem och system för återvinning. Hur de är anpassade efter människans behov samt hur de har förändrats över tid.
- Möjligheter, risker och säkerhet vid teknikanvändning i elevernas vardag, däribland vid användning av elektricitet och vid överföring av information i digitala miljöer.
- Konsekvenser av teknikval: några tekniska lösningars för- och nackdelar för människa och miljö.

Tekniska lösningar

- Hur några komponenter i vanliga tekniska system benämns och samverkar, till exempel i en cykel eller i ett enkelt transportsystem.
- Föremål i elevernas vardag som styrs med hjälp av programmering, till exempel hushållsmaskiner och smarta telefoner. Hur föremålen används.

- Hur hållfasta och stabila konstruktioner är uppbyggda. Material som används i hållfasta och stabila konstruktioner.

Arbetsmetoder för utveckling av tekniska lösningar

- Undersökande av hur några föremål i elevernas vardag är utformade och hur deras funktion kan förbättras.
- Styrning av föremål med programmering.
- Egna hållfasta och stabila konstruktioner samt hur de kan dokumenteras, till exempel med skisser, ord och fysiska och digitala modeller.

I årskurs 7-9

Teknik, människa, samhälle och miljö

- Några tekniska system och hur de påverkar människa och miljö, till exempel internet och kollektivtrafiken. Hur systemen har förändrats över tid.
- Möjligheter, risker och säkerhet vid teknikanvändning, däribland vid användning av elektricitet och vid överföring av information i digitala miljöer.
- Konsekvenser av teknikval: olika tekniska lösningars för- och nackdelar för människa, samhälle och miljö.

Tekniska lösningar

- Hur komponenter och delsystem benämns och samverkar inom tekniska system, till exempel informationssystem och transportsystem.
- Digitala verktyg för kommunikation, informationsökning och samhällstjänster av olika slag samt hur de benämns och används.
- Tekniska lösningar som utnyttjar elkomponenter och enkel elektronik, till exempel för att åstadkomma ljud, ljus eller rörelse.

Arbetsmetoder för utveckling av tekniska lösningar

- Teknikutvecklingsarbetets olika faser: identifiering av behov, undersökning, förslag till lösningar, konstruktion och utprovning.
- Styrning av egna konstruktioner eller andra föremål med programmering.
- Egna konstruktioner där man använder elektriska kopplingar samt hur de kan dokumenteras, till exempel med skisser, ord och fysiska och digitala modeller.

Betygskriterier

Betygskriterier för betyget E i slutet av årskurs 6

Eleven ger exempel på tekniska lösningar och **bidrar** i kommunikation om några av deras för- och nackdelar för individ och miljö.

Eleven undersöker tekniska lösningar och **medverkar** i att beskriva hur några enkelt identifierbara delar samverkar för att uppnå ändamålsenlighet och funktion.

Eleven **medverkar** i att genomföra och dokumentera enkla konstruktionsarbeten.

Betygskriterier för betyget D i slutet av årskurs 6

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan C och E.

Betygskriterier för betyget C i slutet av årskurs 6

Eleven ger exempel på tekniska lösningar och kommunicerar på ett **enkelt** sätt några av deras för- och nackdelar för individ och miljö.

Eleven undersöker tekniska lösningar och beskriver på ett **enkelt** sätt hur några enkelt identifierbara delar samverkar för att uppnå ändamålsenlighet och funktion.

Eleven genomför och dokumenterar enkla konstruktionsarbeten på ett **delvis genomarbetat** sätt.

Betygskriterier för betyget B i slutet av årskurs 6

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan A och C.

Betygskriterier för betyget A i slutet av årskurs 6

Eleven ger exempel på tekniska lösningar och kommunicerar på ett **utvecklat** sätt några av deras för- och nackdelar för individ och miljö.

Eleven undersöker tekniska lösningar och beskriver på ett **utvecklat** sätt hur några enkelt identifierbara delar samverkar för att uppnå ändamålsenlighet och funktion.

Eleven genomför och dokumenterar enkla konstruktionsarbeten på ett **genomarbetat** sätt.

Betygskriterier för betyget E i slutet av årskurs 9

Eleven ger exempel på tekniska lösningar och **bidrar** i kommunikation om några av deras för- och nackdelar för individ, samhälle och miljö.

Eleven undersöker tekniska lösningar och **medverkar** i att beskriva hur några ingående delar samverkar för att uppnå ändamålsenlighet och funktion.

Eleven **medverkar** i att genomföra teknikutvecklings- och konstruktionsarbeten. Eleven **medverkar** i att göra dokumentationer.

Betygskriterier för betyget D i slutet av årskurs 9

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan C och E.

Betygskriterier för betyget C i slutet av årskurs 9

Eleven ger exempel på tekniska lösningar och kommunicerar på ett **enkelt** sätt några av deras för- och nackdelar för individ, samhälle och miljö.

Eleven undersöker tekniska lösningar och beskriver på ett **enkelt** sätt hur några ingående delar samverkar för att uppnå ändamålsenlighet och funktion.

Eleven genomför teknikutvecklings- och konstruktionsarbeten på ett **delvis genomarbetat** sätt. Eleven gör dokumentationer där intentionen i lösningen **till viss del är synliggjord**.

Betygskriterier för betyget B i slutet av årskurs 9

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan A och C.

Betygskriterier för betyget A i slutet av årskurs 9

Eleven ger exempel på tekniska lösningar och kommunicerar på ett **utvecklat** sätt några av deras för- och nackdelar för individ, samhälle och miljö.

Eleven undersöker tekniska lösningar och beskriver på ett **utvecklat** sätt hur några ingående delar samverkar för att uppnå ändamålsenlighet och funktion.

Eleven genomför teknikutvecklings- och konstruktionsarbeten på ett **genomarbetat** sätt. Eleven gör dokumentationer där intentionen i lösningen är **synliggjord**.

ÄMNESOMRÅDEN

3.15 Estetisk verksamhet

I ämnesområdet estetisk verksamhet ingår bild, musik och slöjd. Dessa estetiska uttrycksformer är viktiga för människors sätt att tänka, lära och uppleva sig själva och omvärlden. Genom att skapa och uppleva bilder, musik och slöjdföremål kan människor bearbeta intryck samt utveckla sin kreativitet, nyfikenhet och identitet. Att få kunskaper om och kunna arbeta praktiskt med olika estetiska uttrycksformer ökar möjligheterna att vara delaktig i samhällets kulturliv. Det stärker också tilltron till den egna skapande och problemlösande förmågan.

Syfte

Undervisningen inom ämnesområdet estetisk verksamhet ska syfta till att eleverna utvecklar kreativitet och intresse för att skapa och uttrycka sig med bild, musik och slöjd. I en process där sinnesupplevelse, tanke och handling samverkar ska eleverna ges förutsättningar att utveckla självständighet och tilltro till den egna skapande förmågan. Undervisningen ska stärka elevernas förmåga att uppleva, reflektera över och kommunicera om olika estetiska uttryck samt använda ämnesområdets ord och begrepp. Eleverna ska också få möta och inspireras av estetiska uttryck från olika kulturer och tidsperioder samt ges möjligheter att ta del av samhällets kulturella utbud.

I undervisningen ska eleverna ges förutsättningar att utveckla förmågan att skapa bilder med olika metoder, material och uttrycksformer. Eleverna ska också ges möjligheter att uttrycka budskap genom bilder samt reflektera över bilder de möter.

Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att utveckla förmågan att använda röst, rörelse, musikinstrument och digitala verktyg. Eleverna ska också ges möjligheter att musicera samt skapa och uppleva musik, för att på så sätt kunna delta i musikaliska sammanhang och uttrycka idéer i musikalisk form.

Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att utveckla förmågan att formge och framställa föremål genom att arbeta med slöjdens olika material, verktyg och hantverkstekniker. Eleverna ska också ges möjligheter att undersöka, experimentera och utveckla idéer samt kommunicera om arbetsprocessen och resultatet.

Undervisningen inom ämnesområdet estetisk verksamhet ska ge eleverna förutsättningar att utveckla

- förmåga att skapa och reflektera över bilder,
- förmåga att musicera och skapa musik, och
- förmåga att formge och framställa slöjdföremål i olika material.

Centralt innehåll

I årskurs 1–3

Bildframställning och bildanalys

- Framställning av berättande bilder.
- Teckning, måleri, modellering och återanvändning av bilder.
- Fotografering och överföring av bilder med hjälp av digitala verktyg.
- Några verktyg och material för bildframställning, hur de benämns och hur de används.
- Etiska frågor som kan uppstå vid framställning och användning av bilder i olika sammanhang.
- Samtida och historiska bilder och vad bilderna berättar.

Musicerande och musikskapande

- Sång och spel i olika former.
- Imitation och improvisation med röst, rörelse och instrument.
- Gestaltning av sånger och berättelser, till exempel med ljud, rörelse och drama.
- Några musikaliska byggstenar, till exempel puls, tempo och dynamik.
- Associationer i form av tankar, känslor och inre bilder som uppkommer genom musikupplevelser.

Slöjdens material, hantverkstekniker och arbetsprocesser

- Metall, textil och trä. Undersökande av olika materials egenskaper.
- Några verktyg och redskap, hur de benämns och hur de används på ett säkert och ändamålsenligt sätt.
- Några enkla former av hantverkstekniker samt begrepp som används i samband med dessa.
- Introduktion till slöjdarbetets olika delar: idéutveckling, överväganden, framställning och kommunikation om arbetsprocessen.
- Bilder, föremål och andra inspirationskällor för det egna skapandet.

I årskurs 4–6

Bildframställning och bildanalys

- Framställning av berättande bilder.
- Teckning, måleri, tryck, tredimensionellt arbete och återanvändning av bilder.
- Fotografering, film och annat digitalt bildskapande.
- Verktyg och material för bildframställning, hur de benämns och hur de används.
- Rättigheter och skyldigheter vid användning av bilder.
- Samtida och historiska bilder och vad bilderna berättar.
- Mediebilder, till exempel reklam- och nyhetsbilder. Hur bilderna förmedlar budskap.
- Bilder som behandlar identitet och grupptillhörighet.

Musicerande och musikskapande

- Sång och spel i olika former och genrer.
- Imitation och improvisation med röst, rörelse och instrument.
- Gestaltning av tankar och idéer, till exempel med ljud, rörelse och drama.
- Musikaliska byggstenar, till exempel rytm, klang och tonhöjd.
- Olika musikinstrument. Hur de låter, vad de heter och hur de ser ut.
- Musik som knyter an till elevernas vardagliga och högtidliga sammanhang samt musik från olika genrer och kulturer.
- Associationer i form av tankar, känslor och inre bilder som uppkommer genom musikupplevelser.

Slöjdens material, hantverkstekniker och arbetsprocesser

- Metall, textil, trä och andra material. Undersökning av olika materials egenskaper.
- Verktyg och redskap, hur de benämns och hur de används på ett säkert och ändamålsenligt sätt.
- Enkla former av hantverkstekniker samt begrepp som används i samband med dessa.
- Enkla skisser och arbetsbeskrivningar och hur de kan följas.
- Slöjdarbetets olika delar: idéutveckling, överväganden, framställning och reflektion över arbetsprocessen.

- Bilder och hantverk från olika kulturer som inspirationskällor för det egna skapandet.

I årskurs 7–9

Bildframställning och bildanalys

- Framställning av berättande och informativa bilder.
- Teckning, måleri, tryck och tredimensionellt arbete.
- Fotografering, film och annat digitalt bildskapande samt redigering.
- Verktyg och material för bildframställning, hur de benämns och hur de används.
- Rättigheter och skyldigheter vid användning och spridning av bilder i olika sammanhang.
- Samtida och historiska bilder och vad bilderna berättar.
- Mediebilder, till exempel reklam- och nyhetsbilder. Hur bilderna kan granskas kritiskt.
- Bilder som behandlar identitet, grupptillhörighet och normer.

Musicerande och musikskapande

- Sång och spel i olika former och genrer.
- Improvisation, gestaltning och komposition med röst, rörelse, instrument och digitala verktyg.
- Musik i kombination med andra uttrycksformer, till exempel dans, film och drama.
- Röst- och hörselvård vid musikaliska aktiviteter i olika miljöer.
- Musikaliska byggstenar, till exempel taktarter, musikalisk form och ackord.
- Musikaliska karaktärsdrag i konstmusik, folkmusik och populärmusik samt musikaliska uttryck från olika kulturer.
- Musikens funktion i samhället samt musikens betydelse för att uttrycka identitet och grupptillhörighet i olika sammanhang.

Slöjdens material, hantverkstekniker och arbetsprocesser

- Metall, textil, trä och andra material. Undersökande av olika materials egenskaper och användbarhet i det egna slöjdarbetet.
- Verktyg och redskap, hur de benämns och hur de används på ett säkert och ändamålsenligt sätt.

- Några former av hantverkstekniker samt begrepp som används i samband med dessa.
- Enkla skisser, mönster och arbetsbeskrivningar och hur de kan följas.
- Slöjdarbetets olika delar: idéutveckling, överväganden, framställning och reflektion över arbetsprocessen och resultatet.
- Design, hantverk och slöjdtraditioner från olika kulturer och tider som inspirationskällor för det egna skapandet.

Kriterier för bedömning av kunskaper

Kriterier för bedömning av grundläggande kunskaper i slutet av årskurs 9 (efter elevens förutsättningar)

Eleven **deltar i att skapa** bilder med olika tekniker, verktyg och material. Dessutom **deltar** eleven i **kommunikation** om vad bilder berättar.

Eleven **deltar i musicerande** med sång och spel i olika former.

Dessutom **deltar** eleven i **att uttrycka** tankar och idéer genom musikaliskt skapande.

Eleven **deltar i att formge** och **framställa** slöjdföremål i olika material och med olika verktyg och hantverkstekniker. Dessutom **deltar** eleven i **kommunikation** om överväganden i arbetsprocessen.

Kriterier för bedömning av fördjupade kunskaper i slutet av årskurs 9 (efter elevens förutsättningar)

Eleven **skapar** bilder med olika tekniker, verktyg och material. Dessutom **kommunicerar** eleven om vad bilder berättar.

Eleven **musicerar** med sång och spel i olika former. Dessutom **uttrycker** eleven tankar och idéer genom musikaliskt skapande.

Eleven **formger** och **framställer** föremål i olika material och med olika verktyg och hantverkstekniker. Dessutom **kommunicerar** eleven om överväganden i arbetsprocessen.

3.16 Kommunikation

I ämnesområdet kommunikation ingår svenska, modersmål och engelska. Språk är människans främsta redskap för att tänka, kommunicera och lära. Genom språket utvecklar människor sin identitet, uttrycker känslor och tankar och förstår hur andra känner och tänker. Att kunna kommunicera på olika sätt ökar förutsättningarna för delaktighet i vardagen och i samhället.

Syfte

Undervisningen inom ämnesområdet kommunikation ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper i att kommunicera med andra. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla tal och andra former för kommunikation, så att de får tilltro till sin förmåga att kommunicera och uttrycka sig i olika sammanhang och för skilda syften. Därigenom ska undervisningen bidra till att eleverna utvecklar sitt språk och sitt självbestämmande.

Undervisningen ska stimulera elevernas intresse för att delta i, ta emot och tolka olika former av kommunikation. Eleverna ska också ges möjlighet att utveckla kunskaper om hur olika verktyg för kommunikation kan användas. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla sin förståelse av ord och begrepp samt förmågan att läsa, skriva och delta i skriftspråkliga aktiviteter. I undervisningen ska eleverna få möta och uppleva olika typer av texter, scenkonst och annat estetiskt berättande. Därigenom får eleverna förutsättningar att utveckla sitt språk, den egna identiteten och sin förståelse för omvärlden.

Undervisningen ska också bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om hur man söker information från olika källor. På så sätt ska eleverna ges förutsättningar för ökad självständighet.

Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla sin förmåga att kommunicera på svenska. Elever med annat modersmål än svenska ska också ges möjlighet att utveckla sin förmåga att kommunicera på modersmålet. Undervisningen ska på så sätt bidra till att eleverna utvecklar sin identitet och sin flerspråkighet. Alla elever ska även få möta det engelska språket i olika sammanhang.

Undervisningen i ämnesområdet kommunikation ska ge eleverna förutsättningar att utveckla

- förmåga att uttrycka sig och kommunicera i olika sammanhang,
- förmåga att tolka olika texter och andra former av kommunikation, och
- förmåga att söka information från olika källor.

Centralt innehåll

I årskurs 1–3

Samspela, tala och samtala

- Kommunikation i olika sammanhang. Kroppsspråk, tecken, tal och andra former för kommunikation. Att uttrycka känslor och avsikter samt att tolka andras uttryck.
- Grundläggande strukturer för kommunikation. Turtagning samt att initiera och avsluta samspel eller samtal.
- Kommunikationsverktyg. Hur de kan användas för att förstärka elevens kommunikation.

Avläsa, läsa och skriva

- Bokstavsformer och sambandet mellan ljud och bokstav utifrån elevens erfarenhet och intresse. Strategier för att avkoda och förstå enkla ord.
- Kommunikation om innehållet i olika texter.
- Strategier för att skriva enkla ord.
- Språkets struktur, till exempel gemener och versaler.

Texter

- Skönlitteratur för barn. Rim, ramsor, sånger, bilderböcker och sagor.
- Sakprosatexter för barn. Beskrivande och förklarande texter.
- Texter som kombinerar ord och bild samt texter i digitala miljöer för barn.

Informationssökning

- Informationssökning i några källor och vardagssituationer, till exempel scheman och symboler.

Engelska

- Engelska ord i bekanta och elevnära sammanhang.

I årskurs 4–6

Samspela, tala och samtala

- Kommunikation i olika sammanhang och miljöer. Kroppsspråk, tecken, tal och andra former för kommunikation. Att uttrycka känslor och avsikter på olika sätt samt att tolka andras uttryck. Att ställa frågor, svara och ge kommentarer.
- Grundläggande strukturer för kommunikation. Turtagning samt att initiera, upprätthålla och avsluta samspel eller samtal.

- Kommunikationsverktyg. Hur de kan användas för att förstärka elevens kommunikation.
- Möjligheter och risker vid kommunikation i digitala medier.

Avläsa, läsa och skriva

- Bokstavsformer och sambandet mellan ljud och bokstav utifrån elevens erfarenhet och intresse. Strategier för att avkoda och förstå enkla ord och meningar.
- Kommunikation om innehållet i olika texter.
- Strategier för att skriva enkla ord och meningar.
- Att skriva för hand och med digitala verktyg.
- Språkets struktur, till exempel ords böjningsformer.

Texter

- Skönlitteratur för barn och unga. Sånger, bilderböcker, kapitelböcker, sagor och myter.
- Sakprosatexter för barn och unga. Beskrivande, förklarande och instruerande texter.
- Texter som kombinerar ord och bild samt texter i digitala miljöer.

Informationssökning

- Informationssökning i olika elevnära källor, till exempel i scheman, i instruktioner och på webbplatser för barn och unga.

Engelska

- Engelska ord och fasta språkliga uttryck i bekanta och elevnära sammanhang.
- Engelska i digitala medier, till exempel för att söka musik och andra kulturupplevelser.

I årskurs 7-9

Samspela, tala och samtala

- Kommunikation i olika sammanhang och miljöer. Kroppsspråk, tecken, tal och andra former för kommunikation. Att uttrycka känslor, avsikter, kunskaper och åsikter på olika sätt samt att tolka andras uttryck.
- Att ställa frågor, svara, ge kommentarer samt beskriva och berätta i olika sammanhang och med olika syften.
- Grundläggande strukturer för kommunikation. Turtagning samt att initiera, upprätthålla och avsluta samspel eller samtal.

- Kommunikationsverktyg. Hur de kan användas för att förstärka elevens kommunikation.
- Möjligheter och risker vid kommunikation i digitala medier.

Avläsa, läsa och skriva

- Bokstavsformer och sambandet mellan ljud och bokstav utifrån elevens erfarenhet och intresse. Strategier för att avkoda och förstå enkla ord och meningar.
- Att kommunicera om och återge delar av innehållet i olika texter.
- Strategier för att skriva enkla ord och meningar.
- Att skriva för hand och med digitala verktyg.
- Språkets struktur, till exempel ordföljd och meningsbyggnad.

Texter

- Skönlitteratur för ungdomar. Sånger, kapitelböcker, lyrik, dramatik, sagor och myter.
- Sakprosatexter för ungdomar. Beskrivande, förklarande, instruerande och argumenterande texter.
- Texter som kombinerar ord, bild och ljud samt texter i digitala miljöer.

Informationssökning

- Informationssökning i olika källor, till exempel i tidningar och söktjänster på internet.

Engelska

- Engelska ord, fraser och fasta språkliga uttryck i bekanta och elevnära sammanhang.
- Ungdomskultur i olika sammanhang där engelska används, till exempel i digitala medier.

Kriterier för bedömning av kunskaper

Kriterier för bedömning av grundläggande kunskaper i slutet av årskurs 9 (efter elevens förutsättningar)

Eleven **kommunicerar** om elevnära ämnen och **initierar och avslutar** kommunikationen. Eleven uttrycker avsikter och tolkar andras uttryck samt **deltar i att kommentera, beskriva och berätta** i olika sammanhang. Eleven **deltar i skrivrelaterade aktiviteter**.

Eleven **deltar i läsrelaterade aktiviteter**. Eleven **reagerar igenkännande** på och **deltar i kommunikation** om innehållet i olika texter.

Eleven **deltar i att söka** elevnära information från olika källor.

Kriterier för bedömning av fördjupade kunskaper i slutet av årskurs 9 (efter elevens förutsättningar)

Eleven **samtalar** om elevnära ämnen och **initierar, upprätthåller och avslutar** samtalet. Eleven uttrycker avsikter och tolkar andras uttryck samt **kommenterar, beskriver och berättar** i olika sammanhang och med **olika syften**. Eleven **skriver** kända ord.

Eleven **läser** ord och enkla meningar. Eleven **visar förståelse** av och **kommunicerar** om innehållet i olika texter.

Eleven **söker** elevnära information och **information om samhället** från olika källor.

3.17 Motorik

I ämnesområdet motorik ingår idrott och hälsa. Rörelse och hälsofrämjande levnadsvanor är grundläggande för människors välbefinnande. Positiva upplevelser av idrott, rörelseaktiviteter och natur- och utevistelser under uppväxtåren har stor betydelse för om vi blir fysiskt aktiva genom livet. Genom rörelse skapas förutsättningar för nya erfarenheter och nytt lärande. I den motoriska utvecklingen samverkar kropp, känslor och sinnen vilket främjar självständigheten och hälsan.

Syfte

Undervisningen inom ämnesområdet motorik ska syfta till att eleverna utvecklar allsidiga rörelseförmågor och intresse för att vara fysiskt aktiva och vistas i naturen. Den ska också bidra till att eleverna utvecklar en god kroppsuppfattning och tilltro till sin egen fysiska förmåga. Undervisningen ska vara utformad så att alla elever kontinuerligt kan delta i aktiviteterna och ge dem förutsättningar att delta i andra rörelseaktiviteter i skolan. Eleverna ska få möta olika slags aktiviteter i varierande miljöer och sammanhang samt ges möjligheter att utveckla sin samarbetsförmåga och sin respekt för andra.

Genom undervisningen ska eleverna ges möjligheter att utveckla förmågan att genomföra aktiviteter inom friluftsliv och utevistelse. De ska ges förutsättningar att vistas utomhus och i naturen under olika årstider samt utveckla förståelse för värdet av friluftsliv.

Undervisningen ska ge eleverna möjligheter att utveckla kunskaper om hur rörelse påverkar den fysiska förmågan och hälsan. På så sätt får eleverna förutsättningar att utveckla goda levnadsvanor i syfte att kunna påverka sin hälsa genom livet. Vidare ska undervisningen ge eleverna möjligheter att använda ämnesområdets ord och begrepp för att kommunicera om aktiviteter, hälsa och levnadsvanor. Undervisningen ska också bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om risker och säkerhet vid fysiska aktiviteter och kunskaper i att agera i nödsituationer.

Undervisningen inom ämnesområdet motorik ska ge eleverna förutsättningar att utveckla

- förmåga att röra sig allsidigt i olika fysiska sammanhang och att förflytta sig i vatten,
- förmåga att genomföra aktiviteter inom friluftsliv och utevistelse under olika förhållanden, och
- förmåga att reflektera över rörelse och hälsa samt att hantera risker och nödsituationer.

Centralt innehåll

I årskurs 1-3

Rörelse

- Grundläggande motoriska rörelser, med och utan redskap.
- Finmotoriska rörelser.
- Lekar och andra enkla rörelseaktiviteter, inomhus och utomhus.
- Enkla danser och rörelser till musik.
- Rörelser i vatten och vattenvana.

Friluftsliv och utevistelse

- Att utforska och orientera sig i närmiljön. Undersökande av möjligheter till daglig rörelse i närmiljön.
- Natur- och utevistelser. Allemansrättens grunder.

Hälsa och levnadsvanor

- Kommunikation om upplevelser av olika aktiviteter.
- Säkerhet och hänsynstagande i samband med aktiviteter.

I årskurs 4-6

Rörelse

- Grundläggande motoriska rörelser och deras sammansatta former, med och utan redskap.
- Finmotoriska rörelser.
- Lekar, spel, idrotter och andra rörelseaktiviteter, inomhus och utomhus.
- Danser och rörelser till musik.
- Pulshöjande rörelser samt koordinations-, styrke- och rörlighetsövningar.
- Rörelser i vatten, till exempel att balansera, flyta och simma i mag- och ryggläge.

Friluftsliv och utevistelse

- Att utforska och orientera sig i närmiljön. Undersökande av möjligheter till daglig rörelse i närmiljön.
- Att ge och följa vägbeskrivningar. Begrepp som beskriver läge, avstånd och riktning.
- Natur- och utevistelser i olika miljöer under olika årstider.

- Förhållningssätt i naturen utifrån allemansrättens grunder.
- Säkerhet vid vatten under olika årstider. Hantering av nödsituationer vid vatten med hjälpredskap.

Hälsa och levnadsvanor

- Kommunikation om upplevelser av olika aktiviteter och hur de påverkar hälsan.
- Olika sätt att förebygga skador, däribland uppvärmning.
- Säkerhet och hänsynstagande i samband med aktiviteter.

I årskurs 7–9

Rörelse

- Grundläggande motoriska rörelser och deras sammansatta former med och utan redskap, i lekar, spel, idrotter och andra rörelseaktiviteter, inomhus och utomhus.
- Finmotoriska rörelser.
- Danser och rörelser till musik.
- Konditionsträning, koordinationsträning, styrketräning och rörlighetsträning.
- Olika verktyg, däribland digitala, för att reflektera över rörelseaktiviteter.
- Rörelser i vatten, till exempel att balansera, flyta och simma i mag- och ryggläge.

Friluftsliv och utevistelse

- Att utforska och orientera sig i närmiljön, såväl med som utan digitala verktyg. Undersökande av möjligheter till daglig rörelse i närmiljön.
- Att ge och följa vägbeskrivningar. Enkla kartors uppbyggnad.
- Friluftaktiviteter i olika miljöer under olika årstider.
- Förhållningssätt i naturen utifrån allemansrättens grunder.
- Säkerhet vid vatten, under olika årstider. Hantering av nödsituationer vid vatten med hjälpredskap.

Hälsa och levnadsvanor

- Kommunikation om upplevelser av olika aktiviteter och hur de påverkar den fysiska förmågan och hälsan.
- Kroppsideal och normer inom idrotten.
- Förebyggande av skador, däribland uppvärmning och allsidig träning.
- Säkerhet och hänsynstagande i samband med olika aktiviteter.

Kriterier för bedömning av kunskaper

Kriterier för bedömning av grundläggande kunskaper i slutet av årskurs 9 (efter elevens förutsättningar)

Eleven **deltar i att genomföra** rörelseaktiviteter som innefattar sammansatta motoriska grundformer i olika fysiska sammanhang.

Eleven **deltar i att genomföra** vattenvaneaktiviteter.

Eleven **deltar i att genomföra** aktiviteter inom friluftsliv och utevistelse i olika miljöer och under olika förhållanden.

Eleven **deltar i kommunikation** om rörelse och hälsa. Eleven **deltar i att hantera** risker och nödsituationer.

Kriterier för bedömning av fördjupade kunskaper i slutet av årskurs 9 (efter elevens förutsättningar)

Eleven **genomför** rörelseaktiviteter som innefattar sammansatta motoriska grundformer i olika fysiska sammanhang. Eleven **genomför** vattenvaneaktiviteter **och förflyttar sig i vatten**.

Eleven **genomför** aktiviteter inom friluftsliv och utevistelse i olika miljöer och under olika förhållanden.

Eleven **kommunicerar** om rörelse och hälsa. Eleven **hanterar** risker och nödsituationer.

3.18 Vardagsaktiviteter

I ämnesområdet vardagsaktiviteter ingår hem- och konsumentkunskap och samhällsorienterande ämnen. Vardagen i hemmet och tillsammans med andra i samhället har stor betydelse för människan. Med kunskaper om arbetet i hemmet, konsumentfrågor, samhällslivet och omvärlden får människor förutsättningar att handla ansvarsfullt i förhållande till sig själva och andra samt främja hållbar utveckling.

Syfte

Undervisningen inom ämnesområdet vardagsaktiviteter ska syfta till att eleverna utvecklar nyfikenhet på och intresse för att veta mer om vardagen i hemmet och samhället. Genom att utveckla kunskaper i hem- och konsumentkunskap och samhällsorienterande ämnen ska eleverna få förutsättningar att utveckla tilltro till sin förmåga att hantera frågor som har betydelse för deras möjligheter till delaktighet och självbestämmande. Undervisningen ska också ge eleverna möjligheter att använda ämnesområdets ord, begrepp och uttrycksformer för att kommunicera om vardagsmiljön och omvärlden.

Genom en undervisning där tanke, sinnesupplevelse och handling samverkar ska eleverna ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att ta initiativ till, planera och genomföra praktiskt arbete som förekommer i ett hem och i vardagsmiljön. Genom undervisningen ska eleverna också få möjligheter att utveckla en medvetenhet om vilka konsekvenser som valen i hushållet får för hälsa, ekonomi och miljö. Undervisningen ska även bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om konsumtionens villkor. Därigenom kan undervisningen bidra till ökad självständighet hos eleverna.

Genom undervisningen ska eleverna ges förutsättningar att utveckla kunskaper om mänskliga rättigheter samt om demokratiska processer och värden. Undervisningen ska också ge eleverna kunskaper i att söka och granska information som behövs i vardagen och för att delta i samhällslivet. På så sätt ska eleverna ges förutsättningar att vara aktiva och ansvarstagande medborgare.

Eleverna ska ges förutsättningar att reflektera över förhållanden i samhället samt över religion och livsfrågor. De ska också få inblick i människors levnadsvillkor på olika platser och under skilda tider. Genom att undervisningen på så sätt bidrar till förståelse av omvärlden och dess mångfald kan eleverna få perspektiv på sig själva i relation till sin omgivning.

Undervisningen inom ämnesområdet vardagsaktiviteter ska ge eleverna förutsättningar att utveckla

- förmåga att hantera och reflektera över praktiskt arbete som förekommer i ett hem och i vardagsmiljön,
- förmåga att delta i samhällslivet och i demokratiska processer, och
- förmåga att reflektera över samhällsförhållanden och livsfrågor samt människors levnadsvillkor under olika tider och på olika platser.

Centralt innehåll

I årskurs 1–3

Vardag i hemmet

- Några enkla metoder för matlagning, däribland bakning.
- Redskap som används vid tillagning av måltider och hur de används på ett säkert och funktionellt sätt.
- Hushållning med livsmedel.
- Rutiner för hygien och rengöring.

Leva tillsammans

- Moraliska frågor och livsfrågor med betydelse för eleven, till exempel kamratskap, könsroller och döden.
- Normer och regler i elevens livsmiljöer, däribland i skolan och i digitala miljöer.
- Trafikregler och hur man beter sig i trafiken på ett säkert sätt.
- Grundläggande demokratiska principer och hur demokratiska beslut fattas i skolan.

Omvärld

- Platser i närmiljön som har betydelse för eleverna.
- Några religiösa högtider och symboler.
- Centrala samhällsfunktioner i närsamhället, till exempel räddningstjänst och bibliotek.
- Yrken och verksamheter i samhället.
- Aktuella samhällsfrågor i olika medier.
- Metoder för att söka information. Några olika källors användbarhet och tillförlitlighet.

I årskurs 4–6

Vardag i hemmet

- Enkla metoder för matlagning, däribland bakning. Enkla instruktioner för detta och hur de kan förstås och följas. Vanliga begrepp inom matlagning.
- Sammansättning av varierade och balanserade måltider.
- Redskap och teknisk utrustning för hushållsarbete och hur de används på ett säkert och funktionellt sätt.
- Hushållning med livsmedel samt återvinning.
- Olika exempel på betalningsformer och vad några vanliga varor och tjänster kan kosta. Rutiner vid inköp.
- Rutiner för hygien och rengöring.

Leva tillsammans

- Vardagliga moraliska frågor och livsfrågor, till exempel utanförskap, kränkningar, jämställdhet, sexualitet och vad som är viktigt i livet.
- Normer och regler i elevens livsmiljöer, däribland i skolan och i digitala miljöer.
- Trafikregler och hur man beter sig i trafiken på ett säkert sätt.
- Vad demokrati är och hur demokratiska beslut fattas, samt barnets rättigheter i enlighet med FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen).

Omvärld

- Sverige och platser som har betydelse för eleven.
- Människors levnadsvillkor under olika tider och på olika platser.
- Några högtider, symboler och berättelser inom kristendom, islam och judendom.
- Samhällsfunktioner, till exempel sjukvård samt fritids- och kulturutbud.
- Yrken och verksamheter i samhället.
- Aktuella samhällsfrågor i olika medier.
- Metoder för att söka information. Olika källors användbarhet och tillförlitlighet.

I årskurs 7-9

Vardag i hemmet

- Enkla metoder för matlagning, däribland bakning. Enkla recept samt instruktioner för matlagning och hur de kan förstås och följas. Vanliga begrepp inom matlagning.
- Sammansättning av varierade och balanserade måltider. Måltidens betydelse för gemenskap och välbefinnande.
- Redskap och teknisk utrustning för hushållsarbete och hur de används på ett säkert och funktionellt sätt.
- Hushållning med livsmedel och andra förbrukningsvaror i hemmet samt återvinning.
- Jämförelse av olika produkters pris och kvalitet. Rimlighetsbedömning av pris och mängd. Rutiner vid inköp.
- Rutiner för hygien, rengöring och tvätt.
- Arbetsfördelning i hemmet ur ett jämställdhetsperspektiv.

Leva tillsammans

- Vardagliga moraliska frågor och livsfrågor, till exempel gott och ont, normer, jämställdhet och relationer.
- Normer och regler i elevens livsmiljöer, däribland i skolan och i digitala miljöer.
- Trafikregler och hur man beter sig i trafiken på ett säkert sätt.
- Några lagar i Sverige samt konsekvenser av olika typer av kriminalitet, till exempel våldsbrott, sexualbrott och hedersrelaterat våld och förtryck.
- Demokratiska värden och beslutsprocesser samt hur människor kan påverka demokratiska beslut.
- De mänskliga rättigheterna, inklusive barnets rättigheter i enlighet med barnkonventionen.

Omvärld

- Platser i Sverige och världen.
- Människors levnadsvillkor under olika tider och på olika platser.
- Berättelser och traditioner inom olika religioner.
- Samhällsfunktioner och samhällsservice.
- Utbildningsvägar, samt arbetsuppgifter i olika yrken och verksamheter i samhället.

- Aktuella samhällsfrågor i olika medier.
- Fältstudier i samhället och naturen.
- Metoder för att söka information. Olika källors användbarhet och tillförlitlighet.

Kriterier för bedömning av kunskaper

Kriterier för bedömning av grundläggande kunskaper i slutet av årskurs 9 (efter elevens förutsättningar)

Eleven **deltar i att hantera** praktiskt arbete som förekommer i ett hem och i vardagsmiljön samt **deltar i kommunikation** om detta.

Eleven **deltar i kommunikation** om möjligheter, rättigheter och skyldigheter i det demokratiska samhället. Eleven **deltar i att söka och använda** information som rör vardagen och samhället.

Eleven **deltar i kommunikation** om samhällsförhållanden och livsfrågor samt om människors levnadsvillkor under olika tider och på olika platser.

Kriterier för bedömning av fördjupade kunskaper i slutet av årskurs 9 (efter elevens förutsättningar)

Eleven **hanterar** praktiskt arbete som förekommer i ett hem och i vardagsmiljön samt **kommunicerar** om detta.

Eleven **kommunicerar** om möjligheter, rättigheter och skyldigheter i det demokratiska samhället. Eleven **söker och använder** information som rör vardagen och samhället.

Eleven **kommunicerar** om samhällsförhållanden och livsfrågor samt om människors levnadsvillkor under olika tider och på olika platser.

3.19 Verklighetsuppfattning

I ämnesområdet verklighetsuppfattning ingår matematik, naturorienterande ämnen och teknik. Dessa områden har alla sitt ursprung i människans nyfikenhet på omvärlden och strävan att uppfylla behov som uppstått. Med kunskaper inom dessa områden får människor redskap för att lösa olika typer av praktiska uppgifter i sin vardag och kunna fatta välgrundade beslut i vardagslivets många valsituationer. De här kunskaperna gör det även möjligt att delta i samhällslivet, eftersom många av dagens samhällsfrågor har inslag av naturvetenskap, teknik och matematik.

Syfte

Undervisningen inom ämnesområdet verklighetsuppfattning ska syfta till att eleverna utvecklar nyfikenhet på och intresse för att veta mer om naturvetenskap, teknik och matematik. Genom att eleverna utvecklar kunskaper inom ämnesområdet får de förutsättningar att utveckla tilltro till sin förmåga att hantera praktiska uppgifter och frågor som har betydelse för dem själva och för deras delaktighet i samhället. Eleverna ska också ges möjligheter att delta i kommunikation om sig själva och omvärlden samt att använda ämnesområdets ord, begrepp och uttrycksformer.

I undervisningen ska eleverna ges förutsättningar att utveckla kunskaper om natur och människa. De ska också ges möjligheter att undersöka närmiljön, beskriva människokroppen och göra val i frågor som rör miljö och hälsa, för att på så sätt utveckla sin självständighet i olika situationer.

Undervisningen ska bidra till att eleverna ges möjligheter att utveckla kunskaper om hur tekniska lösningar används och fungerar. Därigenom får de förutsättningar att hantera teknisk utrustning, reflektera över tekniska lösningar och vara delaktiga i en teknikintensiv värld.

Vidare ska undervisningen syfta till att eleverna utvecklar kunskaper om matematik och förståelse för hur den kan användas i vardagslivet. På så sätt får eleverna redskap för att undersöka och lösa olika typer av praktiska uppgifter och kunna ordna sina erfarenheter i tid och rum. Därigenom får eleverna förutsättningar att strukturera sin egen vardag och ökade möjligheter till självbestämmande.

Undervisningen inom ämnesområdet verklighetsuppfattning ska ge eleverna förutsättningar att utveckla

- förmåga att använda kunskaper om natur och människa i frågor som rör miljö och hälsa,
- förmåga att använda och reflektera över tekniska lösningar i vardagen, och
- förmåga att använda matematik för att lösa praktiska uppgifter i vardagen.

Centralt innehåll

I årskurs 1–3

Året runt i naturen

- Årstidsväxlingar i naturen och kännetecknen för de olika årstiderna.
- Några djur, växter och svampar i närmiljön, hur de kan grupperas samt namn på några vanligt förekommande arter.

Kropp och hälsa

- Några av människans kroppsdelar och organ, deras namn och funktion.
- Människans upplevelser med hjälp av olika sinnen.
- Betydelsen av kost, sömn och hygien för att må bra.

Material och ämnen

- Några materials egenskaper och användningsområden.
- Hur material kan sorteras, till exempel utifrån utseende, om de flyter eller sjunker i vatten och hur de kan återvinnas.

Tekniska lösningar

- Redskap, teknisk utrustning och digitala verktyg i elevernas vardag. Hur de används på ett ändamålsenligt sätt. Begrepp som används i samband med detta.
- Säkerhet vid elevernas användning av teknik, däribland elektricitet och olika tjänster via internet.
- Undersökande av hur några föremål i elevernas vardag är utformade och fungerar.

Matematik i vardagen

- Naturliga tal samt hur de kan uttryckas med ord, konkret material, symboler och bilder.

- Rum, läge, form och riktning. Hur detta kan undersökas och beskrivas med matematikens begrepp och uttrycksformer.
- Hur olika räknesätt kan användas för att lösa enkla uppgifter.
- Planering av händelser i tidsföljd och tidsåtgång för aktiviteter.

I årskurs 4–6

Natur, miljö och samhälle

- Några djurs och växters anpassningar till olika årstider.
- Djur, växter och svampar, hur de kan grupperas samt namn på några vanligt förekommande arter.
- Naturen som resurs och vårt ansvar när vi nyttjar den.
- Indelning av material utifrån några egenskaper, till exempel löslighet och om de är magnetiska.
- Vattnets olika former: fast, flytande och gas.

Kropp och hälsa

- Några av människans organ, deras namn, placering och funktion.
- Människans upplevelser med hjälp av olika sinnen.
- Hur hälsan påverkas av kost, sömn, hygien och motion.
- Människans pubertet, reproduktion, sexualitet och identitet samt frågor om relationer, kärlek och ansvar.

Tekniska lösningar

- Redskap, teknisk utrustning och digitala verktyg i elevernas vardag. Hur de används på ett ändamålsenligt sätt.
- Säkerhet vid elevernas användning av teknik, däribland elektricitet och olika tjänster via internet.
- Undersökande av något tekniskt system i elevernas vardag, till exempel en cykel eller ett enkelt transportsystem. Hur det är anpassat efter människans behov.
- Egna konstruktioner i olika material. Hur materialen benämns och kan sammanfogas.

Matematik i vardagen

- Naturliga tal samt hur de kan uttryckas med ord, konkret material, symboler och bilder.
- Hur olika räknesätt kan användas för att lösa elevnära uppgifter i vardagen.

- Mätning av längd, volym och massa samt vanliga måttenheter och hur de kan användas i elevernas vardag.
- Planering av händelser i tidsföljd och tidsåtgång för aktiviteter.
- Pengars värde.

I årskurs 7–9

Natur, miljö och samhälle

- Näringskedjor i närmiljön. Djurs och växters samspel med varandra och hur några miljöfaktorer påverkar dem.
- Människans beroende av och påverkan på naturen. Naturen som resurs samt vårt ansvar när vi nyttjar den.
- Några material och ämnen, deras egenskaper och påverkan på miljön.
- Vanliga kemikalier i hemmet, hur de är märkta och hur de bör hanteras.

Kropp och hälsa

- Något av människans organsystem. De ingående organens namn, placering och funktion.
- Hur den psykiska och fysiska hälsan påverkas av kost, sömn, hygien, motion och stress.
- Matens innehåll och näringsämnenas betydelse för hälsan.
- Människans reproduktion, sexualitet och identitet samt frågor om relationer, kärlek, ansvar, samtycke och ömsesidighet. Sexuellt överförbara sjukdomar och preventivmedel.

Tekniska lösningar

- Redskap, teknisk utrustning och digitala verktyg i elevernas vardag. Hur de fungerar och används på ett ändamålsenligt sätt.
- Möjligheter, risker och säkerhet vid överföring av information i digitala miljöer och vid annan användning av teknik.
- Undersökande av hur några tekniska system i elevernas vardag är utformade och fungerar, till exempel kollektivtrafiken och avloppssystemet.
- Egna konstruktioner i olika material. Hur materialen benämns och kan sammanfogas. Dokumentation av konstruktionerna, till exempel med skisser, bilder och fysiska och digitala modeller.

Matematik i vardagen

- Naturliga tal samt hur de kan uttryckas med ord, konkret material, symboler och bilder.

- Hur olika räknesätt kan användas för att lösa uppgifter i vardagen. Användning av digitala verktyg vid beräkningar.
- Mätning av längd, volym, massa och tid samt vanliga måttenheter och hur de kan användas i elevernas vardag.
- Planering av händelser och av aktiviteter, såväl med som utan digitala verktyg.
- Pengars värde.

Kriterier för bedömning av kunskaper

Kriterier för bedömning av grundläggande kunskaper i slutet av årskurs 9 (efter elevens förutsättningar)

Eleven **deltar i att undersöka** och **kommunicera** om material, ämnen, naturen och människokroppen. Eleven **deltar i att göra val** i frågor som rör miljö och hälsa.

Eleven **deltar i att använda** tekniska lösningar på ett säkert och ändamålsenligt sätt. Dessutom **deltar** eleven **i kommunikation** om hur några tekniska lösningar fungerar.

Eleven **deltar i att lösa** praktiska uppgifter i vardagen med användning av matematik.

Kriterier för bedömning av fördjupade kunskaper i slutet av årskurs 9 (efter elevens förutsättningar)

Eleven **undersöker** och **kommunicerar** om material, ämnen, naturen och människokroppen. Eleven **visar hur man kan göra val** i frågor som rör miljö och hälsa.

Eleven **visar hur man kan använda** tekniska lösningar på ett säkert och ändamålsenligt sätt. Dessutom **kommunicerar** eleven om hur några tekniska lösningar fungerar.

Eleven **löser** praktiska uppgifter i vardagen med användning av matematik.

Läroplan för anpassade grundskolan innehåller tre delar. Den första delen *Skolans värdegrund och uppdrag* och den andra delen *Övergripande mål och riktlinjer* beslutas av regeringen. Den tredje delen innehåller kursplaner för anpassade grundskolans ämnen och ämnesområden och beslutas av Skolverket. Även betygskriterierna och kriterierna för bedömning av kunskaper beslutas av Skolverket och finns i den här boken direkt efter respektive kursplan. För att förstå undervisningens uppdrag är det angeläget att läsa läroplanens olika delar som en helhet.

Skolverket

www.skolverket.se

9 789138 327852